

ISSN 2537-1363
ISSN-L 2537-1363

REVISTA ACADEMIEI DE ȘTIINȚE ALE SECURITĂȚII NAȚIONALE ANUL III, 2018 Nr. 2 (05)

RASSN

Revista Academiei de Științe ale Securității Naționale

NR.2/2018

ȘTIINȚE MILITARE

INFORMAȚII ȘI SECURITATE NAȚIONALĂ

ORDINE PUBLICĂ

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Președinte:

Prof. univ. dr. Remus PRICOPIE

Membri:

Prof. univ. dr. George-Cristian MAIOR

Prof. univ. dr. Vasile DÎNCU

Prof. univ. dr. Gabriel-Florin MOISESCU

Prof. univ. dr. Gheorghe TOMA

Prof. univ. dr. Sorin CÎMPEANU

Prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI

Prof. univ. dr. Ion MITULEȚU

Prof. univ. dr. Cristian-Florin POPESCU

Prof. univ. dr. Gheorghe BOARU

Prof. univ. dr. Viorel BUȚA

Prof. univ. dr. Adrian CURAJ

Conf. univ. dr. Florin NEACȘA

Prof. univ. dr. George ȚICAL

Prof. univ. dr. Adrian IACOB

Dr. Petru ȚĂGOREAN

COLEGIUL DE REDACȚIE

Prof. univ. dr. Gabriel-Florin MOISESCU

Prof. univ. dr. Gheorghe TOMA

Prof. univ. dr. Gheorghe BOARU

Conf. univ. dr. Diana-Elena ȚUȚUIANU

Nelușa SOLBĂ

*Revista
Academiei de Științe
ale Securității
Naționale*

Editată de Academia de Științe ale Securității Naționale

*Nr. 2 (05)
Anul III, 2018*

ISSN 2537-1363
ISSN-L 2537-1363

Sfârșitul și începutul de secol XXI au marcat o nouă perioadă în evoluția vieții politice, sociale, economice etc. și, totodată, au determinat reformulări, regândiri, reanalizări în toate domeniile, dar mai ales în cel al securității naționale extinse.

România, ca țară membră a UE și NATO, trebuie să analizeze specificul fiecărui stat în noile condiții ge-politice, ge-economice și geostrategice. Dar, această analiză nu se poate face fără cunoașterea evoluției istorice a poporului român, marcată de numeroase efervescente, mai ales în secolul trecut, secol cu cele mai mari realizări în domeniul științei și tehnicii, dar și cu cele mai multe atrocități, prin care au murit milioane de oameni.

La cei 100 de ani de la Marea Unire, membrii ASSN, încearcă să participe prin abordările acestui număr al revistei cu un plus de cunoaștere privind evenimentele începutului de secol XX. Studiul va continua, având în vedere existența și rezistența milenară a poporului român.

Colegiul de redacție

CUPRINS

EDITORIAL	7
<i>Colectiv</i>	
INTERESELE NAȚIONALE ALE ROMÂNIEI ÎN PERIOADA PREMERGĂTOARE ȘI ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL	16
<i>Gl. bg. (r.) prof. univ. Teodor FRUNZETI</i>	
CONTEXTUL POLITICO-MILITAR AL INTRĂRII ROMÂNIEI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL	31
<i>Col. (r.) prof. univ. dr. Gheorghe BOARU</i>	
PRIMUL RĂZBOI MONDIAL – STRATEGIE, TACTICĂ ȘI TEHNOLOGIE	51
<i>Col. (r.) prof. univ. dr. Ion MITULEȚU</i>	
PLANURILE DE CAMPANIE ȘI GÂNDIREA STRATEGICĂ ROMÂNEASCĂ ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL. CONCLUZII ȘI ÎNVĂȚĂMINTE PENTRU ARTA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ.....	71
<i>Gl. bg. (r.) prof. univ.dr. Gheorghe TOMA</i>	
<i>Col. (r.) prof. univ. dr. Gheorghe BOARU</i>	

GRĂNICERII ROMÂNI ÎN MARELE RĂZBOI DE REÎNTREGIRE A NEAMULUI (1916 – 1918)	82
<i>Prof. univ. dr. Costel DUMITRESCU</i>	
BĂRLADUL ÎN PRAGUL MARII UNIRI	98
<i>Gl. bg. (r.) prof. univ.dr. Viorel BUȚA</i> <i>Lt col drd. Lucian SAVIN</i>	
ORGANIZAREA APĂRĂRII ÎMPOTRIVA INCENDIILOR, ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC- LA MAREA UNIRE DIN 1918.....	109
<i>Col. conf. univ. dr. ing. Florin NEACȘA</i>	
UNELE ASPECTE PRIVIND ASIGURAREA ORDINII PUBLICE ÎN PERIOADA „MARII UNIRI”	124
<i>Gl. bg. (r.) Petru ȚĂGOREAN</i>	
AVIAȚIA MILITARĂ ÎN RĂZBOIUL DE ÎNTREGIRE A ROMÂNIEI	145
<i>Cdor. (r.) lect. univ. dr. Jănel TĂNASE</i>	
GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ ÎNAINTE DE MAREA UNIRE. PROIECȚIA OFICIALĂ PRUSACĂ VS DEZIDERATUL ȘCOLII FRANCEZE	157
<i>Lt.col. prof.univ.dr. Adrian LESENCIUC</i>	
ROMÂNIA ÎNCOTRO ?	166
<i>Gl. mr. (r.) prof. univ.dr. Florin-Gabriel MOISESCU</i>	

EDITORIAL

O SUTĂ DE ANI DE „LECTII ÎNVĂȚATE”

Experiența istorică ne arată că domeniul cel mai sensibil, intens cercetat, este cel al strategiei. Mulți reputați analiști în domeniu, gânditori civili și militari, și-au scris păreri proprii privind strategia, unii dintre ei devenind celebri prin concepțiile, ideile și concluziile elaborate.

Autorii articolelor din acest număr al Revistei de Științe ale Securității Naționale au avut curajul de a scrie despre evenimentele începutului de secol, cu referire la actualitatea și semnificația istorică a acestora. Subliniem faptul că, toate momentele de importanță crucială ale istoriei poporului român sunt legate de victoriile sau înfrângerile suferite pe câmpurile de luptă. Istoria, cea reală (nu cea dictată de factorul politic), evidențiază faptul că toată această perioadă a fost marcată de o multitudine de elemente noi, unele permanente, altele repetate.

Permanențele se referă la problemele ce au decurs din aspectele specifice ale țării noastre sub aspectul geografic, demografic, confesional, etnografic, militar etc.

Prezentăm aici, sub formă de lecții învățate, trei aspecte: concordanța între forțe, mijloace și scopuri, în lupta împotriva unui inamic superior din punct de vedere al înzestrării și pregătirii; caracterul defensiv al doctrinelor strategice militare românești din această perioadă și caracterul ofensiv al acțiunilor executate, cel mai des în cadrul unor alianțe (mai mult sau mai puțin adecvate obiectivelor generale), în care forțele militare au fost angajate de forțe politice; strategia națională din 1859, care a recunoscut primatul puterii politice (comanda socială).

Repetările ne evidențiază faptul că au fost incluse și o serie de erori (manifestate în perioade diferite). Selecționăm câteva dintre ele : lipsa de interes a clasei politice (conducerii militare) pentru realizarea unei armate bine înzestrată și dotată, performantă, mai ales în perioada declanșării marilor conflicte militare ale secolului XX. Rezultatul - pierderi mari în personal și tehnică militară; strădania clasei politice (uneori până la obsesie) pentru realizarea de alianțe militare, alianțe care s-au dovedit eșecuri dramatice pentru țara noastră, care a rămas de multe ori să lupte singură cu adversarul (Campania din 1917), sau găsirea de noi aliați care, de cele mai multe ori, aveau intenții necunoscute, uneori divergente; preluarea mecanică a unor strategii străine, încercarea de a introduce concepții și principii de acțiune care nu erau specifice țării noastre; neînțelegerea și maximizarea factorilor spațiali, demografici și geografici în înțelegerea și aplicarea strategiei.

Considerăm că este util a scoate în evidență câteva caracteristici semnificative ale acțiunilor armatei române în Primul Război Mondial, pentru a aprecia și înțelege corect elementele strategice, operative și/sau tactice ale aceluia care pot constitui lecții învățate pentru celelalte etape ale istoriei militare naționale.

Participarea României la Primul Război Mondial (prima mare conflagrație mondială) a avut un caracter drept, eliberator prin obiectivul fundamental urmărit - desăvârșirea unității național-statale, precum și prin totala adeziune a poporului la susținerea efortului militar.

Factorii politici responsabili de la București au optat pentru intrarea României în război după o matură chibzuință, neexistând, în acele condiții istorice, altă soluție pentru a salva pe românii și provinciile istorice românești aflate sub stăpânire străină.

Hotărârile guvernului român din august 1916, materializate în înțelegerile încheiate cu puterile Antantei, privind angajarea țării în război contra Austro-Ungariei, în scopul eliberării Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Maramureșului și Bucovinei și în vederea întregirii patriei, au întrunit asentimentul maselor largi populare, înscriindu-se astfel în lupta de veacuri dusă de poporul român pentru libertate și unitate națională.

Planul de campanie al comandamentului român, care a fost rodul a zeci de variante elaborate, s-a finalizat prin varianta denumită „*Ipoteza Z*”

care, în liniile sale esențiale, răspundea cel mai bine imperativelor momentului.

Acest plan prevedea scopul politic și militar urmărit, formele de acțiune și de manevră, concluziile despre inamic, gruparea forțelor și misiunile armatei române.

După opinia noastră, pentru armata română, Primul Război Mondial a cuprins trei mari și importante campanii (1916, 1917 și 1918-1919), din care putem evidenția unele caracteristici ale artei militare românești care pot fi considerate drept „lecții învățate” pentru factorul politic și armata română.

În campania din 1916 conducerea politică și militară a României a avut probleme deosebit de grele de soluționat *pe plan strategic*, rezultate din desfășurarea războiului pe două fronturi, ambele cu întinderi foarte mari față de cantitatea de forțe de care dispunea armata română și fără un sprijin corespunzător din partea aliaților. Această situație a impus soluții și măsuri originale și mai ales oportune.

În plan operativ armata română a desfășurat atât operații ofensive cât și operații de apărare.

Operațiile ofensive declanșate la 15 august 1916, deși au fost întrerupte înainte de a se încheia prima etapă, ca urmare a modificării planului de campanie, ne oferă numeroase învățăminte.

Operațiile ofensive desfășurate în teren muntos au avut fâșii foarte largi (150-200 Km) iar marile unități au acționat în lungul trecătorilor cu mari intervale între ele, rezultând un pronunțat caracter de independență.

Ofensiva marilor unități tactice și a unităților a avut aspectul specific acțiunilor duse în munți, folosindu-se frecvent detașamente înaintate.

Ca forme de manevră s-au folosit lovitura frontală combinată cu învăluirea și întoarcerea. Direcțiile de ofensivă ale armatelor au fost în general convergente în adâncimea apărării inamicului, fapt care ar fi permis micșorarea ulterioară a fâșiilor de ofensivă și realizarea unei strânse cooperări operative, dacă ofensiva nu ar fi fost oprită.

În operațiile de apărare dispozitivele operative au fost constituite pe un singur eșalon, armata păstrând în rezervă, de regulă, o singură divizie. S-a evidențiat faptul că dispozitivele cu forțe dozate nuanțat, în funcție de numărul direcțiilor de interzis, sunt mai indicate decât dispozitivele „cordon” cu forțe dispuse uniform pe întreg frontul.

Apărarea a avut în general un caracter dinamic, pătrunderile realizate de inamic fiind lichidate prin riposte ofensive executate cu rezervele.

Campania din vara anului 1917 de pe frontul român are o mare importanță în istoria armatei și a artei militare românești.

Din punct de vedere strategic, Planul comandamentului româno-rus prevedea trecerea la ofensivă cu ruperea apărării inamicului pe două direcții convergente, în scopul nimicirii grupării principale de forțe a Armatei 9 germane. Acest plan urmărea scopuri juste proporționale cu mijloacele la dispoziție, ceea ce îi garanta succesul.

În plan operativ, caracteristicile operației ofensive a armatei române în campania anului 1917 s-au concretizat în bătălia de la *Mărăști*, dusă de Armata 2 în cooperare cu armata 4 rusă.

Fâșia de ofensivă a armatei a fost de 35 km, iar sectorul de rupere de 13 km. Dispozitivul operativ: pe un eșalon cu o rezervă puternică. Adâncimea operației a fost de 20 km, ritmul mediu în primele 4 zile a fost de 4,5 km pe zi, iar pe întreaga durată a fost de 3 km pe zi.

Raportul de forțe a fost favorabil trupelor române și anume: 2/1 infanterie, 1,6/1 în artilerie, însă densitățile medii realizate au fost în general mici, fapt ce explică ritmul scăzut al ofensivei.

Caracteristicile operației de *apărare* s-au concretizat în special în bătălia de la *Mărășești*. Lărgimea fâșiei de apărare a armatei 1 române a fost de 60-70 km, dispozitivul operativ-pe un eșalon cu o rezervă mică de numai 1/6-1/7 din totalul forțelor. Unei divizii îi revenea un front de 7-8 km.

Contraloviturile au urmărit în general restabilirea apărării și s-au executat de cele mai multe ori frontal.

O particularitate importantă a operației de apărare de la *Mărășești* a fost aceea că Armata 1 nu a dispus de perioadă minimă de pregătire a apărării.

Adâncimea apărării armatei a fost în general mică iar asigurarea genistică era sumară, cuprinzând două poziții de lucrări și cu baraje discontinue.

Acțiunile au avut un caracter foarte dinamic prin intervenția succesivă în bătălie a marilor unități române și combinarea apărării lor dârze pe poziție cu puternicele riposte ofensive.

Comandamentele celor două armate române s-au dovedit a fi la înălțimea cerințelor războiului din etapa respectivă, demonstrând competență în pregătirea și conducerea operațiilor ofensive și de apărare.

La nivel tactic, în campania din 1917 tactica trupelor române s-a perfecționat față de campania precedentă, datorită experienței de luptă însușită de trupe și înzestrării cu mijloace de luptă care au mărit puterea de foc. S-a îmbunătățit conducerea trupelor, cooperarea între unități, mari unități și arme.

În ofensivă s-au realizat dispozitive, de regulă, pe două eșaloane, fapt care a permis alimentarea continuă a efortului din adâncime. A crescut puterea de foc a infanteriei și artileriei, mai ales prin armamentul automat și noile guri de foc intrate în dotare, îmbunătățindu-se totodată cooperarea lor în luptă. S-a folosit frecvent manevra de învăluire și întoarcere. Deseori s-au executat acțiuni de noapte cu caracter local, încununare de succes.

În apărare dispozitivele tactice au fost, de regulă, pe două eșaloane, imprimând acestora o mare stabilitate. Densități tactice corespunzătoare s-au realizat prin repartizarea unor fâșii largi de 7-8- km pentru diviziile din eșalonul întâi. Apărarea trupelor s-a caracterizat printr-un dinamism deosebit, ea combinând rezistența îndârjită pe poziție cu dese contraatacuri care îl opreau pe inamic sau îl respingeau, punându-l pe fugă, în special când erau dezlănțuite prin surprindere.

Nu putem să nu menționăm îndemânarea și curajul dovedite de ostașii români în lupta corp la corp, unde erau neîntrepuți. Din această cauză comandamentul german a dat instrucțiuni trupelor sale să evite lupta corp la corp cu românii.

Acțiunile armatei române în perioada 1918-1919

Nu a fost suficientă doar simpla proclamare a Marii Uniri, ea trebuia însă și garantată politic, militar și diplomatic. Așadar poporul român și armata sa au trebuit să lupte din greu, după înfăptuirea Marii Uniri, mai mult de un an pentru a-și apăra unitatea națională și teritorială.

Modul cum comandamentul român a rezolvat problemele de nivel strategic și tactic a fost pe deplin demonstrat în acțiunile militare pe care le-a desfășurat în perioada decembrie 1918 - august 1919, pentru alungarea invadatorilor și apărarea unității naționale a tuturor românilor prin unirea provinciilor istorice cu patria mamă.

Principalele acțiuni au vizat restabilirea ordinii de drept pe teritoriul dintre Prut și Nistru, la cererea basarabenilor (în ianuarie 1918), acțiunile de eliberarea a Transilvaniei (începând din noiembrie 1918) și până la Tisa (până la sfârșitul lunii aprilie 1919), contraofensiva pentru nimicirea inamicului trecut la est de Tisa (24 iulie 1919), operațiile ofensive la vest de Tisa și intrarea în Budapesta (3-4 august 1919).

Concluzii, învățăminte și „lecții învățate”

Operațiile armatei române de la sfârșitul anului 1918, din cursul anului 1919 și începutul anului 1920 fac parte din războiul de eliberare și întregire națională dus de poporul nostru în întreaga perioadă 1916-1920.

Din operațiile desfășurate de armata română pentru alungarea ocupanților și apărarea Marii Uniri proclamată la Alba Iulia, se pot trage învățăminte prețioase privind arta militară iar unele pot deveni lecții învățate, astfel:

- conducerea strategică a fost exercitată de Marele Cartier General român în deplină independență, nefiind împărțită cu niciun aliat;

- conducerea nemijlocită a operațiilor a fost asigurată de Comandamentul Trupelor din Transilvania (eșalon de nivel operativ-strategic);

- s-au adoptat soluții originale care și-au dovedit eficacitatea în constituirea grupărilor de forțe și a dispozitivului operativ-strategic (două grupări operativ-tactice în operația ofensivă dintre Carpații Occidentali și Tisa; avangardă, flangardă, grupare de manevră și grupări de fixare în ofensiva de la vest de Tisa);

- ofensiva s-a caracterizat prin dinamism și perseverență în atingerea obiectivului fixat; forțele au fost angajate pe direcții, grupările inamicului au fost manevrate pe la flancuri și silite să-și înceteze rezistența iar localitățile mari (Debrecen, Békéscsaba, Nyíregyháza etc.) au fost cucerite prin manevre dublu învăluitoare;

- apărarea pe Tisa s-a caracterizat prin dispunerea forțelor principale în adâncime, dispozitivul prezentând particularitatea că era compus din eșalonul întâi (două divizii de infanterie), eșalonul doi (două divizii de vânători) și rezerva generală (două divizii de infanterie și două divizii de cavalerie), fapt ce a asigurat stabilitate apărării și executarea cu succes a ripostelor ofensive;

- caracteristica principală a operațiilor armatei române duse pentru alungarea ocupanților și apărarea Marii Uniri de la Alba Iulia a fost aceea că ele nu au dus la bătălii sângeroase cu pierderi mari de ambele părți; prin folosirea pe scară largă a manevrei de învăluire și angajarea inamicului pe întregul front, pătrunderea în adâncimea apărării lui și zădărnicierea manevrei forțelor sale i-a limitat acestuia libertatea de acțiune, punându-l în situația de a nu putea să opună o rezistență organizată și, în final, de a capitula.

Concluziile și învățămintele rezultate din operațiile armatei române desfășurate în perioada decembrie 1918- august 1919 îmbogățesc tezaurul artei militare românești, demonstrează înaltele calități ale comandamentului și virtuțile ostășești ale soldatului român și ne oferă câteva lecții învățate deosebit de valoroase chiar dacă evenimentele s-au petrecut acum 100 de ani.

Apreciem faptul că preluarea unor strategii în perioadele 1880, 1916, 1936-1940, 1948-1964, nu a fost o idee bună, prin faptul că nu au fost studiate și nu s-a ținut seama de învățămintele istorice, experiența românească a fost sacrificată, momentul istoric a fost scos în afara logicii istorice, autoevaluarea la români a fost o constantă regretabilă.

În gândirea strategică românească, aliniată cerințelor NATO, analiza postacțiune cuprinde întrebări și răspunsuri la cel puțin 5 întrebări: „Cine? Când? De unde? Ce? De ce? s-a întâmplat”, care determină împreună o nouă sintagmă, „a celor cinci W” (5W – *Who, When, Where, What, Why?*).

Analiza poate continua și cu întrebările/răspunsurile de tipul: Cum s-a întâmplat? Cum s-a procedat? Ce s-a greșit? Cum trebuia procedat și altele.

Pentru anumite acțiuni se pot analiza acțiunile proprii comparativ cu posibilitățile adversarului, printr-o analiză în patru puncte de tip SWOT (**S**trengths, **W**eaknesses, **O**pportunities, **T**hreats - Puncte tari, Puncte slabe, Oportunități, Amenințări).

Lecțiile învățate trebuie însă validate pentru a putea fi fructificate prin măsuri concrete (organizatorice, administrative, tehnice etc.).

Prin Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2019, învățămintele istorice sunt mai clare, dar credem că ar fi bine să reflectăm asupra lor, astfel încât orice preluare în domeniul strategiei naționale de apărare (chiar și a gândirii militare) să poată fi implementată

pe tradițiile și mai ales pe experiența dobândită de Armata României în Teatrele de operații.

Prin integrarea noastră în NATO, experiența românească a căpătat un caracter științific mai accentuat, prin adoptarea unor forme, metode și procedee de pregătire și ducere a acțiunilor militare și de conducere a trupelor, bazându-ne pe tehnică și mijloace de luptă din ultima generație.

Factorul politic și forțele guvernamentale au avut și au sarcini importante în menținerea unui raport optim de subordonare a strategiei naționale de apărare față de politică, în atingerea scopurilor și obiectivelor sale în timp de pace, în situații de criză și în caz de război. Nici cea mai inteligentă strategie nu poate fi învingătoare dacă nu are dotarea necesară pentru a lupta cu adversarul. Amintim angajarea armatei în război, în anul 1941, când mobilitatea s-a bazat pe cavalerie și căruța cu coviltir (soldații noștri au văzut prima dată tancuri doar la inamic).

Perioada la care facem referire evidențiază numeroase ipostaze în care lipsa unei strategii de securitate națională coerentă, sau neconcordanța obiectivelor altor state (alianțe) cu propriile obiective, au dus la rezultate dezastruoase pentru statul nostru.

De aceea, considerăm faptul că strategia națională de apărare a țării nu este veșnică, ea trebuie perfecționată continuu sau, dacă este nevoie, se renunță la ea. Astfel, politica organizează și conduce partea armată a țării, fiind una din principalele laturi ale corelației dintre strategia de securitate națională și strategia militară.

Reorganizarea armatei după 1989 s-a reflectat pe toate planurile, cu efecte deosebite asupra stilului și metodelor de conducere. Dar, având în vedere temperamentul poporului român, trebuie instituită o disciplină severă la toate nivelurile. România a fost tare, atunci când armata a fost tare și disciplinată – nicio generație nu trebuie să uite acest învățământ al istoriei.

Concluzii finale

Învățămintele istoriei arată exact locul și rolul factorului militar în realizarea echidistanței politice, dar și obligațiile militare în apărarea ordinii constituționale. Este necesar să se închidă canalele prin care informațiile cu caracter deosebit se scurg, fără a cădea în patima secretomaniei.

La români, Armata și Biserica, de-a lungul întregii istorii, au fost două instituții prin care au dăinuit neamul, statul a putut rezista tuturor

urgiiilor și presiunilor. Cele două instituții s-au dezvoltat și adaptat vremurilor, au slujit interesele neamului, au asigurat stabilitatea internă și identitatea românilor, au participat la toate la toate evenimentele desfășurate în spațiul românesc.

Recunoaștem și subliniem faptul că, la români, nu au secat niciodată izvoarele puterii și ale dăinuirii, totdeauna fiind împreună preotul, ostașul și omul simplu, apărat de vitregii, câtă vreme Scutul și Crucea au fost împreună.

Istoria militară ne arată că momentele de răscruce ale neamului românesc sunt legate, mai mult sau mai puțin, de victoriile sau înfrângerile suferite pe câmpurile de luptă. De aceea, au existat permanent căutări, în scopul găsirii de soluții adecvate pentru rezolvarea situațiilor complexe determinate de pregătirea și conducerea trupelor în teatrele de operații sau pentru apărarea ordinii de stat în interiorul țării.

Integrarea României în NATO și UE, punerea în practică a Strategiei Naționale de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2019, trebuie să reprezinte obiective prioritare ale tuturor factorilor de conducere.

Locul nostru, al României, trebuie să fie în aceeași „barcă” cu învingătorii! Altfel, orice demers politic, diplomatic, militar, economic, sau de altă natură, ar rămâne doar un simplu demers!

Colegiul de redacție

INTERESELE NAȚIONALE ALE ROMÂNIEI ÎN PERIOADA PREMERGĂTOARE ȘI ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

ROMANIA'S NATIONAL INTERESTS BEFORE AND DURING THE FIRST WORLD WAR

General (r.) prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI

*Universitatea Titu Maiorescu din București
Academia Oamenilor de Știință din România
Academia de Științe ale Securității Naționale*

Rezumat: *Idealul unității naționale a animat forțele politice și opinia publică din România încă de la mișcările revoluționare de la 1848, dar mai ales după Unirea din 1859 și cucerirea independenței de stat din 1877. Intrarea României în Primul Război Mondial, în august 1916, de partea Antantei, nu a fost decât consecința firească a urmării intereselor sale naționale, în consonanță cu acest ideal. Înfăptuirea Marii Uniri de la 1918 nu este altceva decât corolarul cristalizării și apoi urmării cu consecvență a idealului național al unității și modernizării statului tuturor românilor.*

Transpunerea unui ideal național, cel al unirii și unității naționale, în interese naționale adecvate condițiilor politico-strategice concrete și apoi stabilirea obiectivelor strategice și a direcțiilor de acțiune în care au fost implicate instrumentele puterii naționale, adică instrumentul politico-diplomatic, cel militar, cel informațional și cel economic au asigurat succesul României.

România nu a primit nici un cadou la Conferința de pace de la Paris din 1919. Succesul său se bazează pe dreptate și adevăr, pe greul tribut de sânge pe care l-a plătit armata sa în război, pe suferințele greu de imaginat suportate de populația civilă, precum și pe respectarea obligațiilor asumate față de aliații săi.

Cuvinte cheie: *ideal național, interes național, politică de putere, securitate națională, echilibru de putere, autodeterminare, identitate colectivă.*

Abstract: *The ideal of national unity has animated the political forces and the public opinion in Romania since the revolutionary movements in 1848, but especially after the Union of 1859 and the conquest of state independence in 1877. Romania's entry into the First World War in August 1916 on the side of the Entente was nothing but the natural consequence of pursuing its national interests in line with this ideal. The achievement of the Great Union in 1918 is nothing more than the corollary of the crystallization and then the consistent pursuit of the national ideal of union and unity and the modernization of the state of all Romanians.*

Transposing a national ideal, that of national unity into national interests appropriate to the concrete political and strategic conditions, and then establishing the strategic objectives and directions of action in which the instruments of the national power were involved, ie the political-diplomatic, military, the informational and the economic ones, have ensured the success of Romania.

Romania has not received any gift at the 1919 Paris Peace Conference. Its success is based on justice and truth, on the tribute to the blood that its army has paid in war, on the hardly imagined suffering borne by the civilian population, as well as compliance with to obligations assumed in relations with its allies.

Key words: *national ideal, national interest, power politics, national security, balance of power, self-determination, collective identity.*

Orice discuție despre modul în care țara noastră și-a definit prioritățile strategice în perioada premergătoare și în timpul Primului Război Mondial trebuie să țină cont de două realități, care au influențat hotărâtor deciziile luate de statele europene în acea perioadă și care au condus la izbucnirea primei conflagrații mondiale. În primul rând este vorba de modul în care principalele puteri europene și-au definit propriile interese naționale la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea și, în al doilea rând, de dezavuarea conceptului de interes național survenită după sfârșitul acestui război, mai ales în cercurile politice ale puterilor învingătoare, sub influența președintelui SUA, Woodrow Wilson, promotorul gândirii liberal-idealiste în domeniul teoriei și practicii relațiilor internaționale.

De altfel, politica externă dusă timp de sute de ani de către statele europene, având drept fundament urmărirea interesului național, interes național ce în multe cazuri contravenea intereselor altor state, a fost considerată de către cercurile politice americane ce promovau liberalismul idealist în relațiile internaționale, drept principala cauză a izbucnirii Primului Război Mondial. Reprezentanții acestui curent de gândire și totodată de acțiune politică, au considerat că este imperioasă înlocuirea interesului național din definiția politicii externe a statelor cu un set de principii morale, precum egalitatea în drepturi a statelor și democratizarea relațiilor internaționale.

Aceasta a fost orientarea ce a definit liberalismul idealist în întreaga perioadă interbelică, orientare îmbrățișată de totalitatea democrațiilor occidentale, dând posibilitatea puterilor revizioniste și revanșarde, ce doreau

schimbarea statu quo-ului, să încalce prevederile tratatelor de pace, semnate la sfârșitul primei conflagrații mondiale și deschizând astfel calea spre izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, la 1 septembrie 1939.

Abia după începerea acestuia, puterile occidentale au devenit conștiente de falimentul idealismului, ca doctrină a relațiilor internaționale, care a fost înlocuită cu gândirea și practica politică realistă. Drept consecință, gândirea și practica realistă au dominat relațiile internaționale în întreaga perioadă a Războiului Rece, având drept fundament puterea și politica de putere.

În lumea contemporană, caracterizată de dinamism și impredictibilitate, politica de putere revine în actualitate, exemplul cel mai concludent fiind Rusia, mai ales odată cu ocuparea ilegală a Crimeii în august 2014 și cu crearea unor zone de conflict deschis în Ucraina, utilizând acțiuni de tip hibrid.

În aceste condiții, interesul național este un concept de strictă actualitate și cu valoare nu numai teoretică, ci și practică, el modelând și potențând comportamentul statelor și modalitățile concrete în care acestea utilizează instrumentele puterii naționale, precum și modalitățile în care se asociază, formând alianțe și coaliții, fundamentate pe interese comune și pe împărtășirea unor valori și aspirații comune.

Interesul național este un concept central al oricărei discuții privind relațiile internaționale și strategia de securitate națională a oricărui stat. Interesele naționale reprezintă dorințele, nevoile și preocupările statelor la un moment dat. Ele sunt „de ce-ul” oricărei strategii de securitate națională, mai ales dacă definim interesul¹ în termeni de putere, conform principiilor realismului clasic, definite de Hans Morgenthau în lucrarea sa de referință, *Politics among nations*, în 1948, tradusă și în limba română.

Interesele statelor sunt determinate de factori ca geografia, istoria, cultura, natura sistemului politic, economia și elementele de specificitate ale securității naționale. Interesele statelor pot fi atât de natură materială (de exemplu, accesul la anumite materii prime ori surse de energie sau deținerea ori controlul unui anumit teritoriu sau a unui guvern străin) sau de natură spirituală, non-materială (de exemplu, promovarea unor valori ori ideologii, a unei identități colective bazate pe o anumită origine etnică sau pe o anumită

---

¹ Hans Morgenthau, *Politica între națiuni*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 44.

religie). Unele interese se schimbă mai repede, în timp ce altele, în special cele determinate de factorul geografic, ca și cele specifice unor anumite ideologii, au un caracter peren. Interesele naționale constituie motivația pentru definirea și conceptualizarea unei strategii de securitate națională și a strategiei militare la nivel național.

În timp ce elementele de specificitate variază de la o națiune la alta, interesele naționale ale tuturor națiunilor au și elemente comune, referitoare la ordinea și stabilitatea internă a statului respectiv, la bunăstarea și, mai ales, la asigurarea securității naționale.

Interesele naționale se fundamentează și sunt generate dintr-un ideal național, pe care-l susțin și îl promovează. Spre deosebire de interesele naționale, care sunt conceptualizate oficial în documente programatice, cum ar fi strategiile de securitate națională (în cazul României, Strategia națională de apărare a țării), idealul național, de cele mai multe ori, nu este conceptualizat, fiind parte a conștiinței colective naționale, specifice unei perioade determinate istoric. Idealul național cuprinde normele, valorile și credințele perene ce sunt fundamentale pentru existența unei națiuni-stat, exprimate foarte sintetic.

Pentru națiunea română, acest ideal suprem național se regăsește în Proclamația lui Tudor Vladimirescu din 1821, în declarația de la Islaz a Revoluției de la 1848, în Proclamația de Independență din 1877, în actul Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, precum și, parțial, în titlurile I și II ale Constituției României, adoptată în 1991.

Practic, idealul național în prima jumătate a secolului al XIX-lea a fost emanciparea socială și desființarea privilegiilor feudale, apoi unirea Principatelor Valahiei și Moldovei. După unirea de la 24 Ianuarie 1859, idealul național s-a modificat, vizând câștigarea independenței de stat, fapt realizat la 9 mai 1877 și validat prin hotărârile Congresului de la Berlin din anul 1878.

Ulterior, idealul național a evoluat, vizând unirea la Regatul României² a tuturor teritoriilor locuite de români și care la acea dată se găseau în afara statului român. Acesta a fost idealul ce a modelat interesele naționale ale României de după cucerirea independenței de stat în 1877, cu recunoașterea internațională asigurată de punerea în aplicare a deciziilor

---

² România a fost proclamată regat în anul 1881.

luate la Congresul de la Berlin din 1878 și până la izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. Interesele naționale decurgând din acest ideal s-au materializat în întreprinderea măsurilor necesare eliberării românilor din teritoriile ce se aflau în afara statului român, iar ulterior după Marea Unire de la 1918, în consolidarea internațională a statutului unirii și în prezervarea statu quo-ului european ce a decurs din hotărârile Conferinței de pace de la Paris și din cele cinci tratate de pace consecutive acesteia.

Pentru țara noastră au avut o importanță strategică tratatele de la Saint Germain, semnat cu Austria, la 10 septembrie 1919 și Trianon, semnat cu Ungaria, la 4 iunie 1920, care recunoșteau actele de unire ale Bucovinei și Transilvaniei cu România, precum și cel de la Neuilly, semnat cu Bulgaria la 27 noiembrie 1919, care menținea frontiera din 1916 dintre România și Bulgaria.

Întrucât idealul național al românilor în perioada premergătoare ca și în perioada Primului Război Mondial a rămas constant și interesele naționale ale României au rămas, de asemenea, aceleași, dar obiectivele și direcțiile strategice de acțiune, materializate în utilizarea concretă a instrumentelor puterii naționale (diplomatic, informațional, militar și economic) au diferit.

O analiză corectă a modului în care țara noastră și-a urmărit interesele naționale, ar trebui să plece de la situația creată după Congresul de pace de la Berlin din 1878, când România se confrunta cu adversitatea fostului său aliat din războiul ruso-româno-turc din 1877-1878. Congresul a decis unirea Dobrogei cu România, dar a decis și retrocedarea județelor Bolgrad, Cahul și Ismail, din sudul Basarabiei, Rusiei, drept compensație de război. Mai mult decât atât, Rusia încerca să favorizeze Bulgaria în stabilirea frontierei dintre această țară și țara noastră. Această situație avea să influențeze atitudinea ostilă a Bulgariei față de România, dar și față de Serbia, culminând cu cel de-al doilea război balcanic și apoi cu participarea Bulgariei la Primul Război Mondial de partea Puterilor Centrale.

În aceste condiții România s-a văzut nevoită să-și asigure „apărarea împotriva tendințelor cotropitoare ale țarismului cotropitor”³, semnând la 30 octombrie 1883 tratatul secret de alianță cu Austro-Ungaria și Germania.

---

³Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României: 1916-1919*, ediția a 3-a, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p.116.

Tratatul a fost ulterior reînnoit la fiecare cinci ani, iar mai târziu la fiecare patru ani. Această alianță a fost făcută din necesitate și nu din împărtășirea unor idealuri și aspirații comune. Tratatul a rămas secret și nu a urmat cursul firesc al aprobării de Parlament. Doar câteva persoane știau de existența sa, în afară de Regele Carol I, respectiv Ion C. Brătianu și Dimitrie Sturdza, cel care l-a semnat în numele țării noastre. Tratatul a avut rol defensiv și conservator, adică urmărirea asigurării menținerii statu quo-ului și obliga semnatarii să-și acorde sprijin reciproc, inclusiv militar, dacă vreunul din ei ar fi fost victima unei agresiuni.

Această clauză strict defensivă a fost respectată de România, care nu a cedat presiunilor Austro-Ungariei de a intra în Primul Război Mondial de partea sa. Austro-Ungaria a fost de fapt agresorul, iar Serbia a fost victima, la declanșarea războiului.

În mod evident, aderarea țării noastre la alianța dintre Germania și Austro-Ungaria era manifestarea în practică a principiului echilibrului de putere, pe care puterile europene l-au aplicat încă din evul mediu, dar pe care Franța, în perioada în care l-a avut prim-ministru pe cardinalul Richelieu, l-a ridicat la nivel de normă în relațiile internaționale.

Acest principiu afirmă că un stat care percepe comportamentul agresiv al unui alt stat drept o amenințare la adresa propriei securități, va încerca în mod automat să opună o contrapondere respectivei amenințări, să o echilibreze. Această echilibrare a puterii se poate realiza în practică în două moduri: fie prin creșterea corespunzătoare a propriei puteri, ceea ce implică mari eforturi financiare, fie prin asocierea cu unul sau mai multe state, pe baza unor interese și valori comune, în cadrul unor alianțe sau coaliții. Formarea de alianțe sau coaliții are avantajul partajării între mai multe state a efortului financiar destinat asigurării securității lor comune.

La 28 iulie 1914 Austro-Ungaria a declarat război Serbiei, determinând Rusia să declare mobilizarea generală la 30 iulie. Germania a dat un ultimatum Rusiei, cerându-i să demobilizeze. Rusia respingând ultimatumul, Germania i-a declarat război la 1 august, iar la 3 august a declarat război Franței, al cărei ajutor fusese solicitat de Rusia, în baza tratatului de aderare la Antantă, semnat în 1907. Marea Britanie a declarat război Germaniei la 4 august, zi în care Germania invadează Belgia, frontiera cu Franța fiind fortificată. Astfel a început primul război mondial.

Chiar la 1 august, împăratul Germaniei, Wilhelm al II-lea i-a telegrafiat regelui Carol, informându-l despre declarația de război împotriva Rusiei și solicitându-i să-și respecte angajamentele asumate prin tratat. Ziua următoare, împăratul Franz Joseph a întreprins un demers similar.

Regele Carol I era conștient de faptul că opinia publică și majoritatea forțelor politice erau împotriva intrării în război de partea Austro-Ungariei (fapt ce ar fi aliat automat Bulgaria cu Rusia, împotriva României, prinzând-o între două fronturi), dar se simțea legat de Germania și Austro-Ungaria prin tratatul semnat. Regele considera că problema Transilvaniei urma să se rezolve prin dezmembrarea Austro-Ungariei în aproximativ 20 de ani, din cauza extremismului maghiar⁴.

Pentru a stabili ce atitudine urma să adopte România, regele a decis convocarea unui consiliu de coroană, o formă de consultare a principalilor oameni politici ai țării, aparținând tuturor partidelor politice, care nu era constituțională, dar care corespundea opiniei publice, ce considera că securitatea națională și respectiv intrarea sau nu a țării în război excedea competiției politice dintre partide, fiind o problemă de maximă gravitate și responsabilitate pentru destinele țării și care cerea, deci, o abordare mai largă.

Consiliul de coroană a avut loc la Castelul Peleş la 3 august 1914. Regele Carol I a prezentat trei ipoteze, respectiv neutralitatea, intrarea în război de partea Rusiei și intrarea în război de partea Germaniei și Austro-Ungariei, variantă pentru care el opta, în principal din considerente morale, respectiv respectarea tratatului existent. Majoritatea vorbitorilor au respins însă această posibilitate, subliniind caracterul defensiv al tratatului semnat de România și faptul că Puterile Centrale erau de fapt agresorul, ceea ce exonera România de orice obligație legală și morală față de acestea. Toți membrii consiliului, cu excepția lui Petre Carp, au votat pentru neutralitate, ca atare comunicatul oficial consemna această decizie, bazată pe stricta respectare a tratatului, lăsând României libertatea de acțiune necesară, spre a intra în război, ulterior, conform cu interesele sale naționale.

Tratatul, încheiat cu 31 de ani înainte de izbucnirea Primului Război Mondial avusese meritul de a asigura stabilitatea României într-un climat internațional nesigur, dar această epocă se încheiase, căci prevederile

---

⁴ Constantin Kirițescu, *op.cit.* p.113.

acestui nu erau opozabile țării noastre în situația concretă existentă la declanșarea războiului.

Perioada neutralității, care era evident pentru toată lumea că nu era o soluție definitivă, a fost utilizată pentru a pregăti armata, dar și opinia publică, pentru angajamentul decisiv ce urma să decidă soarta României.

Contrar unor opinii ce se vehiculează și în prezent, armata noastră nu a intrat în război nepregătită. S-au luat măsuri pentru a crește efectivele militare la pace, concomitent cu transformarea corpurilor de armată în structuri combatante, articulate în 4 armate de operații și s-au luat măsuri pentru dotarea armatei cu armament, muniție, tehnică militară și echipament, atât din producție internă cât și din import, chiar dacă acestea din urmă se derulau cu greutatea inerentă stării de război din Europa și cu servituțile impuse de lungimea extremă a căilor de comunicații, pe teritoriul Rusiei. S-au luat măsuri de mobilizare a capacităților industriale, începând din iulie 1914, și s-au contractat mai multe împrumuturi externe⁵ și unul intern, prin subscripție publică, destinate înzestrării armatei, astfel încât cheltuielile pentru apărare se ridicau la circa 17% din bugetul statului pentru anii 1915 și 1916.

Armata a trecut la un program intensiv de instruire, inclusiv pregătirea de comandament a cadrelor militare și a structurilor de comandă de la eșaloanele superioare, în cadrul Marelui Stat Major elaborându-se planul de operații, în mai multe ipoteze, pe baza cărora România a intrat în război în vara anului 1916, ținând cont de lecțiile învățate și concluziile desprinse din desfășurarea acțiunilor militare pe teatrul de operații european.

Evident, înzestrarea, dotarea și instruirea structurilor militare ale României nu asigurau aceeași capacitate de luptă cu cele ale Germaniei, Franței sau Marii Britanii, sau chiar Rusiei, dar erau superioare celor bulgare sau turcești. Nu este de neglijat faptul că la intrarea României în război, armatele Puterilor Centrale beneficiau deja de o experiență de război de doi ani, ceea ce le crea un avantaj operațional deloc de neglijat.

Consiliul de Coroană din 14 august 1916, ce a avut loc la Palatul Cotroceni și a fost prezidat de Regele Ferdinand, a asigurat sinergia

---

⁵ Cf. Gh. M. Dobrovici, *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și împrumuturile contractate, 1823-1933*, București, 1934, pp. 292-293.

necesară forțelor politice și totodată legitimitatea angajării României în război de partea Antantei.

Tratatul politic și convenția militară au fost semnate în aceeași zi de Ion I. C. Brătianu, în calitate de prim-ministru și de reprezentanții Rusiei, Franței, Marii Britanii și Italiei.

Tratatul recunoștea integritatea teritorială a României, dreptul țării noastre de a se uni cu teritoriile locuite de români din Transilvania, Bucovina și Banat și prevedea obligația României de a ataca Austro-Ungaria în condițiile prevăzute în convenția militară⁶.

Aceasta se referea atât la obligația ce revenea României de a trece la ofensivă în Transilvania, pe întreg frontul, acționând pe direcția generală Budapesta, cât și la obligația aliaților de a sprijini militar România, în special în ideea de a evita ca țara noastră să fie nevoită să lupte pe două fronturi (ceea ce, din păcate, s-a și întâmplat). În acest scop urma ca armata aliată de la Salonic să treacă la ofensivă spre Nord, împotriva Bulgariei, iar Rusia să deplaseze trupe în Dobrogea și să asigure flancul de nord al ofensivei românești în Transilvania. Niciuna din aceste condiții ce reveneau aliaților noștri nu au fost puse în aplicare în totalitate, ci doar anemic și fragmentar.

România și-a îndeplinit integral obligațiile stipulate în convenție, în timp ce aliații săi, doar parțial și inconsistent.

Drept urmare, în toamna anului 1916, țara noastră, acționând militar pe două fronturi excesiv de largi și fără adâncimea strategică necesară a dispozitivului armatei sale, a trebuit să evacueze zona de sud a teritoriului și să organizeze apărarea în Moldova, pe Carpații Orientali și pe un aliniament având în centru localitatea Mărășești.

Anul 1917 a fost dedicat refacerii capacității de luptă a armatei retrase în Moldova, în vară respingându-se încercările forțelor Puterilor Centrale de a străpunge apărarea organizată pe Carpați. Totodată se manifesta cu viteză accelerată fenomenul de dezintegrare a armatei ruse, cuprinsă de ideile bolșevice, sub impulsul mișcării revoluționare și dezintegratoare din Rusia.

Anul 1918 a găsit România într-o postură dificilă. Aliatul său cel mai apropiat geografic, Rusia, se transformase în inamic, în primul rând din

---

⁶ Constantin Kirițescu, *op.cit.* p. 200.

punct de vedere ideologic, trupele ruse aflate în Moldova, îndoctrinate de microbul comunismului, încercând în mod repetat să contamineze și unitățile române de același crez, din fericire fără succes. România era, astfel, izolată de aliații săi occidentali de la care nu mai putea primi ajutor.

Interesul național al României cerea găsirea unei soluții de compromis care să asigure menținerea statalității noastre și evitarea unei catastrofe naționale. Încheierea la Brest-Litovsk, la 4 decembrie 1917, în mod unilateral, a armistițiului între Rusia Sovietică și Puterile Centrale a obligat România să încheie un armistițiu cu inamicul la 9 decembrie 1917, semnat la Focșani, soluție pur militară, impusă de situația de forță majoră existentă. Rusia Sovietică a rupt relațiile diplomatice cu România la 26 ianuarie 1918 și a sechestrat fondul românesc de aur⁷ aparținând Băncii Naționale a României, situație ce persistă, în mare parte, și în prezent. Rusia comunistă amenința permanent cu declanșarea acțiunilor militare împotriva României. În acest timp, aliații noștri occidentali solicitau României să reia ostilitățile cu inamicul, deși România mai avea doar 17 divizii, din care o parte trebuiau să asigure monitorizarea trupelor ruse ce trecuseră de partea guvernului comunist și care aveau o atitudine din ce în ce mai ostilă.

În aceste condiții tragice, guvernul condus de Alexandru Marghiloman a fost mandatat spre a purta negocieri preliminare la Buftea în vederea încheierii păcii cu Puterile Centrale, care amenințau cu reluarea ostilităților, dacă nu se ajungea la o soluție politică⁸. Tratatul a fost semnat la 24 aprilie/7mai 1918, în condițiile unor intense presiuni externe asupra României.

Concomitent aveau loc însă evoluții de natură a stimula și facilita procesul făuririi unității naționale românești.

La 8 ianuarie 1918, în fața camerelor reunite ale Congresului, președintele SUA, Woodrow Wilson, a prezentat o declarație în 14 puncte, care a prefigurat condițiile de pace ce urmau a fi stabilite la conferința de pace. Punctul 10 din această declarație a fost deosebit de important, el prevăzând dreptul la autodeterminare al naționalităților din Imperiul Austro-Ungar, prevedere recunoscută și asumată ulterior și de Lenin.

---

⁷ Cf. *Documente vneșnei politiki SSSR*, tom I, 7 XI 1917-31XII1918, Moskva, 1957, p. 67.

⁸ Cf. Alexandru Marghiloman, *Note politice 1897 – 1924*, vol. III, 1917 – 1918, București, 1927, p. 366.

Acest lucru a făcut ca actele de independență și apoi de unire cu Regatul României ale Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei să aibă o bază juridică recunoscută internațional. Acceptarea de către Lenin a principiului autodeterminării popoarelor până la separarea de stat a produs o mare efervescență și a stimulat procesul dezintegrator în interiorul Rusiei, teritoriile locuite de popoare ne-ruse căutând să-și capete sau recapete independența. Astfel, mișcări de eliberare națională s-au manifestat în Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Ucraina, Basarabia, precum și în regiuni extinse din Asia Centrală.

Unirea Basarabiei, la 27 martie, a Bucovinei, la 28 noiembrie și a Transilvaniei, la 1 decembrie nu au fost decât urmarea firească a dorinței românilor de a conviețui, de a se uni și de a putea să beneficieze de ceea ce un stat național și democratic le putea oferi și de care fuseseră privați până atunci: drepturi și libertăți democratice, educație și cultură în limba maternă, egalitate de șanse. Adoptarea legislației necesare, la insistența Regelui Ferdinand, pentru consfințirea votului universal și a reformei agrare în România au acționat drept catalizator al acestui proces.

Înfăptuirea Marii Uniri de la 1918 nu este altceva decât corolarul cristalizării și apoi urmării cu consecvență a idealului național al unității și modernizării statului tuturor românilor.

Identitatea noastră ca națiune își are primele manifestări despre care ne-au rămas dovezi în Unirea de la 1600, înfăptuită de Mihai Viteazul și în scrierile lui Grigore Ureche și Miron Costin.

Identitatea noastră colectivă, bazată pe origine, limbă, tradiții și cultură comune, pe un sentiment al asumării unei istorii comune, precum și pe un sentiment al apartenenței, au generat, în timp, un ideal al unității naționale tot mai acut, după evenimentele revoluționare de la 1848, ce au fost catalizatorul renașterii conștiinței noastre naționale.

Primul succes al ideii naționale a fost Unirea de la 24 Ianuarie 1859, care a semnat începutul procesului de modernizare a României și asumarea unui parcurs european, chiar înainte de câștigarea independenței de stat.

Independență care nu a venit de la sine, ci a trebuit sfințită cu sângele eroilor de la Grivița, Plevna, Rahova și Vidin, pierderile armatei române în Războiul de Independență din 1877-1878 fiind de peste 10.000 de morți, răniți și dispăruți.

De la proclamarea independenței de stat la 9 Mai 1877, consfințită prin hotărârile Congresului de la Berlin din 1878, idealul național al românilor a fost realizarea unirii, într-un singur stat. De aceea, intrarea țării noastre în primul Război Mondial, la 14/27 august 1916, de partea puterilor Antantei nu a fost decât urmarea firească a unui interes național strategic, în vederea realizării unirii teritoriilor locuite de români, aflate în componența Austro-Ungariei, cu regatul României.

Opinia publică din România, în majoritate covârșitoare, ca de altfel și cea mai mare parte a clasei politice, susținea cu înflăcărare decizia politică pe care regele și guvernul o luaseră.

Idealul național și interesele naționale se susțineau reciproc, ele fiind un rezultat al unor factori catalizatori ai identității noastre naționale: școala, biserica și armata.

Aceste trei instituții au fost și continuă să fie instituții fundamentale ale existenței națiunii noastre și ale conștiinței noastre naționale comune.

Școala era prima instituție ce sădea în mintea și sufletul copiilor primele idei despre originea noastră și despre valorile pe care se fundamentează perenitatea neamului nostru. Învățământul primar devenise obligatoriu încă de la 1860 iar învățătorii, mai ales cei de la sate, deveniseră adevărații apostoli ai identității noastre naționale. Conștiința de neam era parte a educației patriotice pe care sistemul educațional, bine structurat, din Regatul României îl promova.

Biserica, la rândul ei, constituia un factor de coagulare a valorilor morale pe care se fundamentează conștiința de neam și țară.

Armata a constituit un factor activ de educare patriotică și civică a tinerilor chemați să satisfacă serviciul militar obligatoriu, bazat pe valorile și interesele naționale promovate de statul român.

Acțiunea sinergică a acestor trei factori potențatori a creat în rândul populației, a mass media și a autorităților publice din România, emulația necesară creării unui curent de gândire și simțire favorabil intrării în război, în speranța împlinirii idealului unirii cu românii care erau populația majoritară în teritorii ce nu erau parte a Regatului României.

Nu trebuie să pierdem din vedere că armata noastră, după mobilizare, era formată, așa cum era firească, din rezerviști mobilizați, care și-au făcut în mod exemplar datoria față de țară și nu fiindcă erau obligați să o

facă, ci fiindcă ei credeau cu tărie că făcându-și datoria ca militari, aduceau mai aproape momentul unirii cu frații români de peste Carpați.

Acțiunea educativă cumulativă și sinergică a acestor trei factori, armata, școala și biserica a consolidat conștiința națională și a ținut treaz idealul național, mult mai important decât vicisitudinile războiului cu care se confruntau atât militarii cât și civilii în acele vremuri.

Numai în acest fel se explică rezistența morală și comportamentul integru al românilor, atât militari cât și civili, care nu s-au lăsat convinși de propaganda comunistă, după declanșarea revoluției bolșevice în Rusia și mai ales după succesul acesteia și în Ungaria, unde în 1919 se instaurase republica sovietelor, condusă de Bela Kun.

Izolată de aliații săi occidentali, trebuind să facă față, concomitent, amenințării anarhiei revoluționare a soldaților ruși bolșevizați aflați pe teritoriul țării noastre, amenințării unei agresiuni directe a Rusiei în Basarabia, comandate de liderii bolșevici de la Petrograd și agresiunii armatei bolșevice a Ungariei în Transilvania, România a rezistat cu succes.

Guvernul, regele și armata au dovedit nu numai hotărârea de a rezista cu orice preț unui pericol major la adresa existenței României, dar au demonstrat o unitate de voință și acțiune exemplară, ce se poate explica doar prin înțelegerea și asumarea comandamentului suprem al aceluia moment istoric și anume realizarea Marii Uniri.

Transpunerea unui ideal național, cel al unirii și unității naționale, în interese naționale adecvate condițiilor politico-strategice concrete și apoi stabilirea obiectivelor strategice și a direcțiilor de acțiune în care au fost implicate instrumentele puterii naționale, adică instrumentul politico-diplomatic, cel militar, cel informațional și cel economic au asigurat succesul României.

Acționând într-un context internațional foarte complex și în care unele dintre forțele cu rol determinant în luarea deciziilor fundamentale în reconfigurarea sistemului internațional într-o nouă paradigmă, nu acționau în consonanță cu interesele României, pe care nu o priveau cu simpatie, țara noastră a rămas consecventă valorilor și intereselor ce-i animaseră atitudinea încă din anul 1914, pe baza căroră a semnat tratatul și convenția militară cu Puterile Antantei în 1916 și care i-au definit atitudinea la Conferința de pace de la Paris.

Guvernele succesive, regele, opinia publică, armata, mass media și clasa politică au acționat coerent și consecvent, în concordanță cu interesele țării. România nu a primit nici un cadou la Conferința de pace de la Paris din 1919. Succesul său se bazează pe dreptate și adevăr, pe greul tribut de sânge pe care l-a plătit armata sa în război, ca și pe suferințele greu de imaginat, suportate de populația civilă.

Acum, în Anul Centenarului Marii Uniri, ne plecăm cu smerenie și profundă recunoștință în fața jertfei și strădaniei tuturor celor care au făcut posibil acest act de dreptate istorică și de inspirată voință națională.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Boia, Lucian, *Primul Război Mondial. Controverse, paradoxuri, reinterpretări*, Editura Humanitas, București, 2014.
2. Boia, Lucian, *În jurul Marii Uniri de la 1918. Națiuni, frontiere, minorități*, Editura Humanitas, București, 2017.
3. Brendon, Vyvyan, *Primul Război Mondial 1914 – 1918*, Editura All, București, 2018.
4. Dobrovici, Gh. M., *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și împrumuturile contractate, 1823-1933*, București, 1934.
5. Giurcă Ion, *Armata română de la București la Mărășești: 1916 – 1917*, Editura Militară, București, 2017.
6. Ionescu, Mihail E. (coord), *Românii în „Marele Război”. Anul 1917. Documente, impresii, mărturii*, Editura Militară, București, 2018.
7. Ionescu, Mihail E., *România și revoluția din Rusia (1916 – 1919)*, Editura Militară, București, 2018.
8. Kirițescu, Constantin, *Istoria Războiului pentru Întregirea României: 1916 – 1919*, ediția a 3-a, vol. I și II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
9. Marghiloman, Alexandru, *Note politice 1897 – 1924*, vol. III, 1917 – 1918, București, 1927.
10. Mărdărescu, G.D., *Campania pentru desrobirea Ardealului și ocuparea Budapestei (1918 – 1920)*, Editura Militară, București, 2013.
11. Otu, Petre, *România în Primul Război Mondial*, vol. I – IV, Editura Litera, București, 2018.
12. Pétin, Victor, *Drama României, 1916 – 1918*, Editura Militară, București, 2016.

13. Scurtu, Ion, *Ferdinand I*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2016.
14. Scurtu, Ion; Cojocaru, Ionuț, *Ion I.C. Brătianu*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2017.
15. Stamate, Grigore; Hodorogea, Mihai, *Bătăliile Mareșalului Prezan, între autoritate și modestie*, Editura Axioma Print, București, 2016.
16. Torrey, Glenn E., *România în Primul Război Mondial*, Editura Meteor Publishing, București, 2014.
17. ***, *Documente vneșnei politiki SSSR*, tom I, 7 XI 1917-31 XII 1918, Moskva, 1957.
18. ***, *Istoria Militară a Poporului Român*, vol. 5, Editura Militară, București, 1988.

CONTEXTUL POLITICO-MILITAR AL INTRĂRII ROMÂNIEI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

THE POLITICAL-MILITARY CONTEXT OF ROMANIA'S ENTRY IN THE FIRST WORLD WAR

Col. (r.) prof. univ. dr. Gheorghe BOARU

Membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale
Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România
e-mail: boarugheorghe@yahoo.com

Rezumat: *Evenimentele care au precedat intrarea României în primul război mondial au fost marcate de negocieri, alianțe și tratate politico-militare.*

Regele Carol I, Regele Ferdinand dar îndeosebi marii oameni politici ai neamului românesc au contribuit cu inteligență și diplomatie la încheierea unor înțelegeri favorabile României.

Perioada de neutralitate a fost excelent exploatată de Ionel I.C.Brătianu, prin încheierea unor tratate avantajoase României.

Cuvinte cheie: *Regele Carol I, Regele Ferdinand, alianțe, negocieri, tratate, Brătianu, Transilvania.*

Abstract: *The events that preceded Romania's entry into World War I were marked by negotiations, alliances, and political-military treaties.*

King Carol I, King Ferdinand, but especially the great politicians of the Romanian nation contributed with intelligence and diplomacy to the conclusion of some favorable agreements for Romania.

The period of neutrality was excellently exploited by Ionel I.Brătianu by concluding some favorable treaties to Romania.

Key words: *King Carol I, King Ferdinand, Alliances, Negotiations, Treaties, Brătianu, Transylvania.*

Introducere

Primul război mondial, care s-a desfășurat între anii 1914-1918, a constituit unul dintre cele mai semnificative evenimente ale istoriei moderne și contemporane care a avut implicații profunde în evoluția ulterioară a

umanității, atât în domeniul relațiilor internaționale cât și privind dezvoltarea ulterioară a diferitelor state de pe glob, dar și influențe profunde asupra evoluției artei militare.

Cauzele acestui război au fost multiple și complexe și își au rădăcinile în deceniile care le-au precedat dar, s-au definit pe fondul acerbei competiții imperialiste angajate de marile puteri.

Acest eveniment, care și-a pus amprenta pe perioada de început al secolului al XX-lea, a fost pregătit și declanșat de către puterile imperialiste pentru împărțirea și reîmpărțirea sferelor de influență și dominație precum și pentru acapararea de noi teritorii.

Din păcate însă, treptat, au fost angajate în război națiuni și state care nu aveau nimic în comun cu țelurile agresiv-imperialiste ale acestora. Astfel, poporul roman, ca și cel sârb, croat, slovac, polonez sau belgian, a luat parte la confruntarea militară a marilor puteri pentru înfăptuirea unor deziderate majore, de interes național.

Având în vedere obiectivul fundamental urmărit - desăvârșirea unității național-statale, dar și totala adevărată a poporului la susținerea efortului militar - participarea României la prima mare conflagrație mondială a avut un caracter drept, eliberator.

Hotărârea luată la București de a intra în acest conflict, ceea ce a însemnat război cu Germania, Turcia și Bulgaria, a însemnat asumarea unui risc diplomatic, politic și militar imens. Chiar așa stând lucrurile, această decizie politico-militară s-a dovedit a fi un pas crucial în crearea României moderne.

La sfârșitul războiului, toate regiunile sau o parte a regiunilor stăpânite de Habsburgi, împreună cu Basarabia care aparținea Imperiului Rus (care se fărâmița), au fost alipite Vechiului Regat al României realizându-se, astfel, cel puțin pentru o generație, visul românilor de a avea o Românie mare - unirea tuturor teritoriilor lor istorice.

1. Contextul politico-militar înainte de intrarea în război

Realizarea unirii, ca proces modern, a început în 1859 odată cu alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca principe al Moldovei și al Valahiei (care se aflau formal sub suzeranitatea otomană).

Stabilitatea și progresul Principatelor Unite au fost realizate pe deplin în timpul principelui german Carol I (Karl Eitel Friedrich Zephyrinus Ludwig von Hohenzollern-Sigmaringen), care a venit la domnie în anul 1866.

Războiul de independență

Participarea României alături de Rusia în războiul împotriva Turciei (1877-1878) a dus la recunoașterea independenței României în anul 1881, iar Carol I a fost proclamat rege. În același timp, Rusia, într-o manifestare tipică de nerecunoaștere, prin aprobarea Congresului de la Berlin, a luat României sudul Basarabiei, România primind în schimb Dobrogea (inclusiv Insula Șerpilor și Delta Dunării), provincie de care, în acea perioadă, românii nu erau prea interesați dat fiind slaba dezvoltare a acesteia.

Teama și ura românilor existente deja față de Rusia au fost accentuate prin pierderea Basarabiei. Acest eveniment a fost considerat un catalizator al aderării României, în anul 1883, la *Tripla Alianță* (Germania, Austro-Ungaria și Italia) dar și tentația pe care o reprezenta colaborarea cu Germania care era într-o vizibilă ascensiune economică și militară.

Alianțe politico-militare

În această etapă istorică, din cursa acerbă pentru supremație, generată de interese și scopuri economice, politice, teritoriale și militare opuse, s-au creat cele două alianțe politico-militare: *Tripla Alianță* sau *Alianța Puterilor Centrale* (Germania, Austro-Ungaria și Italia) constituită la 20 mai 1882¹ și *Tripla Înțelegere sau Antanta* (Anglia, Franța și Rusia țaristă) constituită la 31 august 1907², ambele tabere imperialiste pregătindu-se intens pentru război³.

Orientarea României către *Tripla Alianță* este explicată de regele Carol I, într-o discuție pe care a avut-o în 1888 cu von Bulow (ministrul Germaniei la București), astfel: „*Relațiile cu Rusia ... sunt o problemă anevoiasă a politicii noastre externe. Nu urmărim să provocăm Rusia. Voim chiar să facem tot ce stă în putința noastră pentru a evita un război cu ea. Dar față de primejdia ce ne amenință din partea puternicii Rusii, avem*

---

¹ La *Tripla Alianță* au mai aderat ulterior Turcia (1914) și Bulgaria (1915). Italia a făcut parte din alianță până în 1915.

² Ulterior, pe parcursul desfășurării războiului, au mai aderat la *Tripla Înțelegere* Japonia și Belgia (1914), Italia (1915), România (1916), SUA și Grecia (1917).

³ *Istoria lumii în date*, Editura Enciclopedică România, București, 1972, pp. 226, 283, 337, 340, 342, 346.

nevoie de sprijinul Puterilor Centrale”⁴. În același context, Regele Carol I și-a exprimat punctul de vedere privin opțiunea politico-militară a României afirmând: „Deoarece primejdiile ce amenință România din partea Rusiei sunt mai serioase decât necazul și durerea pentru răul tratament al românilor din țările ungurești, România caută ocrotire și siguranță în Tripla Alianță”⁵.

Alianța a fost reînnoită de mai multe ori până în 1913. Despre tratat nu s-a făcut niciun anunț public acesta rămânând cunoscut doar de Carol I și de câțiva conducători politici. S-a considerat că această procedură a fost cea mai adecvată momentului întrucât majoritatea politicianilor români aveau sentimente pro franceze dar și o nemulțumire crescândă față de relele tratamente aplicate de Ungaria celor aproape trei milioane de români care trăiau pe teritoriul aflat sub ocupația acesteia.

De asemenea, datorită intensificării discriminărilor politice și culturale, românii transilvăneni au declanșat mai multe mișcări de protest (după 1890), care au fost privite cu simpatie de frații lor din Vechiul Regat.

Faptul că Budapesta și-a continuat cu încăpățănare și după 1900 programul de maghiarizare a stimulat trezirea curentului iredentist din România, care nu putea fi susținut oficial de niciun guvern de la București, chiar dacă mulți oameni politici și intelectuali simpatizau cu această mișcare.

Totuși, în acest context complicat, România avea nevoie de sprijinul Germaniei care putea asigura avantaje economice și securitate împotriva planurilor rusești din Balcani. În această orientare politico-diplomatică era necesară coexistența cu Austro-Ungaria.

Al doilea război balcanic

Odată cu venirea la putere a unui cabinet format din tineri liberali, conduși de Ion I.C. Brătianu, s-a simțit o reorientare a politicii externe românești, în special după anexarea în anul 1908 a Bosniei-Herțegovina de către Austro-Ungaria și în mod decisiv în timpul războaielor balcanice (1912-1913) dar și prin atitudinea Austro-Ungariei de sprijin tacit a intențiilor Bulgariei care amenința să-și instituie hegemonia în Balcani.

⁴ Gheorghe Nicolae Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *România și Tripla Alianță*, 1878-1914, Ed. Științifică și Pedagogică, București, 1979, p. 96.

⁵ Gheorghe Nicolae Căzan și alții, *op.cit.*

Un exemplu este acțiunea diplomatică a Austro-Ungariei la București care căuta, prin promisiuni, presiuni și intimidări, să-i împiedice pe români în a avea o atitudine ostilă Bulgariei. Sentimentul public din România era însă mai puternic. În fruntea lui era însuși regele Carol I, cu tot atașamentul pe care-l avea față de Austro-Ungaria. *„Măsurat la vorbă, prudent și discret, regele nu șovăi să arate limpede Austro-Ungariei urmările grave ale atitudinii ei politice. Într-o convorbire cu prințul Fürsternberg, ministrul Austro-Ungariei, acesta arătând regelui orientarea țării sale în favoarea Bulgariei și împotriva Serbiei, regele Carol i-a declarat categoric: În acest caz mă tem că drumurile noastre s-ar despărți”*⁶.

Guvernul, condus de Titu Maiorescu, era rezervat în atitudine, la fel și opinia publică, atâta timp cât ruptura între aliați nu se produsese. Odată însă cu producerea atacului bulgar asupra Serbiei, evident că sub ațâțarea Austro-Ungariei, opinia publică românească s-a manifestat cu o violență nemaicunoscută până atunci. Bunul simț popular a văzut clar de unde venea primejdia. *„La spatele marionetei bulgare se zăreau urechile păpușarului care trăgea sforile. Imense cortegii de manifestați se formau în mod spontan, atât în Capitală, cât și în orașele de provincie. Strigătul ce ieșea din miile de piepturi și inscripțiile pancardelor purtate de manifestați erau: „Jos Austria perfidă !”, „Ne-am săturat de Austria !”. Cuvinte semnificative ce răsunau ca zgomotul lanțurilor frânte ale vasalității noastre politice !”*⁷.

În această situație *„guvernul român, (na. condus de Titu Maiorescu), considerându-se direct amenințat, a dispus mobilizarea generală a armatei la 20 iunie/3 iulie. Această hotărâre a fost primită de majoritatea opiniei publice din țară cu mult entuziasm mai ales că acțiunea României era percepută ca direct opusă politicii monarhiei austro-ungare”*⁸.

Regele Carol I a emis decretul de mobilizare. Mobilizarea și concentrarea armatei române s-a executat exemplar atât ca repeziciune cât și ca procedură, fapt ce a luat prin surprindere comandamentul suprem bulgar.

---

⁶ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României: 1916-1919*, Vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 94.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Colectiv (Centrul de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară), *Istoria militară a poporului român*, Vol. V, Ed. Militară, București, 1988, p. 274.

Această activitate este apreciată, de specialiști militari, deosebit de reușită, astfel: „...până în anul 1913 nici o armată nu reușise un asemenea record. Această experiență avea să se dovedească deosebit de folositoare trei ani mai târziu, în august 1916, când oștirea română a declanșat ofensiva eliberatoare a teritoriilor străbune aflate sub stăpânire străină”⁹. Referitor la această mobilizare a armatei române ministrul francez la București afirma, într-un raport personal, că „cine n-ar fi cunoscut obiectul principal al mobilizării ar fi putut crede că România pleca la război contra Austriei”¹⁰.

Take Ionescu, ministru de externe în acea perioadă (având porecla de epocă „Tăchiță Gură de Aur”) nota în Amintirile sale: „...acțiunea României semnifică primul pas al emancipării noastre de sub jugul austro-ungar iar creșterea prestigiului României avea să întărească marele ideal al unirii”¹¹.

După cum nota același mare om politic al vremii, ecoul acestei decizii în rândul militarilor era deosebit de mobilizator: „...vorba soldaților noștri în vara anului 1913: Noi trecem în Bulgaria pentru a ajunge în Transilvania”¹².

Peste ani Gh. I. Brătianu avea să sublinieze că „sensul adânc al avântului mobilizării din 1913 nu se lămurește pentru cei câțiva kilometri pătrați ai Cadrilaterului, ci mai ales prin faptul că era, după atâta trecere de vreme, prima manifestare a forței armatei românești care, după cum trecuse Dunărea, putea într-o zi să treacă și Carpații”¹³.

Guvernul român a trimis o notă diplomatică la Sofia prin care atenționa că dacă „aliații balcanici s-ar afla în stare de război România, n-ar putea să păstreze rezerva ce-și impusese până acum în interesul păcii și s-ar vedea silită să intre în acțiune”¹⁴.

⁹ *Istoria militară a poporului român, Vol. V, op. cit., p. 276.*

¹⁰ *Documents diplomatiques françaises, 3 Serie, Vol.VII, Paris 1924, pp.306-309.*

¹¹ Take Ionescu, *Souvenirs*, Paris, 1919, pp. 29-30.

¹² *Ibidem.*

¹³ Gh.I.Brătianu, *Originile și formarea unității românești*, București, 1942, p.102.

¹⁴ G.A. Dabija, *Amintirile unui atașat militar român în Bulgaria 1910-1913*, Ed. Universul, București, 1936, pp. 307-308.

Oficialitățile bulgare n-au răspuns acelei note diplomatice și chiar au atacat Serbia fără nicio provocare sau notificare așa că „armata română trebuie să intre în acțiune spre a se restabili pacea”¹⁵.

Campania română în Bulgaria din anul 1913 a fost percepută de națiunea română ca un act de dreptate mult așteptat și necesar. Renumitul istoric român Constantin Kirițescu ne înfățișează sintetic această stare de spirit națională și sinteza principalelor evenimente ale acestei etape istorice într-o monumentală lucrare intitulată „Istoria războiului pentru întregirea României.1916-1919”. În această lucrare se afirmă „Cu un avânt rămas legendar porniră la datorie flăcăii noștri; s-a prezentat la mobilizare un număr mult mai mare decât cel chemat. După 35 de ani de politică de vasali, în care adeseori prudența se învecina cu lașitatea, o națiune întregă privea cu ochii umezi la redeșteptarea mândriei și a vigoarei străvechi”¹⁶.

Intenția comandamentului român era de a ocupa Cadrilaterul* cu o armată secundară și, concomitent, cu grosul armatei să forțeze trecerea Dunării, ulterior să înainteze în marșuri repezi spre Sofia cu scopul de a dicta acolo încetarea războiului și condițiile păcii.

Chiar așa fiind, intervenția României în vara anului 1913, în cel de-al doilea război balcanic, a apărut ca o acțiune îndreptată împotriva Puterilor Centrale¹⁷.

Acțiunea militară a României, provocată de politica agresivă a Bulgariei în Balcani, a avut la bază **Planul de operații militare** elaborat de Marele Stat Major român în frunte cu generalul de divizie Alexandru Averescu, în prima jumătate a anului 1913 sub denumirea cifrată de „**Ipoteza nr.1 bis**”¹⁸. Planul prevedea ca armata română să fie concentrată

---

¹⁵ G.A. Dabija, *op.cit.*, pp. 307-308.

¹⁶ Constantin Kirițescu, *op.cit.* p. 94.

* Partea de sud a Dobrogei a fost denumită de români „Cadrilater” (sau Dobrogea de Sud iar în perioada interbelică, Dobrogea Nouă). Denumirea are în istoriografie două posibile explicații: 1. Datorită celor patru laturi ale sale delimitate de: frontiera veche, Fluviul Dunărea, frontiera nouă și Marea Neagră; 2. Cele patru cetăți deținute de Turcia până în 1878: Silistra, Ruse, Șumen și Varna.

¹⁷ Titu Maiorescu, *România, războaiele balcanice și Cadrilaterul*, Ed. Machiavelli, București, 1995.

¹⁸ *Istoria militară a poporului român, op.cit.*, pp. 275, 276.

rapid de-a lungul Dunării și în Dobrogea, în scopul declanșării unei ofensive viguroase, cu totalitatea forțelor, la sud de fluviu. Ofensiva prevedea două direcții strategice: una principală *spre Sofia*, pentru a se pune capăt cât mai repede războiului iar cea de-a doua direcție, secundară, în așa-numitul „*Cadrilater mic*”.

Regele Carol I, pentru a doua oară în cursul domniei sale, trecea Dunărea în fruntea armatei române. Prima dată a făcut-o în anul 1877 pentru a cuceri independența României și să ajute la formarea statului bulgar iar a doua oară a făcut-o, după 36 de ani, pentru „*a da o lecție vecinului ingrât și să asigure liniștea, dezvoltarea țărilor balcanice, amenințate de planurile agresive ale tulburătorului și rău năvălitorului popor bulgar*”¹⁹.

Sub comanda generalului Culcer, Corpul V Armată întărit cu o Divizie de rezervă, printr-o acțiune rapidă, a ocupat Cadrilaterul, ajungând până la linia revendicată de România: Turtucaia-Balcic. Celelalte unități au cucerit localitățile de la sud de Dunăre și astfel în câteva zile armata română era în Balcani.

Rezultatele campaniei erau foarte mulțumitoare: în 18 zile armata română fusese mobilizată, concentrată, trecuse Dunărea și ajunsese la 20 km de Sofia și la 10 km de Filippopol, trecuse Balcanii și a ajuns la contact cu armata grecească.

Această campanie militară de mare viteză echivalează cu o mare izbândă militară având în vedere reperițiunea cu care s-au făcut marșurile, rezistența extraordinară a ostașilor la oboseală și la lipsuri de tot felul, de altfel inerente unor astfel de tipuri de acțiuni pe un teritoriu străin.

Important a fost faptul că „*Scopul militar fusese de altfel pe deplin atins. Comunicațiile Sofiei erau complet tăiate. Capitala Bulgariei, lipsită de o trupă de apărare serioasă, era la dispoziția românilor. Soarta Bulgariei era pecetluită. La 5/8 iulie țarul Ferdinand (n.a. al Bulgariei) adresă regelui Carol rugămintea de a opri înaintarea trupelor române, declarându-se gata de a primi condițiile României și a începe tratativele de pace*”²⁰.

La 28 iulie/10 august 1913 a fost încheiat **Tratatul de pace de la București** între România, Serbia, Grecia, Muntenegru, pe de o parte și

---

¹⁹ Constantin Kirițescu, *op.cit.*, p. 95.

²⁰ *Ibidem*, p. 96.

Bulgaria pe de altă parte. Acest tratat cuprindea 10 articole și un protocol secret care să-i garanteze execuția în eventualitate în care „Sobrania” bulgară, instigată de Viena, l-ar fi respins.

Prin articolul 2 al tratatului „s-a recunoscut noua frontieră româno-bulgară, care începea de la Dunăre lângă satul Turkșimil (10 km în amonte de Turtucaia), tăia platoul Killi-Radi și se termina la Marea Neagră, la sud de satul Ekrene, la cota 252, o comisie mixtă urmând să-i definitiveze traseul în teren** . Teritoriul inclus în regatul României, parte a străbunului pământ românesc stăpânit de Dobrotiță și marele voievod Mircea, avea o suprafață de 8371 km² și o populație de peste 300000 locuitori, la această dată în majoritate turco-tătari”²¹. Locuitorii de origine bulgară erau în cea mai mare parte colonizați pe aceste meleaguri după 1878, în cadrul măsurilor politico-militare luate de guvernul de la Sofia în această zonă.

Prin semnarea păcii de la București s-a pus capăt celui de-al doilea război balcanic.

Majoritatea observatorilor politici și militari străini²² ai vremii au apreciat că tratativele și încheierea păcii de la București au evidențiat convingător, încă o dată, direcțiile principale ale politicii externe românești, faptul că România nu a urmărit obiective de cucerire și nici zdrobirea armatei bulgare iar conduita României a fost marcată de cel mai înalt grad de înțelepciune practică și de bun simț. În esență acțiunea României nu a vizat decât stabilirea unui echilibru balcanic în afara controlului marilor puteri.

Doi reputați istorici români²³ apreciază că „reuniunea din capitala României a reprezentanților statelor din regiune, sub președinția șefului guvernului român, a reprezentat o încununare a acestor strădării ale diplomației românești, fiind o primă și concludentă acțiune politico-

---

** Protocolul de delimitare a frontierei româno-bulgare a fost semnat la 23 noiembrie/6 decembrie 1913.

²¹ *Istoria militară a poporului român, op.cit. p. 284.*

²² Theodor S. Lascaris, *Coup d'oeil sur la Question d'Orient au début du XX-e siècle (1900-1914)*, Athènes, 1935, p.43; William M. Sloane, *The Balkans. A laboratory of history*, New York, 1914, p.233; Jaques Ancel, *La Question d'Orient*, Paris, 1923, p. 153.

²³ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

diplomatică concertată a unor state mici pe arena internațională în epoca modernă”²⁴.

Din analiza atitudinii românești față de bulgari rezultă câteva elemente deosebit de nobile, umane și onorante, cu un profund caracter românesc, prin aceea că autoritățile militare române au luat de la început măsuri riguroase pentru ca locuitorii bulgari să nu aibă de suferit de pe urma operațiilor militare. În toate zonele unde au acționat trupe românești soldații au avut un comportament exemplar, lucru subliniat și de reprezentanții altor state care au însoțit armata în operații²⁵.

Una dintre consecințele acestei victorii militare românești precum și alipirea unui teritoriu nou au întărit încrederea românilor în forțele proprii și au impulsivat visurile unei posibile anexări a Transilvaniei. În aceste condiții a devenit foarte clară poziția diplomatică a României privind alianța cu Austro-Ungaria, care devenise un anacronism. O dovadă a recunoașterii acestei stări de fapt o reprezintă însăși declarația făcută, la sfârșitul anului 1913, de ministrul austro-ungar la București - contele Ottokar von Czernin - care caracteriza documentul vechii alianțe ca pe „*nimic mai mult decât o bucată de hârtie fără nicio semnificație*”²⁶, după cum avea să se dovedească în mod just puțin mai târziu.

Simultan cu această îndepărtare de Austro-Ungaria, România a devenit deschisă unei apropieri de Antanta. De altfel, imediat după războaiele balcanice, francezii au preluat inițiativa, încercând să câștige simpatia Bucureștiului și încurajând o reconciliere ruso-română.

Ion I.C. Brătianu, ajuns din nou premier, a fost receptiv la aceste propuneri. Chiar în ianuarie 1914, înainte de a veni la putere, el afirmase răspicat că susținea reorientarea politicii externe românești. Prin urmare, el a inițiat desfășurarea unor discuții secrete cu Rusia. Acestea au avut loc sub pretextul unei vizite de prietenie făcută în 1914, în România, de către țarul Nicolae al II-lea al Rusiei împreună cu anturajul său. Ministrul de externe rus, Serghei Sazanov, l-a însoțit pe Brătianu într-o scurtă călătorie cu automobilul, dincolo de granița ungurească, în Transilvania, fapt neobișnuit, care a părut a fi o recunoaștere a pretențiilor românilor.

---

²⁴ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op.cit.*, p. 341.

²⁵ *Istoria militară a poporului român, op.cit.* p. 282.

²⁶ Ottokar Czernin, *Im Weltkrieg*, Berlin, Ullstein, 1919, pp.106,107, *Apud*, Glenn E. Torrey, *România în primul război mondial*, Ed. Meteor Publishing, București, 2014, p. 18.

Reconcilierea dintre București și Sankt-Petersburg a demonstrat că „vechea cicatrice a Basarabiei era mai ușor de uitat decât rana în carne vie a Transilvaniei”²⁷.

2. Poziția României după declanșarea primului război mondial

Pretextul pentru declanșarea conflagrației l-a reprezentat atentatul de la Sarajevo organizat la 15/28 iunie 1914 de un grup de patrioți sârbi împotriva arhiducelui moștenitor al coroanei Austro-Ungariei, Ferdinand de Habsburg și soției sale. Atentatul a fost comis de fapt de studentul bosniac Gavrilo Princip.

Acest eveniment a provocat imediat o gravă criză internațională. În decurs de două luni evenimentele politico-militare au avut o succesiune nemaifântănită²⁸. Autoritățile de la Viena au înaintat la data de 10/23 iulie o notă ultimativă în 10 puncte guvernului din Belgrad. Deși acesta s-a conformat aproape în întregime ultimatumului primit, Austro-Ungaria și-a rechemat misiunea diplomatică din Belgrad, fiind decisă să declanșeze războiul. În consecință, Serbia a apelat la ajutorul Rusiei (12/25 iulie 1914). După 48 ore Austro-Ungaria, sprijinită de Germania, a remis Serbiei declarația oficială de război.

În continuare, între principalele capitale europene s-au schimbat cu repeziciune documente diplomatice cu conținut similar: Germania a declarat război: Rusiei (19 iulie/1 august), Franței (21 iulie/3 august), Belgiei (22 iulie/4 august); Marea Britanie și dominiioanele sale - Germaniei (22 iulie/4 august); Muntenegru - Austro-Ungariei (22 iulie/4 august); Franța și Marea Britanie - Austro-Ungariei (29 iulie/11 august și 30 iulie/12 august); Japonia - Germaniei (10/23 august).

Conflictul a luat cu repeziciune proporții continentale. Doar România și Italia nu au intrat imediat în luptă, deși se aflau încă dinainte de 1914 în sistemul european de alianțe.

Războiul declanșat între marile puteri europene dar și angajarea Japoniei și a dominiioanelor britanice din colonii, precum și datorită confruntărilor navale, au conferit acestuia proporții mondiale. Următorii

---

²⁷ Ion M. Oprea, *România și imperiul rus. 1900-1924, vol.I*, Ed. Albatros, București, 1998, pp. 60-64.

²⁸ *Istoria militară a poporului român, op.cit.* p. 318.

patru ani au cunoscut confruntări dure, eforturi militare și economice costisitoare care vor marca adânc istoria secolului al XX-lea.

Poziția României după izbucnirea războiului mondial a fost echilibrată, înțeleaptă și cu o diplomatie de excepție. Regele Carol I a considerat necesar să-și avertizeze aliații de la Berlin și Viena că îi va fi imposibil să mobilizeze armata română și să pornească cu ea împotriva Rusiei deoarece „*chestiunea românilor din Transilvania a stârnit un val de sentimente potrivnice Ungariei din partea populației române*”²⁹.

Cu toate acestea Carol I a convocat Consiliul de Coroană, la data de 3 august, la reședința sa de vară de la Sinaia, pentru a stabili poziția României față de situația crizei europene. Adunarea, formată din membri ai cabinetului, politicieni cu experiență, parlamentari de frunte și șefi de partide, a susținut (cu o singură excepție) ideea neutralității. Decizia lor a fost acceptată de regele Carol I.

În luna care a urmat, pe măsură ce armatele austro-ungare se retrăgeau din fața atacurilor rusești din Galiția și Bucovina, la București s-a intensificat mișcarea de propagandă care cerea ca România să intre în război și să dea Austro-Ungariei „*lovitura finală*”. Carol I, care era grav bolnav și foarte abătut din cauza turnurii pe care o luaseră evenimentele, și-a pregătit declarația de abdicare. Din nefericire, moartea lui care a survenit la 10 octombrie a pus capăt dilemei în care se afla.

La tron i-a succedat nepotul său, Ferdinand (care avea 49 ani). Acesta era caracterizat de criticii săi, inclusiv de soția sa Maria, ca fiind un om cu mare timiditate și „*lipsă de voință și inițiativă*”³⁰.

Soția lui, Regina Maria, nepoată a reginei Victoria și a țarului Alexandru al II-lea al Rusiei, era o persoană carismatică, profundă și hotărâtă care îl eclipsa pe Ferdinand prin personalitatea ei dominantă și intimidarea verbală. Aceasta i-a adus lui Ferdinand reputația de „*bărbat ținut sub papuc*”³¹. Regina Maria afirma că „*A trebuit să fiu un fel de <doctor de suflete> ca să-l pregătesc, puțin câte puțin, să-i întăresc voința,*

²⁹ Glenn E. Torrey, *România în primul război mondial*, Ed. Meteor Publishing, București, 2014, p. 18.

³⁰ Dumitru Suci, *Monarhia și făurirea României Mari*, Ed. Albatros, București, 1977, p. 165.

³¹ Hannah Pakula, *The Last Romantic: A Biography of Queen of Romania*, New York, Simon and Schuster, 1984, pp. 134, 191.

să-i susțin moralul, să netezesc calea”³². Regina Maria era extraordinar de simpatizată de români și a știut să îmbine aspirațiile lor naționale cu propriile ei ambiții. La moartea lui Carol I, ea era dornică să-i conducă dacă soțul ei ar fi abdicat de la obligațiile sale. Maria a îmbrățișat cu pasiune cauza Antantei și a făcut în așa fel încât soțul ei să-și asume același angajament³³.

La urcarea pe tron Ferdinand a declarat că „*va fi un bun român*”, acționând doar „*în conformitate cu datoria și în interesul poporului român*”. În calitatea sa de prinț german, nu i-a fost ușor să adopte în mod activ o politică ce avea să ducă aproape inevitabil la un război cu țara sa natală³⁴. Această problemă de conștiință a regelui cât și priceperea sa limitată în arta guvernării au fost folosite de Brătianu^{***} pentru a putea pune în practică, în mod nestingherit, politica realistă pe care o impunea interesele României.

Brătianu, care era fascinat de analogiile istorice, asemena lupta României pentru unitate națională cu cea a Italiei. Într-o discuție cu ministrul francez Camille Blondel, în noiembrie 1912, acesta spunea că „*va veni vremea, când edificiul Austro-Ungariei va fi distrus... de aceea trebuie să fim pregătiți...să-i primim pe frații noștri din Transilvania*”. Începutul războiului în 1914 l-a convins pe Brătianu că acea vreme venise. Credea că este sortit să îndeplinească un rol istoric în acest proces³⁵.

Faptul că regele Ferdinand nu și-a dovedit capacitatea de a juca un rol activ în politica externă a statului român i-a permis lui Brătianu să exercite o adevărată dictatură. De altfel, am întâlnit în literatură etichetări de genul „*conducătorul din umbră*” sau chiar „*regele neîncoronat*”. În acest fel, Brătianu își permitea să negocieze direct cu reprezentanții de la București ai Marilor Puteri, ocolind serviciul diplomatic român. Mai în

---

³² Maria, regina României, *Ordeal: The Story of My Life*, New York, Charles Scribner's Sons, 1935, p. 7.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Dumitru Suci, *op.cit.*, pp. 166, 167.

^{***} Ion I.C. Brătianu, cunoscut și ca Ionel I.C. Brătianu (1864-1927), era președintele Partidului Național Liberal care se afla atunci la putere, prim-ministrul României (6 ianuarie 1914-9 februarie 1918) și Ministru de Război (4 ianuarie 1914-14 august 1916).

³⁵ Ioan Scurtu, *Ion I.C.Brătianu*, Ed. Museion, București, 1992, p. 99.

glumă, mai în serios, ministrului Afacerilor Străine**** din cabinetul său i se mai spunea și „*ministrul străin de afaceri*”.

Brătianu exercita un control similar și asupra altor sfere ale vieții politice românești prin intermediul Partidului Național Liberal și al unui grup format din rude și prieteni apropiați³⁶.

Brătianu căuta să obțină sprijinul regelui Ferdinand și al reginei Maria cu ajutorul unuia dintre cumnații lui, prințul Barbu Știrbey, care era administratorul domeniilor regale, prieten și confident al regelui (și ulterior amant al reginei) și putea exercita o influență enormă asupra perechii regale. Ferdinand remarcă în 1914 despre Barbu Știrbey : „*Este un om cu care eu mă înțeleg*”³⁷.

Barbu Știrbey era un om discret, devotat și bun cunoscător al problemelor țării, devenind „*tutorele politic*” al lui Ferdinand, în acea perioadă deosebit de grea pentru România, 1914-1918. Duca**** afirma că Știrbey „*are o influență totală asupra regelui ca și asupra reginei...El era adevăratul suveran al României*”³⁸. Această poziție extrem de apropiată și de mare încredere de care se bucura Știrbey a fost folosită de Brătianu, pentru a realiza o strânsă cooperare cu coroana, în perioada care avea să urmeze, anii neutralității și ai războiului.

3. Negocierea obiectivelor participării la război. Neutralitatea

Brătianu, bazându-se pe sprijinul regelui și al unei largi majorități liberale în parlament, a început în 1914 un proces de pregătire minuțioasă a României în vederea participării la lichidarea Austro-Ungariei. Momentul era dificil pentru că exista o presiune puternică din partea unei coaliții de politicieni și intelectuali ai vremii care cereau invadarea imediată și eliberarea Transilvaniei. Ei se bazau pe faptul că Austro-Ungaria nu mai era ce a fost, Dubla Monarhie era slabă, iar Germania s-a dovedit că nu era

---

**** Emanuel Porumbaru (4 ianuarie 1914-7 decembrie 1916), a urmat după Titu Maiorescu și a fost urmat de Ion I.C. Brătianu.

³⁶ Anastasie Iordache, *Ion I.C.Brătianu*, Ed. Albatros, București, 1994, p. 236.

³⁷ Ioan Scurtu, *Eminențe cenușii:Barbu Știrbey*, Magazin istoric 33, nr.6/1999, p. 54.

**** Ion Gheorghe Duca, om politic liberal, ministru al educației în perioada 1914-1918.

³⁸ Ion Gheorghe Duca, *Amintiri politice*, Jon Dumitru Verlag, München, 1981, 1:125, p. 264.

invincibilă (cred că era vorba și de simțul patriotic al acestei grupări de români).

Brătianu nu putea susține această versiune a acțiunii imediate, știind foarte bine că țara nu era pregătită din punct de vedere militar și se putea ajunge la un dezastru militar. Prudent și chibzuit din fire, Brătianu, așa cum îi spusese cândva ministrului francez, nu avea de gând să meargă la război până când nu existau „75 de șanse dintr-o sută de a învinge”³⁹.

Brătianu s-a dovedit a fi „un maestru de primă clasă al jocului diplomatic”. El era frământat de posibilitatea de a negocia cu Antanta din care să obțină o alianță care să asigure că România își va atinge obiectivele în cazul participării la război și, în același timp, să evite o ruptură cu Puterile Centrale. Brătianu și-a mascat diplomatic atât de bine adevăratele intenții încât Antanta a șovăit, iar Puterile Centrale s-au amăgit până în ultima clipă⁴⁰.

Anterior decesului regelui Carol, Brătianu negociase, foarte abil, două acorduri de neutralitate: cu Italia la 23 septembrie și cu Rusia la 1 octombrie. Acordul cu Rusia prevedea ca în schimbul „neutralității binevoitoare” a României, Rusia să-i recunoască dreptul de a anexa provinciile din Austro-Ungaria locuite de români, cu încuviințarea de a alege momentul în care le va ocupa. Acest acord n-a fost decât un acot pentru ceea ce dorea să obțină Brătianu. Chiar așa fiind, mai erau câteva elemente de incertitudine a promisiunilor din acordul încheiat și anume că Rusia nu garanta faptul că România va dobândi acest teritoriu iar Marea Britanie și Franța nu erau părtașe la înțelegere.

Ulterior, la începutul anului 1915, Marea Britanie și Franța s-au alăturat Rusiei la negocieri însă niciuna nu era dispusă să accepte prețul mare cerut de Brătianu: Bucovina, Banatul, Transilvania și toată Crișana și Maramureșul sau cea mai mare parte a acestora.

Evoluția nefavorabilă a evenimentelor militare din teatrele de operații în care au fost implicate armatele britanice, franceze, ruse și ale

---

³⁹ Constantin Nuțu, *România în anii neutralității. 1914-1916*, Ed. Științifică, București, 1972, pp. 172-176, 195-204, 210-212.

⁴⁰ Ema Nastovici, *România și puterile centrale în anii 1914-1916*, Ed. Politică, București, 1979, Cap. 2, 4.

aliaților au convins cele trei mari puteri că ajutorul României era acum o necesitate⁴¹.

Puterile Antantei și-au exprimat, la începutul lunii iulie, disponibilitatea de a semna un acord prin care să fie acceptate, în esență, toate pretențiile teritoriale ale României în schimbul angajamentului acesteia de a intra în război într-un interval de cinci săptămâni. Brătianu a apreciat că intrarea României în război în acel moment ar fi fost curată „sinucidere”, având în vedere ultimele succese ale Puterilor Centrale.

Brătianu a evitat să dea curs solicitării de a preciza data intrării în acțiune pentru a nu se deconspira caracterul secret al înțelegerii care ar fi putut duce la un atac preventiv din partea Puterilor Centrale. Cabinetul primului ministru fiind înștiințat, pentru prima dată, despre aceste negocieri l-a susținut pe Brătianu în decizia sa de a se abține⁴².

Deși în 1915 Brătianu nu a semnat nicio înțelegere, acesta s-a angajat totuși, din punct de vedere moral, față de Antanta care aprobase vastele aspirații teritoriale ale României. Negocierile au fost reluate, în vara anului 1916, când situația aliaților s-a mai îmbunătățit.

Bulgaria provoacă noi îngrijorări României prin alăturarea la Puterile Centrale în 1915 și prin participarea la înfrângerea și ocuparea Serbiei. În același timp, Puterile Centrale au apelat la presiuni diplomatice și au dat de înțeles că vor trece la acțiuni militare pentru a-l sili pe Brătianu să dea înapoi și, în plus, să le vândă grânele și petrolul de care aveau disperată nevoie⁴³.

În mod paradoxal, Brătianu era îngrijorat de: succesele aliatului rus, generalul Alexei Brusilov, care a străpuns liniile austro-ungare în Galiția și Bucovina amenințând să pătrundă până în inima Ungariei, și care ar fi putut să ocupe Transilvania; insuccesele Austro-Ungariei care putea să fie obligată să ceară pace iar Antanta, exasperată de tergiversările sale, putea hotărâ că nu mai are nevoie de ajutorul României.

Oricare dintre aceste scenarii s-ar fi întâmplat puteau să pună în pericol atingerea obiectivelor României. Brătianu nu mai putea amâna

⁴¹ Ion M. Oprea, *op.cit.*, pp. 87-89.

⁴² Vasile Vesa, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea 1900-1916*, Ed. Dacia, Cluj, 1975, pp. 121, 122.

⁴³ Constantin Nuțu, *op.cit.*, pp. 264, 277-280; Ema Nastovici, *op.cit.*, pp. 207, 208.

luarea unui angajament astfel că pe 4 iulie a anunțat că este pregătit să încheie o alianță.

Cum liderii Antantei acceptaseră deja pretențiile teritoriale esențiale ale României, ei se așteptau la o încheiere grabnică a acordurilor politice și militare dar nu s-a întâmplat așa pentru că aceste negocieri au durat cinci săptămâni. În acest fel, intrarea României în război s-a întârziat până la 27 august (1916)⁴⁴.

Din analiza evenimentelor petrecute rezultă că, la sfârșitul anului 1915 și începutul anului 1916, România a făcut obiectul unor amenințări militare, deschise din partea Puterilor Centrale prin concentrarea de trupe germane în Banat și în nordul Bulgariei. Acest fapt a determinat intensificarea dialogării dintre România și viitorii ei aliați, ajungând în lunile următoare pe drumul favorabil încheierii unui tratat de alianță și a unei convenții militare semnate la 4/17 august 1916 la București⁴⁵, care a încununat un stăruitor efort de apărare a independenței de stat, de pregătire a cadrului diplomatic al luptei de eliberare națională și de întregire statală.

Prin tratatul de alianță încheiat între România, de o parte, și Franța, Anglia, Italia și Rusia de altă parte, se garanta, în primul rând, integritatea teritorială a României, se prevedea apoi intrarea neîntârziată a țării în război până la 15/28 august printr-o ofensivă împotriva Austro-Ungariei. Cele patru puteri menționate recunoșteau dreptul României de a uni teritoriile locuite de românii din Austro-Ungaria, fixându-se totodată și traseul viitoarei frontiere de nord și de vest a României.

Convenția militară stabilea că România va declara război numai contra Austro-Ungariei, fixând condițiile cooperării militare cu Antanta. Ea recunoștea independența organizatorică și de comandament a armatei române. Aliații se declarau oficial de acord cu conținutul și orientările stabilite în *Planul român de campanie* și se angajau să sprijine atât ofensiva principală de eliberare a Transilvaniei cât și operațiile militare de pe linia Dunării și din spațiul dintre Dunăre și Marea Neagră.

---

⁴⁴ Dumitru Preda, *România și Antanta. Avatarurile unei mici puteri într-un război de coaliție, 1916-1917*, Institutul European, București, 1988, Cap.I, „Preliminarii”.

⁴⁵ Marele Stat Major, *România în războiul Mondial 1916-1919*, Vol.I, Imprimeria Națională, București, 1934, Documente, Documentele nr.2 și 3.

Se mai prevedeau ca măsuri de sprijin: participarea forțelor ruse la acțiuni terestre pe frontul austriac și pe cel din Dobrogea (terestru și naval) și din Balcani, precum și sprijin cu materiale militare (contra cost).

Totodată, Antanta recunoaște dreptul reprezentanților români de a participa, pe bază de egalitate, la toate consfăturile de comandament destinate a elabora direcțiile generale de acțiune a coaliției pe fronturile de luptă din Europa⁴⁶.

Pentru a se asigura o colaborare eficientă de comandament, România și puterile Antantei au detașat reciproc, pe lângă marile lor cartiere generale, misiuni militare de legătură și stat-major. Ion I.C.Brătianu arăta că „*Noi nu am intrat în război ca niște solicitanți nepoștiți. Noi am intrat în război ca niște aliați doriți și ceruți*”⁴⁷.

Tratatul din august 1916 a avut o importanță și o valoare istorică deosebită prin aceea că:

- patru dintre marile puteri ale lumii au recunoscut legitimitatea revendicărilor naționale românești;

- a oferit, prin conținutul său, suportul diplomatic indispensabil al efortului românesc de reîntregire a neamului;

- se detașează ca fiind unul dintre primele documente diplomatice ale secolului al XX-lea în care s-a promovat dreptul la autodeterminare al popoarelor, ca fiind principalul criteriu de așezare pe baze noi a ordinii politice în Europa dar și în afara ei.

România trecea astfel într-o nouă etapă, impunându-și voința proprie pe arena politică internațională fiind, în același timp, conștientă de dificultatea luptei în care se angaja.

Toate aceste eforturi, ale unei generații de oameni politici și intelectuali români patrioți, de a genera alianțe și convenții avantajoase, într-un context internațional foarte dificil dar favorabil, sprijinul larg al populației din toate provinciile și, nu în ultimul rând, efortul militar remarcabil, vitejia și spiritul de sacrificiu al armatei române, au avut ca final **Marea Unire din 1918**.

---

⁴⁶ *Istoria militară a poporului român, op.cit.* p. 347.

⁴⁷ I.G.Duca, *op.cit.*, Vol.I. p. 72.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. * * * , Marele Stat Major, *România în războiul Mondial 1916-1919*, Vol.I, Imprimeria Națională, București, 1934.
2. * * * , *Istoria lumii în date*, Editura Enciclopedică, România, Buc., 1972.
3. * * * , *Documents diplomatiques françaises*, 3 Serie, Vol.VII, Paris, 1924.
4. Anastasie Iordache, Ion I.C.Brătianu, Editura Albatros, București, 1994.
5. Colectiv (Centrul de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară), *Istoria militară a poporului român*, Vol. V, Editura Militară, București, 1988.
6. Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României: 1916-1919*, Vol.I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
7. Constantin Nuțu, *România în anii neutralității. 1914-1916*, Editura Științifică, Buc., 1972.
8. Dumitru Preda, *România și Antanta. Avatarurile unei mici puteri într-un război de coaliție, 1916-1917*, Institutul European, București, 1988.
9. Dumitru Suci, *Monarhia și făurirea României Mari*, Editura Albatros, București, 1977.
10. G.A. Dabija, *Amintirile unui atașat militar român în Bulgaria. 1910-1913*, Editura Universul, București 1936.
11. Ema Nastovici, *România și puterile centrale în anii 1914-1916*, Editura Politică, București, 1979.
12. Gh.I. Brăteanu, *Originile și formarea unității românești*, București, 1942.
13. Gheorghe Nicolae Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *România și Tripla Alianță, 1878-1914*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1979.
14. Glenn E. Torrey, *România în primul război mondial*, Editura Meteor Publishing, București, 2014.
15. Hannah Pakula, *The Last Romantic: A Biography of Queen of Romania*, New York, Simon and Schuster, 1984.
16. Ion Gheorghe Duca, *Amintiri politice*, Jon Dumitru Verlag, München, 1981.
17. Ion M.Oprea, *România și imperiul rus. 1900-1924*, vol.I, Editura Albatros, Buc., 1998.
18. Ioan Scurtu, Ion I.C.Brătianu, Editura Museion, București, 1992.
19. Ioan Scurtu, *Eminențe cenușii: Barbu Știrbey*, Magazin istoric 33, nr.6/1999.
20. Jaques Ancel, *La Question d'Orient*, Paris, 1923.
21. Maria, regina României, *Ordeal: The Story of My Life*, New York, Charles Scribner's Sons, 1935.
22. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

23. Ottokar Czernin, *Im Weltkrieg*, Berlin, Ullstein, 1919.
24. Take Ionescu, *Souvenirs*, Paris, 1919.
25. Theodor S. Lascaris, *Coup d'oeil sur la Question d'Orient au début du XX-e siècle (1900-1914)*, Athènes, 1935.
26. Titu Maiorescu, *România, războaiele balcanice și Cadrilaterul*, Editura Machiavelli, București, 1995.
27. William M. Sloane, *The Balkans. A laboratory of history*, New York, 1914.
28. Vasile Vesa, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea 1900-1916*, Editura Dacia, Cluj, 1975.

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL – STRATEGIE, TACTICĂ ȘI TEHNOLOGIE

WORLD WAR I – STRATEGY, TACTICS AND TEHNOLOGY

Col.(r) prof.univ.dr. Ion MITULEȚU

Membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale

e-mail: mituletuion@yahoo.com

Rezumat: Primul Război Mondial a marcat intrarea omenirii în era industrială, a produs evoluții ale artei militare, iar prin amploare și consecințe, a influențat și transformat viața oamenilor la nivel politic, economic și social.

La nivel strategic, războiul de mișcare a fost transformat în război de uzură, ca urmare a creșterii efectivelor, dezvoltării și perfecționării armamentelor și tehnologiilor militare, fapt ce a condus la realizarea unui echilibru operațional.

La nivel operativ a fost consacrat eșalonul armată, ca liant între domeniile strategic și tactic ale artei militare, fiind îmbunătățite formele de manevră și de acțiune ale trupelor.

La nivel tactic s-au produs cele mai importante evoluții ale artei militare, ca urmare a dezvoltării și perfecționării noilor categorii de armamente și tehnologii, materializate în apariția unor noi metode și procedee de întrebuințare în luptă a genurilor de arme.

Cuvinte cheie: front de luptă, artă militară, strategie militară, plan de campanie, artă operativă, tactică.

Abstract: World War I represented a huge landmark in the history of mankind in several ways: it was the moment when mankind entered the industrial age; it produced a certain evolution in the art of war and, through its magnitude and consequences, it influenced and transformed people's lives at political, economic, and social levels.

On strategic level, the maneuver warfare turned into attrition warfare, due to the increased number of troops, the development of military weapons and technologies, which led to the establishment of operational balance.

On operational level, the army echelon was deemed as a linking element between the strategic and tactical domains of military art, improving the types of maneuver and action of troops.

On tactical level, the most significant evolutions of military art took place following the development of the new categories of weapons and technologies, materialized

in the emergence of new methods and procedures of employment of army branches of service in combat.

Key words: battlespace, art of war, military strategy, campaign plan, operational art, tactics.

Primul Război Mondial, prin multitudinea actorilor implicați, amploare, intensitate și dinamism, a constituit creuzetul în care s-au combinat interese și ambiții pentru recâștigarea sferelor de influență în vederea asigurării dominației militare în plan regional și global, fiind totodată și conflictul care a consacrat intrarea omenirii în era industrială, fapt ce a fost marcat de consecințele dezastruoase în plan uman și material, de dispariția unor imperii, dar și de mutațiile calitative în evoluția artei militare. Consecințele Primului Război Mondial și prevederile tratatelor de pace încheiate au deschis Germaniei o rană nevindecabilă, considerându-se „umilită”, iar aceste lucruri nesoluționate au alimentat în timp spiritul de revanșă.

Iar revanșa a venit douăzeci de ani mai târziu pentru Germania, prin declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial, un conflict total, devastator, care a valorificat lecțiile învățate ale Primului Război Mondial privind impactul noilor armamente și tehnologii asupra strategiilor militare, având ca obiectiv răzbunarea, distrugerea și anihilarea adversarului din vest și din est.

Dacă Primul Război Mondial a fost fermentul care a generat nevoia de dezvoltare a unor categorii de arme și tehnologii militare care să susțină noile concepții și strategii militare destinate obținerii victoriei într-un timp relativ scurt, acest lucru incită la reflecție în identificarea elementelor fundamentale ale strategiilor părților implicate în conflict și evaluarea tendințelor de evoluție a tacticilor, cu impact în transformarea și dezvoltarea artei militare.

În acest sens, consider faptul că, abordarea strategiilor, tacticilor și tehnologiilor Primului Război Mondial, prin consecințele de natură politică, economică, socială și militară, are ca scop evidențierea efortului depus de state pentru dezvoltarea diferitelor genuri de arme, fundamentarea teoretică a concepției de întrebuintare a acestora în luptă și desprinderea unor lecții învățate valorificate în dezvoltarea artei militare.

Strategii militare

În acest context, voi analiza principalele caracteristici ale strategiilor militare ale statelor care au compus cele două alianțe, Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria), respectiv Antanta (Franța, Anglia, Rusia), pentru a desprinde concluziile rezultate din desfășurarea conflictului.

Astfel, **strategia militară a Germaniei** avea la bază planul de campanie care prevedea ofensiva strategică, cu majoritatea forțelor și mijloacelor în vest, împotriva Franței și o parte redusă de forțe în est împotriva Rusiei, în cooperare cu Austro-Ungaria. În acest sens, se constată faptul că, planul de campanie german se baza pe manevra strategică pe direcții interioare, în cadrul căreia dispunerea forțelor și mijloacelor într-un punct central asigura convergența acțiunilor militare pe două fronturi. Aceasta fiind concepția strategică, se remarcă faptul că, direcția loviturii principale era în vest, unde se preconiza câștigarea și menținerea inițiativei strategice prin concentrarea majorității forțelor, realizarea superiorității în plan acțional, manevra dominantă fiind învăluirea pentru dezorganizarea dispozitivului de luptă al adversarului, tăierea liniilor de comunicație, cucerirea Parisului care să asigure într-o perioadă scurtă de timp (6 săptămâni) capitularea Franței¹.

În est, erau prevăzute acțiuni ofensive cu caracter limitat în cooperare cu armata austro-ungară împotriva Rusiei și Serbiei, care creșteau în intensitate pe măsura disponibilizării forțelor și mijloacelor germane din vest, ca urmare a succeselor realizate.

Rezultă că scopul concepției strategice a Germaniei, materializată în planul de campanie, prevedea executarea unui război manevrier prin concentrarea forțelor și mijloacelor pe direcția loviturii principale, aplicarea unor forme ingenioase de manevră, care să asigure evitarea bătăliilor de uzură și obținerea victoriei în timp scurt.

De aici desprindem concluzia că Germania era adepta „războiului total”, având la bază o „strategie de anihilare”, realizată inițial în două etape (învăluirea armatei adverse – predarea/distrugerea acesteia), ulterior în trei etape (străpungere-învăluire-distrugere), cu specificația că succesul manevrei strategice depinde de rezultatele acțiunilor tactice.

---

¹ Col. (r.) dr. Cojan Vicențiu, *Arta militară în Primul Război Mondial*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, pp. 58-59.

De asemenea, apreciem faptul că elementele principale ale strategiei militare germane au fost cele articulate la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX și s-au bazat pe superioritatea tradițională a acesteia, care garanta în orice situație succesul, neținându-se cont pe deplin de efectele revoluției industriale, de potențialul economic și militar al adversarului.

Aceste aspecte, deși au asigurat Germaniei un avantaj operațional în faza inițială a războiului, ulterior războiul manevrier s-a transformat într-un război de poziție, dominat de echilibrul (simetria) forțelor și mijloacelor în teatrele de operații.

Strategia militară a Austro-Ungariei avea la bază planul de campanie care prevedea ofensiva strategică în est pe două direcții divergente, în Galiția pentru surprinderea Rusiei și în sud, de-a lungul Dunării, împotriva Serbiei.

Apreciem planul de campanie austro-ungar ca fiind ambițios, dar nerealist, deoarece succesul împotriva Rusiei putea fi numai temporar, fiind puțin probabil un succes în Galiția după mobilizarea forțelor adversarului. Considerăm ca fiind mai realistă varianta în care în faza inițială a războiului se trecea la apărare strategică în Prusia Orientală pentru temporizarea ofensivei forțelor rusești până la disponibilizarea forțelor germane care acționau în vest, ulterior la executarea unor operații ofensive în comun împotriva Rusiei².

Totodată, apreciem existența unei mari discrepanțe între prevederile planului de campanie și acțiunile propriu-zise desfășurate de armata austro-ungară împotriva Serbiei și Rusiei, aceasta fiind înfrântă pe ambele fronturi.

Strategia militară a Franței avea la bază concluziile rezultate din analiza contextului în care va acționa Germania (aceasta fiind obligată să lupte pe două fronturi, respectiv adâncimea mică a pătrunderilor pe teritoriul Franței, datorită acțiunilor desfășurate inițial pe teritoriul Belgiei și Luxemburgului). În acest sens, Franța a apreciat condițiile ca fiind favorabile și a adoptat ofensiva strategică împotriva Germaniei.

Această concepție s-a dovedit a fi nerealistă, deoarece nu s-a cunoscut concepția de acțiune a Germaniei în vest, dispozitivul strategic

---

² Col. (r.) dr. Cojan Vicențiu, *op.cit.*, p. 61

adoptat, cantitatea de forțe și mijloace dislocate, direcția loviturii principale și forma de manevră dominantă.

Ofensiva strategică executată de armata franceză împotriva Germaniei ar fi avut succes numai în condițiile în care aceasta ar fi acționat cu majoritatea forțelor în est, împotriva Rusiei, ori efortul principal german a fost direcționat în vest, fapt ce a dezavantajat Franța, fiind pusă în situația executării unei retrageri generale.

Acest lucru în care doi oponenți dezvoltă planuri de campanie bazate pe ofensiva strategică, fără să țină cont de condițiile concrete în care va acționa adversarul, riscă să nu aibă soluții pentru contracararea acțiunilor acestuia în situația realizării surprinderii și obținerii superiorității la nivel conceptual și acțional.

În acest context, apreciem că ofensiva strategică nu poate fi adoptată fără analiza condițiilor de succes prin evaluarea multidimensională a adversarului potențial și fără prevederea unor planuri de rezervă care pot fi adaptate schimbărilor bruște ale situației în teatrul de operații.

Strategia militară a Rusiei, materializată în planul de campanie, viza două ipoteze de acțiune, prima în care Germania și-ar fi concentrat efortul principal în vest, împotriva Franței, a doua în care și-ar fi concentrat majoritatea forțelor și mijloacelor în est³. În fapt, Rusia a aplicat prima variantă a planului de campanie, în acest sens, trecând în prima etapă la apărare pentru a opri eventuala ofensivă austro-ungară, concomitent cu executarea unor acțiuni ofensive cu caracter limitat în Prusia Orientală împotriva Germaniei, pentru a asigura desfășurarea în bune condiții a mobilizării proprii. Ulterior, urma să treacă la ofensivă împotriva Germaniei pe două direcții convergente pentru nimicirea armatei din Prusia Orientală.

În acest context, apreciem realismul analizei situației strategice și adaptarea concepției la necesitatea nimicirii adversarului în mod succesiv, gradual, inițial prin acțiuni ofensive cu caracter limitat împotriva adversarului mai slab (Austro-Ungaria), ulterior, cu forțele principale mobilizate împotriva adversarului considerat a fi cel mai periculos (Germania). Față de această situație au existat impedimente în aplicarea planului de campanie, determinate de slaba capacitate de conducere a comandamentelor, de lipsa coordonării forțelor și mijloacelor și, mai ales,

---

³ Col. (r.) dr. Cojan Vicențiu, *op.cit.*, p. 66.

de slabă dotare cu armamente și tehnologii moderne. În acest sens, s-a demonstrat faptul că, existența unor armate numeroase în efective nu este suficientă pentru a acționa cu succes, în special în ofensivă, fără a dispune de capacitatea corespunzătoare de conducere, de pregătirea și înzestrarea adecvată a forțelor care să asigure obținerea inițiativei strategice, realizarea formei de manevră corespunzătoare scopului și în final înfrângerea adversarului.

Strategia militară a Angliei s-a axat pe concepția de acțiune franceză și consta în integrarea unei forțe expediționare la flancul stâng al dispozitivului de luptă francez, pentru a acționa în funcție de evoluția situației pe frontul de vest⁴. În acest sens, remarcăm expectativa manifestată de Anglia în plan conceptual în faza inițială a războiului, pe considerentul că Franța dispune de forța necesară pentru a învinge în scurt timp Germania și a pune capăt războiului. Tot pe aceste considerente a mizat și Germania, adică pe capacitatea acesteia de a învinge Franța și a termina războiul în aproximativ 6 săptămâni. Ori, acest mod de gândire s-a dovedit nerealist și foarte optimist, echilibrul strategic în care s-a ajuns determinând un mod de acțiune static care a produs numeroase pierderi și a făcut ca războiul să dureze 4 ani.

S-a spus pe bună dreptate faptul că, deși războiul devenise total prin angajarea resurselor economice ale statelor beligerante, fără implicarea SUA rezultatul acestuia ar fi fost imprevizibil. Același lucru putem spune și despre implicarea SUA în cel de-al Doilea Război Mondial, care indiscutabil a înclinat balanța strategică în favoarea aliaților acesteia.

Acestea fiind elementele care caracterizează strategiile militare ale beligeranților, în continuare vom analiza principalele acțiuni militare desfășurate pe fronturile de vest și de est în perioada 1914-1918.

În anul 1914, Germania, cu majoritatea forțelor și mijloacelor, a trecut la ofensivă pe frontul de vest împotriva Luxemburgului, Belgiei și Franței. Succesul forțelor germane a obligat comandamentul francez să-și modifice planul inițial luând măsuri de retragere a forțelor de la flancul stâng, de restructurare a dispozitivului strategic și trecere la apărare la sud de râul Marna, într-o zonă fortificată. Bătălia de pe Marna a debutat prin ofensiva germană pentru ruperea apărării franceze, executarea manevrei de

---

⁴ Col. (r.) dr. Cojan Vicențiu, *op.cit.*, p. 68.

front și înaintarea pe direcția Parisului, apoi prin apărarea și contraofensiva franco-britanică, transformată ulterior în ofensivă, astfel că, la final, armatele germane au fost respinse la 100 de kilometri în adâncime⁵.

Din analiza acestei bătălii rezultă faptul că, deși inițial operațiile militare s-au bazat pe războiul manevrier (de mișcare), armatele germane deținând inițiativa strategică, ulterior, aceasta a fost pierdută treptat, dând naștere războiului de poziție (de tranșee), dominat de simetria acțiunilor, care a anihilat concepția ofensivă și planurile de luptă ale oponentilor.

Pe frontul de est, forțele ruse au trecut la ofensivă împotriva armatelor germane și austro-ungare, însă nu au avut succes, aceasta fiind contraatacată de contraofensiva germană care s-a generalizat, obligând armata rusă să se retragă. Forțele austro-ungare au fost înfrânte pe ambele direcții de acțiune, constituind partea slabă a dispozitivului strategic al Puterilor Centrale în est.

În anul 1915, pe frontul de vest, acțiunile ofensive au avut caracter local, urmărindu-se ocuparea și menținerea unor puncte importante din teren, fixarea adversarului și interzicerea manevrelor executate de acesta. În această perioadă, amploarea manevrelor și acțiunilor ofensive s-a redus, tranșeele devenind principalul mijloc de protecție a trupelor împotriva focului artileriei și mitralierelor. În acest fel, s-au permanentizat acțiunile pe poziție, pierderile suferite de ambele părți fiind foarte mari. Pentru a depăși acest impediment generat de protecția oferită de lucrările genistice la executarea focului, s-a trecut la folosirea agenților toxici, ca armă de luptă, cu efecte fizice, psihice și morale pe termen lung asupra părților adverse.

Pe frontul de est, acțiunile ofensive ale Rusiei împotriva armatelor austro-ungare au fost contracarate de trecerea la ofensivă a Germaniei, reușind preluarea controlului în zonele de acțiune. Ulterior, armatele germane și ruse au trecut la apărare, frontul de est menținându-și o stabilitate fragilă⁶.

În acest sens, se poate aprecia faptul că, deși anul 1915 a adus un ușor avantaj strategic Puterilor Centrale, acesta nu a fost exploatat corespunzător, astfel, statele Antantei au ajuns într-o situație avantajoasă

---

⁵ Col. conf.univ.dr. Valerică Cruceru, *Istoria artei militare-curs universitar*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017, pp. 38-39.

⁶ *Ibidem*, p. 41.

care le-a permis desfășurarea cu succes a acțiunilor în campania din anul 1916.

În anul 1916, Puterile Centrale au declanșat ofensiva decisivă pe frontul de vest și au trecut la apărare în est, iar Antanta a decis să treacă la ofensivă pe ambele fronturi. În vest, armata germană preconiza ca printr-o manevră dublu învăluitoare combinată cu executarea unei lovituri frontale să cucerească zona fortificată Verdun și să scindeze dispozitivul strategic al adversarului⁷. Reacția franco-engleză a constat în adoptarea unei apărări active, destinată temporizării acțiunilor adversarului și creării condițiilor pentru trecerea la contraofensivă.

Dacă în prima fază ofensiva germană s-a desfășurat cu succes, dar și cu mari pierderi în personal și tehnică de luptă, în faza a doua, contraofensiva franco-engleză de la Somme a obligat armata germană să treacă la apărare, aceasta neîndeplinindu-și obiectivele propuse.

Pe frontul de est, România devine teatru de operații, armata sa intrând în război și după desfășurarea cu succes a ofensivei în Ardeal împotriva armatei austro-ungare a urmat retragerea succesivă a armatelor române și ruse în Moldova, unde, la sfârșitul anului 1916, frontul s-a stabilizat și a urmat o perioadă dificilă de reorganizare, instruire și dotare a armatei române.

Anul 1917 a adus un avantaj strategic cert pentru statele Antantei prin intrarea SUA în război de partea acesteia. Astfel, pe frontul de vest armatele franceze și engleze au trecut la ofensivă, folosind pe scară largă tancurile și aviația împotriva adversarului care a adoptat apărarea în raioane fortificate.

Pe frontul de est, Puterile Centrale au trecut la ofensivă împotriva armatelor române și ruse, însă nu au avut succesul scontat, adică acela de a încheia separat pacea, decât după ieșirea Rusiei din război, ca urmare a revoluției bolșevice.

În acest context, apreciem că anul 1917, cu toate că a oferit unele rezultate favorabile Antantei, a adâncit caracteristicile războiului de uzură, producându-se un adevărat măcel între adversari.

Totodată, ieșirea Rusiei și României din război a dezavantajat statele Antantei și a dat un nou imbold Puterilor Centrale de a preconiza pentru

---

⁷ Col. conf.univ.dr. Valerică Cruțeru, *op.cit.*, p. 42.

anul viitor declanșarea unei ofensive decisive pe frontul de vest, devansând, astfel, debarcarea în Franța a armatei americane⁸.

În aceste condiții, anul 1918 a debutat cu declanșarea ofensivei germane în vest, apoi cu contraofensiva franceză și la final cu ofensiva aliată franco-engleză-americană în cadrul „Bătăliei Franței”. Ofensiva aliată generalizată a defavorizat armata germană rămasă fără rezerve și muniții, aceasta fiind în acest fel obligată să ceară armistițiu, încheindu-se astfel primul război mondial cu înfrângerea Puterilor Centrale și victoria Antantei, o victorie amară care a transformat pacea într-o cursă acerbă pentru înarmare a statelor și pregătirea revanșei din partea Germaniei.

Evoluția tacticii prin apariția noilor armamente și tehnologii militare

Primul Război Mondial a generat mutații profunde la nivelul tacticii prin impactul produs de apariția și perfecționarea unor categorii importante de armamente și tehnologii militare. În acest fel, Primul Război Mondial a marcat intrarea ireversibilă a omenirii în epoca industrială, fapt ce a condus la „tehnizarea războiului” și la necesitatea dezvoltării unor noi metode și procedee de luptă care să valorifice avantajele întrebuintării noilor genuri de arme.

Totodată, apreciem faptul că, întrebuintarea unor noi categorii de armament și tehnică de luptă a generat și dezavantaje în desfășurarea acțiunilor militare, în acest sens, artileria, mitralierele și sârma ghimpată contribuind la transformarea tacticilor ofensive în acțiuni pe poziție, specifice apărării.

De aici s-a dezvoltat necesitatea găsirii unor antidoturi pentru a contracara puterea de foc a adversarului, care limita manevra și acțiunile ofensive ale beligeranților. Astfel, și-au făcut apariția pe câmpul de luptă tancul, avionul, gazele de luptă, mijloacele de legătură și s-au dezvoltat modalitățile de întrebuintare a armei geniu și a componentelor logisticii.

Pe linie navală evoluția tehnicii militare este evidentă prin progresul navelor de luptă și în special a cuirasatului și submarinului.

---

⁸ Col. conf.univ.dr. Valerică Cruțeru, *op.cit.*, pp. 44-45.

În acest context, vom aborda principalele considerații tactice asupra întrebuirii genurilor de arme în acțiunile militare.

Cavaleria, deși a fost o armă redutabilă în războaiele anterioare, caracterizată de mobilitate și rapiditate în acțiunile desfășurate, și-a diminuat treptat importanța tactică, mai ales după apariția tancului pe câmpul de luptă. Aceasta și-a redirecționat misiunile spre flancuri și zona de spate, iar după stabilizarea frontului, cavaleriștii au luptat ca infanteriști⁹.

Deși și-a diminuat treptat importanța, sfârșitul acțiunilor cavaleriei a avut loc la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, după executarea șarjei cavaleriei poloneze asupra blindatelor germane.

Infanteria a fost cea mai expusă forță în acțiunile militare desfășurate și a folosit armamentul cu bătaie apropiată¹⁰. În acest sens, se remarcă mitraliera care alături de sârma ghimpată au constituit principalul obstacol în executarea acțiunilor ofensive ale adversarului.

Practic, apariția carului de luptă (tancului) a fost motivată de necesitatea executării unor manevre, realizării unor breșe pentru distrugerea adversarului în condițiile asigurării protecției forțelor proprii împotriva mitralierelor acestuia.

Pentru infanterie, războiul pe poziție, dominat de tranșee, fortificații, baraje, mitraliere și lucrări subterane executate pentru amplasarea explozibililor sub liniile de apărare ale adversarului, prin pierderile produse, efectele fizice și psihice generate, a lăsat urme adânci în conștiința oamenilor, care au căutat soluții pentru ca acest tip de uzură și de atrocități să nu se mai repete în viitor.

În acest sens, constatăm faptul că, după război, toate doctrinele și strategiile militare ale statelor s-au axat pe dezvoltarea armamentelor și tehnicii de luptă care să asigure desfășurarea acțiunilor ofensive, protecția forțelor, renunțându-se la tranșee și la acțiunile de uzură fizică și psihică a adversarului. Iar ce a rezultat din aceste concepții bazate pe mișcare și rapiditate, ca rezultat al combinării acțiunilor blindatelor cu cele ale aviației, s-a văzut pe timpul desfășurării celui de-al Doilea Război Mondial.

⁹ Col. (r.) dr. Cojan Vicențiu, *op.cit.*, p. 143.

¹⁰ Col. B. Miquel, *Învățăminte strategice și tactice din Războiul de la 1914-1918*, 1928, p. 125.

Artileria s-a dezvoltat continuu prin modernizarea caracteristicilor gurilor de foc și perfecționarea tacticilor de întrebuințare a acesteia în acțiunile militare.

Astfel, artileria în calitate de armă cu acțiune îndepărtată, și-a menținut apelativul de „stăpâna focului” pe toată durata războiului, diversificându-și continuu dispozitivul de luptă, tacticile, tehnicile și misiunile.

În acest sens, artileria a executat misiuni de sprijin a atacului, de însoțire a forțelor în ofensivă, de lovire a trupelor adversarului dispuse în adâncime și de dezorganizare a conducerii.

Un aspect important în evoluția tacticii artileriei vizează creșterea mobilității acesteia prin manevra materialului și a focului, astfel încât să asigure sprijinul eficient al acțiunilor forțelor proprii.

Carele de luptă (tancurile) și-au făcut apariția pe câmpul de luptă în anul 1916, fiind întrebuințate de către englezi în scopul creării unor breșe în sistemele de baraje ale adversarului, neutralizării mitralierelor și distrugerii personalului din tranșee, cu asigurarea protecției proprii¹¹.

Măsurile de răspuns ale adversarului la acțiunile tancurilor au fost imediate, constând în încetinirea mobilității, izolarea acestora pe câmpul de luptă și distrugerea lor cu muniția armamentului antitanc.

În acest sens, se remarcă starea incipientă de întrebuințare a tancurilor, nefiind perfecționate tacticile de luptă care să asigure succesul în executarea unor acțiuni militare de amploare.

De aceea, a fost nevoie de perfecționarea caracteristicilor tancurilor (creșterea puterii de manevră și de foc) și de dezvoltarea unor tactici care să depășească acțiunile inițiale de însoțire a infanteriei, efortul concentrându-se pe constituirea unor grupări de tancuri care să rupă apărarea adversarului și să realizeze pătrunderi adânci în interiorul apărării.

Dezvoltarea tacticilor de întrebuințare în luptă a tancului și-a demonstrat utilitatea, chiar dacă misiunile executate nu au avut inițial importanța preconizată, ulterior devenind o armă redutabilă, integrată în structurile militare moderne și totodată o motivație în dezvoltarea unei apărări antitanc active și eficiente.

---

¹¹ Col. (r.) dr. Cojan Vicențiu, *op.cit.*, p. 148.

Astfel, Primul Război Mondial a consacrat binomul „tanc-antitanc”, fapt care a constituit preludiul marilor bătălii de tancuri desfășurate în cel de-al Doilea Război Mondial.

Gazele toxice, necunoscute ca mijloc de luptă înaintea Primului Război Mondial, și-au făcut apariția în forță, prin efectele produse căpătând o importanță tot mai mare pe timpul desfășurării conflictului.

Întrebuințarea agenților toxici ca armă de luptă a avut loc într-un moment de acalmie a frontului, când se realizase un anumit echilibru al forțelor, iar puterea de foc a mijloacelor convenționale nu asigura nimicirea adversarului dispus în lucrările genistice. Astfel, s-a folosit metoda nimicirii sau scoaterii din tranșee a adversarului prin folosirea gazelor toxice de luptă cu efect sufocant, iritant-lacrimogen și vezicant¹².

Având în vedere succesele obținute prin întrebuințarea agenților toxici de luptă împotriva personalului care nu dispune de mijloace de protecție a căilor respiratorii și a pielii, aceștia au devenit un auxiliar pentru focul artileriei și aviației, ale căror efecte se mențin pe termen lung și au consecințe în plan fizic, psihic și moral¹³.

În acest sens, se constată realizarea unei evoluții în arta militară prin dezvoltarea concepției de întrebuințare a agenților toxici de luptă în acțiunile militare și necesitatea adoptării unor procedee corespunzătoare de protecție a personalului.

Din aceste considerente, agenții toxici au căpătat denumirea de armă chimică, devenind un mijloc neconvențional de luptă, care produce efecte de distrugere în masă.

De asemenea, importanța acordată dezvoltării armei chimice și diversificării caracteristicilor agenților toxici de luptă care acționează asupra personalului, tehnicii de luptă și terenului, a necesitat un efort susținut pentru realizarea unor măsuri eficiente de protecție antichimică a trupelor.

Chiar dacă se cunoaște faptul că, după Primul Război Mondial, arma chimică nu s-a mai întrebuințat pe scară largă, ci numai selectiv în anumite

¹² Colonel Laurențiu Bârzotescu, *Gazele ca mijloc de luptă. Întrebuințarea lor în războiul 1914-1918 – Atacul cu gaze de luptă și apărarea contra gazelor*, București, Tipografia Gutenberg, 1922, p. 5.

¹³ Căpitan Constantin Verdeș, *Arma chimică de războiu și întrebuințarea ei pe câmpul de luptă*, Tipografia școalei speciale a artileriei, Timișoara, 1924, p. 8.

conflicte, fiind folosită și în prezent, totuși, se constată efortul permanent depus de state pentru dezvoltarea mijloacelor de protecție individuală și colectivă și a măsurilor de apărare împotriva agenților toxici de luptă.

Arma geniu a avut un rol foarte important, contribuind în mare măsură la protejarea personalului împotriva focului adversarului și la încetinirea ritmului ofensivei sau oprirea acesteia, asigurând condițiile de succes ale apărării.

Multitudinea misiunilor armeei geniu de executare a lucrărilor genistice și subterane, aliniamentelor fortificate, lucrărilor de camuflaj, adăposturilor colective pentru protecția împotriva agenților toxici de luptă, dar și a construcției drumurilor, realizarea unor sisteme de obstacole, întreținerea rețelelor de transmisiuni și asigurarea cu electricitate a trupelor, a determinat reorganizarea structurilor de specialitate, dotarea corespunzătoare a acestora și dezvoltarea unei noi concepții de întrebuințare în luptă¹⁴.

În contextul în care dominau acțiunile militare executate pe poziții, unde forma de bază era apărarea, se justifică locul și rolul important al structurilor de geniu pentru sprijinul forțelor proprii.

Concepția de întrebuințare, tacticile, tehnicile și misiunile armeei geniu au fost ulterior dezvoltate, conducând la apariția celor două domenii funcționale ale acesteia, mobilitatea, respectiv contramobilitatea.

Transmisiunile au avut o evoluție modestă în Primul Război Mondial, chiar dacă s-au făcut eforturi pentru realizarea unor legături de comunicații stabile între diferite eșaloane.

În acest sens, structurile de transmisiuni care aveau în componere mijloace cu fir și radio asigurau în principiu legăturile între comandamente și mari unități, fiind completate prin curieri, oficiile poștale și chiar porumbei călători.

Aceste mijloace erau corespunzătoare războiului pe poziție și puțin eficiente pentru conducerea acțiunilor ofensive care implicau acțiunile comune ale infanteriei, tancurilor, artileriei și aviației. Astfel, apreciem efortul depus ulterior pentru dezvoltarea mijloacelor de transmisiuni și a tacticilor corespunzătoare pentru susținerea războiului de mișcare, desfășurat la nivel interarme, dar și întrunit.

---

¹⁴ Col. conf.univ.dr. Valerică Cruceru, *op.cit.*, p. 51.

Însă în Primul Război Mondial nu era cunoscută importanța afirmației care exprimă faptul că, „cine controlează eterul, controlează războiul”.

Aviația a cunoscut o evoluție importantă în Primul Război Mondial, în faza inițială acțiunile acesteia fiind limitate la observarea câmpului de luptă și asigurarea corectării focului artileriei, ulterior fiind îndeplinite și misiuni de luptă¹⁵.

Astfel, pe timpul războiului, aviația a căpătat rolul de ducere a luptei aeriene prin acțiuni asupra mijloacelor aeriene ale adversarului și prin bombardament asupra liniilor de comunicații, obiectivelor de infrastructură, nodurilor de cale ferată, gărilor, depozitelor etc.

În acest sens, au fost modernizate structurile aeriene prin înființarea serviciului de observație, a aviației de vânătoare și vânătoare-bombardament, crescând astfel, importanța misiunilor specifice.

Amploarea spațiului în care se executau misiunile de observare, recunoaștere și de luptă, importanța obiectivelor care puteau fi distruse pe mari adâncimi față de linia frontului, au transformat aviația într-o armă redutabilă care se va dezvolta permanent.

Faptul că Primul Război Mondial a adăugat câmpului de luptă dimensiunea aeriană, a constituit preludiul nașterii operațiilor întrunite de mare amploare, bazate pe binomul „tanc-avion”, care vor avea succes în prima parte a celui de-al Doilea Război Mondial, prin așa-numita strategie a „războiului fulger”.

De asemenea, acțiunile aviației au necesitat luarea unor măsuri de contracarare a efectelor acesteia, în acest fel, făcându-și apariția pe câmpul de luptă artileria antiaeriană. Astfel, se observă apariția unui nou binom pe câmpul de luptă, format din „aviație-mijloace de apărare antiaeriană”, care a cunoscut cea mai importantă dezvoltare și perfecționare de-a lungul timpului.

Navele de luptă au inclus structuri de cuirasate și crucișătoare-cuirasate, torpiloare și contratorpiloare, submarine, monitoare și canoniere.

Principalele misiuni ale forțelor navale constau în lupta pe mare pentru controlul acesteia (superioritatea pe mare) și protejarea forțelor

---

¹⁵ General C.N. Herjeu, *Studii și critice militare din învățămintele războaielor din 1913 și 1916-1918*, Editura Librăria „Stănculescu”, București, 1921, p. 304.

propriii împotriva submarinelor, minelor și torpilelor adversarului, precum și lupta sub apă împotriva navelor adverse.

O mutație calitativă în acțiunile navale a constituit-o apariția submarinului, o armă redutabilă care a necesitat măsuri deosebite din partea beligeranților pentru protejarea navelor proprii și asigurarea căilor de comunicații maritime.

Deși au dezvoltat tehnici și procedee de întrebuințare în luptă specifice, forțele navale au executat misiuni de nivel tactic, în mod independent, fără a fi integrate câmpului de luptă. În acest mod, deși devenea reală existența celor trei dimensiuni ale câmpului de luptă (terestră, aeriană, navală), nu s-a realizat decât în mică măsură integrarea acestora în cadrul unor acțiuni întrunite care să valorifice efectele combinate ale manevrei și focului asupra obiectivelor importante ale adversarului.

Totuși, forțele navale au cunoscut o continuă dezvoltare, fiind îmbunătățite caracteristicile tehnico-tactice ale unor nave de luptă din care fac parte portavionul, vedetele torpiloare, navele de vânătoare, submarinele și aviația navală.

Din ansamblul navelor de luptă care s-au dezvoltat după război, apreciem că portavionul și submarinul au produs mutații profunde în arta militară, structurile de acest tip fiind în măsură să desfășoare independent operații navale.

Logistica în Primul Război Mondial, cu toate eforturile depuse pentru aprovizionarea trupelor, evacuarea răniților, cartiruirea unităților etc., a rămas deficitară și a influențat negativ desfășurarea acțiunilor militare în ansamblul lor.

Totuși, pe parcursul războiului, se constată evoluția transporturilor pe căile ferate, rutiere și pe apă, fapt ce a asigurat susținerea frontului cu muniție, armament și materiale. Datorită numărului mare de răniți și intoxicați, evacuarea și tratarea acestora s-a executat cu dificultate, ca urmare a numărului redus de cadre medicale și inexistenței unor specializări impuse de realitatea câmpului de luptă.

Nevoile tot mai mari de aprovizionare și evacuare au impus necesitatea dezvoltării comunicațiilor rutiere și a căilor ferate, precum și folosirea unui număr tot mai mare de autovehicule și trenuri. De asemenea, desfășurarea războiului a necesitat reorganizări ale structurilor logistice de la diferite eșaloane pentru a susține corespunzător acțiunile militare.

Având în vedere modul în care a evoluat tactica prin apariția unor noi categorii de armamente și tehnologii militare, se constată faptul că, acest lucru a avut un impact deosebit asupra structurilor organizatorice, formelor de luptă și protecției forțelor.

Privind structurile organizatorice, acestea s-au dezvoltat și diversificat în funcție de gradul de asimilare a noilor tipuri de armamente și tehnologii militare, prin reorganizări sau crearea unor noi eșaloane. În acest sens, prin apariția eșalonului armată, Primul Război Mondial a consacrat nivelul operativ al artei militare, ca liant între strategie și tactică.

Formele de luptă consacrate, ofensiva, respectiv apărarea, au cunoscut dezvoltări și mutații generate de introducerea tacticilor de întrebuințare a genurilor de armă care vizau potențarea și susținerea acțiunilor marilor unități și unităților.

Diversitatea armelor de luptă a condus la apariția unor procedee corespunzătoare de protecție a forțelor prin realizarea protecției genistice, protecției împotriva agenților toxici de luptă, apărării antiaeriane, apărării antitanc, apărării antisubmarin etc.

Dacă analizăm consecințele întrebuințării noilor genuri de arme în acțiunile militare, desprindem următoarele concluzii: au contribuit la amplificarea dimensiunilor câmpului de luptă prin includerea spațiului aerian și naval, iar în formă incipientă și a mediului radiotelegrafic; deși s-au manifestat în cele trei medii ale câmpului de luptă (terestru, aerian și naval), acțiunile militare au avut importanță tactică, desfășurându-se la nivel interarme, nu întrunit; acțiunile desfășurate de tancuri și aviație nu au avut un caracter decisiv, chiar dacă au realizat unele succese tactice și au favorizat executarea manevrelor ofensive; s-au constatat sincope și întâzieri în recepționarea mesajelor, analizarea informațiilor și transmiterea ordinelor prin slaba dotare a comandamentelor și structurilor militare cu mijloace de transmisiuni care să asigure legături și comunicații stabile; dezvoltarea unor sisteme de tranșee și fortificații devine o prioritate, fapt ce va asigura protecția corespunzătoare la puterea de foc a adversarului; gazele de luptă s-au întrebuințat atât în scopul determinării adversarului să iasă din tranșee și să se expună focului armamentului, cât și al producerii unor pierderi mari personalului neprotejat; se remarcă eforturile depuse de beligeranți pentru dezvoltarea logisticii și mai ales a transporturilor de muniție, armament și materiale pe căile de comunicație terestre, aeriene și navale; se constată

totodată efortul depus pe linie medicală pentru tratarea răniților și intoxicațiilor, chiar dacă activitatea s-a dovedit a fi puțin eficientă.

Lecții învățate

Primul Război Mondial a fost beneficiarul realizărilor revoluției industriale, care au avut un impact deosebit la nivel politic, economic, social și militar asupra beligeranților.

Totodată, Primul Război Mondial a consfințit principiul lui Karl Clausewitz conform căruia, politica ordonă, iar strategia execută, folosind mijloacele militare¹⁶. Acest lucru presupune faptul că, politicul stabilește scopul și dimensiunea forțelor, definește obiectivele, alocă resursele și realizează sistemul de alianțe, iar strategia asigură elaborarea planurilor de campanie care exprimă concepția de întrebuințare a forțelor în acțiunile militare.

Privind relațiile stabilite la nivel politic și militar, putem afirma faptul că Primul Război Mondial a produs mutații importante asupra artei militare, prin consfințirea celor trei componente ale acesteia, strategia, arta militară și tactica.

Dacă adăugăm acestor elemente realizate în plan conceptual mutațiile produse de perfecționarea armamentelor și tehnologiilor militare și de apariția unor noi categorii de tehnică de luptă, avem tabloul unui conflict desfășurat într-un spațiu imens, pe mai multe teatre de operații (vest, est, sud-vest, sud-est), într-un interval mare de timp (4 ani) la care a participat un număr mare de state de pe mai multe continente (28 de state) și care a produs foarte multe victime din rândurile combatanților și necombatanților.

La nivel strategic, planurile de campanie ale beligeranților (Puterile Centrale și Antanta) au fost elaborate în concordanță cu scopurile propuse, respectând principiile luptei armate și concepțiile doctrinare ale statelor participante.

În acest sens, apreciem faptul că, în faza inițială a războiului, planurile de campanie ale beligeranților aveau la bază ofensiva strategică, chiar dacă nu țineau în totalitate seama de posibilitățile și intențiile adversarului și mai ales de evoluția armamentelor și tehnologiilor militare care impunea prudență și discernământ la nivelul conducerii strategice.

---

¹⁶ General C.N. Herjeu, *op.cit.*, p. 291.

De aceea, considerăm că o lecție învățată rezultată, constă în abilitatea conducerii politice și militare a statelor (alianțelor, coalițiilor) de a valorifica experiența anterioară în strategiile și planurile de campanie elaborate, dar și de a dispune de capacitatea de a manifesta flexibilitate și adaptabilitate în integrarea noilor tipuri de armamente și tehnologii în acțiunile militare, contribuind astfel la influențarea deznodământului războiului.

În acest sens, în primul an de război, planurile de campanie, atât pe frontul de vest, cât și pe cel din est au avut ca formă principală de acțiune ofensiva strategică, rezultând caracterul manevrier (de mișcare) al conflictului. Respectându-se principiile concentrării forțelor și mijloacelor pe direcția loviturii principale, câștigarea și menținerea inițiativei strategice (în vest) și economia forțelor și mijloacelor (în est), ofensiva a avut ca formă de manevră învăluirea, combinată cu lovitura frontală pentru a neutraliza și învinge în timp scurt adversarul. Aceasta a fost de fapt strategia Germaniei, materializată inițial în concepția ofensivă „mobilizare-învăluire-distrugere”, ulterior „străpungere-învăluire-distrugere”, asigurându-și astfel succesul în prima fază a războiului, atât în vest, cât și în est.

Începând cu anul 1915, războiul de mișcare s-a transformat în război de poziție (de uzură) în care dominantă a devenit apărarea, datorită sporirii efectivelor și creșterii puterii de foc a armamentelor și tehnicii de luptă¹⁷. În acest sens, se constată faptul că, focul a luat locul șocului, adică poziția rezultată din ocuparea lucrărilor genistice (tranșeelor) a devenit dominantă în raport cu manevra, rezultând un număr mare de victime. Acest lucru a condus la transformarea concepției ofensive într-o nouă formă de luptă, defensivă, materializată în aserțiunea „menținerea frontului-executarea focului-exploatarea avantajelor tactice ale terenului”.

Astfel, rezultă o altă lecție învățată care constă în faptul că, ajungerea forțelor într-o situație de echilibru, de simetrie operațională, anulează manevra strategică și „topește strategiile și tacticile adversarului” în zona tranșeelor, lucrărilor de fortificații și sistemelor de baraje, fiind limitată temporar producerea unor mari pierderi umane și materiale. Concluzia care se desprinde vizează necesitatea adoptării opțiunilor care să asigure transformarea simetriei la nivel conceptual și acțional în disimetrie,

¹⁷ General C.N. Herjeu, *op.cit.*, p. 321.

ca urmare a realizării superiorității decizionale, umane și tehnice, fapt ce determină adversarul să se afle în dezavantaj operațional.

Anul 1918 a devenit anul hotărâtor al războiului prin crearea condițiilor calitative (conceptuale, nivelul de pregătire și numărul efectivelor, caracteristicile armamentelor și tehnicii de luptă) care au favorizat trecerea statelor Antantei la ofensivă strategică în „Bătălia Franței”, străpungerea și dezorganizarea liniilor germane din spatele frontului și asigurarea obținerii victoriei.

La nivel operativ, acțiunile militare executate de eșalonul armată s-au încadrat în concepția eșalonului superior prin executarea manevrelor, realizarea dispozitivelor și executarea operațiilor ofensive sau de apărare, corespunzătoare situației strategice și contextului politico-militar.

În funcție de evoluția situației strategice, armata și corpul de armată au parcurs mai multe etape de reorganizare și înzestrare cu noi armamente și tehnică de luptă, fapt ce a condus la adaptarea dispozitivelor operative, a formelor de luptă și intensității acțiunilor la condițiile concrete existente în teatrele de operații.

Având în vedere concluziile rezultate din acțiunile desfășurate la nivel operativ, se poate desprinde o lecție învățată care exprimă faptul că, eșaloanele de tip armată și corp de armată, chiar dacă au organizarea și dotarea corespunzătoare, fără existența rezervelor operative și a unei logistici eficiente, se reduce libertatea de acțiune a acestora, scade ritmul acțiunilor și nu sunt îndeplinite în totalitate obiectivele stabilite.

În plan tactic, apreciem că s-au produs cele mai mari mutații și perfecționări ale artei militare. În acest sens, apariția tacticii genurilor de arme, desfășurarea acțiunilor militare în cele trei medii ale câmpului de luptă (terestru, aerian, naval), creșterea puterii de foc și de mobilitate, realizarea unei protecții adaptate noilor condiții, a perfecționat arta militară, fiind introduse noi metode și procedee de pregătire și desfășurare a luptei.

Totodată, la nivel tactic și-au făcut apariția cuplurile de arme „tanc-antitanc”, „aviație-apărare antiaeriană”, „agenți toxici-protecția împotriva gazelor de luptă”, „navă-apărare antinavă/antisubmarin”, care se vor dezvolta permanent după război.

Lecția învățată la nivel tactic constă în faptul că, succesul în luptă se obține prin integrarea și cooperarea armelor și tehnicii de luptă în cadrul structurilor militare în scopul asigurării creșterii capacității de manevră și

puterii de lovire, realizării protecției extinse a forțelor proprii și a unui sistem logistic eficient.

De aceea, apreciem că nivelul tactic este domeniul care a produs cele mai multe evoluții ale artei militare, fapt ce a contribuit la realizarea transformărilor organizatorice, doctrinare și strategice, atât pe timpul desfășurării conflictului, cât și după încheierea acestuia.

În concluzie, apreciem faptul că, Primul Război Mondial a marcat intrarea omenirii în era industrială, a exploatat realizările calitative în domeniul armamentelor și tehnologiilor militare, a perfecționat domeniile strategic, operativ și tactic ale artei militare, a impus reorganizări și noi structuri militare, corespunzător celor trei medii de confruntare (terestru, aerian, naval), a produs mari pierderi umane și materiale, iar prin consecințele sale de natură politică, economică și socială a făcut să devină verosimil și inevitabil cel de-al Doilea Război Mondial, potențat de ambițiile politice, fragilitatea reacțiilor de răspuns, precum și de eforturile depuse pentru dezvoltarea strategiilor militare și de perfecționarea mijloacelor de luptă.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Col (r) dr. Cojan Vicențiu, *Arta militară în primul război mondial*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002.
2. Col.conf.univ.dr. Valerică Cruceru, *Istoria artei militare-curs universitar*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017.
3. General C.N. Herjeu, *Studii și critice militare din învățămintele războaielor din 1913 și 1916-1918*, Editura Librăria „Stănculescu”, București, 1921.
4. Col. B. Miquel, *Învățămintele strategice și tactice din Războiul de la 1914-1918*, 1928.
5. Colonel Laurențiu Bârzotescu, *Gazele ca mijloc de luptă. Întrebuințarea lor în războiul 1914-1918 – Atacul cu gaze de luptă și apărarea contra gazelor*, București, Tipografia Gutenberg, 1922.
6. Căpitan Constantin Verdeș, *Arma chimică de război și întrebuințarea ei pe câmpul de luptă*, Tipografia școalei speciale a artileriei, Timișoara, 1924.

**PLANURILE DE CAMPANIE ȘI GÂNDIREA STRATEGICĂ
ROMÂNEASCĂ ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL. CONCLUZII
ȘI ÎNVĂȚĂMINTE PENTRU ARTA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ**

***CAMPAIGN PLANS AND ROMANIAN STRATEGIC THOUGHT IN
THE FIRST WORLD WAR. CONCLUSIONS AND LESSONS FOR
ROMANIAN MILITARY ART***

Gl.bg. (r.) prof. univ. dr. Gheorghe TOMA

Membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale
e-mail: gtoma@yahoo.com

Col. (r.) prof. univ. dr. Gheorghe BOARU

Membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale
Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România
e-mail: boarugheorghe@yahoo.com

Rezumat: *Imediat după izbucnirea Primului Război Mondial, Marele Stat Major al armatei României a studiat și elaborat diverse planuri de campanie care să țină cont de conjunctura politică și militară existentă și să fie în acord cu interesele vitale ale statului român și ale aliaților.*

Aceste planuri au fost întocmite sub denumirea de „ipoteze” sau „planuri de operații” și au fost elaborate în mai multe variante, care puteau fi modificate și adaptate oricărei situații militare posibile.

Varianta finală a planului de campanie, elaborată în martie-aprilie 1916 și denumită „Ipoteza Z”, trebuia să ducă la îndeplinirea scopului final al războiului - realizarea idealului nostru național „întregirea neamului”.

Din analiza planurilor de campanie elaborate de Marele Stat Major român au rezultat câteva concluzii și învățăminte interesante pentru dezvoltarea artei militare românești.

Cuvinte cheie: *planuri de campanie, ipoteze, Marele Stat Major, ofensiva, situația politico-militară.*

Abstract: *Immediately after the outbreak of the First World War, the General Staff of the Romanian Armed Forces studied and elaborated various campaign plans that take into account the existing political and military situation and be in agreement with the vital interests of the Romanian state and the Allies.*

These plans were drawn up under the denomination of "hypotheses" or "operation plans" and have been developed in several variants that could be modified and adapted to any possible military situation.

The final version of the campaign plan, which was drafted in March-April 1916 and called the "Hypothesis Z", had to lead to the ultimate goal of the war - the realization of our national ideal "unifying the nation".

From the analysis of the campaign plans elaborated by the Romanian General Staff, some interesting conclusions and lessons have resulted for the development of the Romanian military art.

Key words: *campaign plans, hypothesis, General Staff, offensive, the political-military situation.*

Introducere

De-a lungul istoriei Marele Stat Major al armatei române s-a preocupat în principal de organizarea, dotarea și instruirea forțelor armate pentru a fi, cât de cât, în concordanță cu preocupările celorlalte armate ale posibililor aliați sau adversari. În paralel cu aceste activități foarte concrete și cu directă aplicabilitate, s-a preocupat și de stabilirea planurilor de campanie care stabileau modalitățile pe baza cărora trebuiau să acționeze forțele astfel pregătite.

Un plan de campanie este expresia unei situații de conjunctură politică și militară existentă la un moment dat și ale cărui prevederi trebuiau să fie în concordanță cu interesele vitale ale statului sau ale coaliției de state din care face parte.

Putem considera că un plan de campanie este un studiu metodic și amănunțit al tuturor factorilor ce îl pot influența în timp și cărora trebuie să fie în măsură să li adapteze cu maximum de rapiditate. De aceea, un plan de campanie, cu toate că păstrează în principiu anumite elemente de bază, se subscie în mod succesiv diverselor modificări de situație prin ceea ce numim „ipoteze” sau „proiecte de operații”¹. De exemplu, între anii 1870 și 1914 Franța a întocmit peste 17 planuri de campanie.

---

¹ Alexandru Oșca, Dumitru Preda, Eftimie Ardeleanu, *Proiecte și planuri de operații ale Marelui Stat-Major român (până în 1916)*, Arhivele Militare Române, București, 1992, pp. 122-178.

În același context politico-militar, Marele Stat Major român a cunoscut o activitate în continuă evoluție, mai ales în perioada care a anticipat angajarea României în Primul Război Mondial².

Ipotezele de război întocmite de Marele Stat Major român au avut ca bază de plecare prezumția că un viitor război poate angaja România în trei direcții: spre est, spre sud sau spre nord-vest³. Conform acestei idei, toate ipotezele care prevedeau operații îndreptate spre sud au fost denumite cu litera *A*, cele care se refereau la acțiuni în direcția nord-vest au fost notate cu litera *B* iar operațiile în direcția est au fost denumite cu litera *C*. Diferitele variante și/sau combinații ale ipotezelor *A*, *B* sau *C* au fost denumite *A1*, *A2*,... *B1*, *B2*,... *C1*, *C2*,... etc.

Au fost astfel elaborate foarte multe variante, unele conținând combinații ale unor subvariante sau adăugarea unor noi. De exemplu, în urma Consiliului de Coroană din 21 iulie 1914 de la Sinaia, când s-a proclamat neutralitatea României și practic se amânase intrarea țării în război, s-a pregătit o a treia variantă a ipotezei *C*. Noua ipoteză „*C3*” prelua ideea variantei anterioare, considerând Bulgaria ca fiind favorabilă, dar subliniind mai mult faptul că trupele bulgare fiind mobilizate, puteau fi concentrate, în timp scurt și cu efective mari, împotriva României. Marele Stat Major român a apreciat că pentru eventualitatea intrării României în acțiune, în toamna anului 1914, să fie aplicată *Ipoteza C3*.

Toate variantele diferitelor ipoteze, care au fost pregătite imediat după izbucnirea primului război mondial, trebuiau să răspundă, în afara considerentelor de ordin politico-diplomatic (dictate de evoluția tratativilor cu aliații), și la două realități de ordin militar, și anume: indiferent care ar fi fost viitorii adversari, ei se aflau cu forțele mobilizate, deci cu un avans substanțial față de forțele românești; în vecinătatea frontierelor noastre se desfășurau acțiuni militare cu evoluții foarte diferite, care impuneau o permanentă adaptare a măsurilor de siguranță⁴.

---

² Marele Stat Major, *România în războiul Mondial 1916-1919*, Vol.I, Imprimeria Națională, București, 1934.

³ Gl.bg.(r). dr. Victor Atanasiu *România în anii 1914-1916 - atitudinea și rolul militar* -, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997.

⁴ *Ibidem*.

Atitudinea „nesigură” a Bulgariei, ca și alte elemente petrecute în spațiul balcanic, imediat după izbucnirea războiului, au impus pregătirea unor variante și pentru ipotezele fundamentale *B* și *A*.

Dacă până la Consiliul de Coroană din 21 iulie/3 august 1914 a rămas totuși dominantă ipoteza care prevedea un război contra Rusiei, bazată în principal pe atitudinea Bulgariei, favorabilă Puterilor Centrale⁵ și ostilă Rusiei, după această dată, ca urmare a hotărârilor luate și a acordurilor încheiate în luna septembrie cu Rusia și Italia, toată activitatea Marelui Stat Major român s-a axat pe stabilirea ipotezelor de război contra Austro-Ungariei. Aceasta a fost *Ipoteza B*⁶.

Planul de campanie al comandamentului român

În anii 1915-1916 s-au elaborat o serie de variante ale unui plan de operații care avea ca obiective cucerirea teritoriului locuit de români (care atunci aparțineau Austro-Ungariei) și menținerea frontierei sudice a României.

În luna martie-aprilie 1916, Secția Operații a Marelui Stat Major român a efectuat ultimele studii și a adus cele din urmă precizări ipotezei *B.III*, care prevedea ofensiva cu majoritatea forțelor contra Austro-Ungariei și defensivă față de Bulgaria. *Ipoteza B.III* avea să devină actul fundamental în baza căruia trupele române se angajau în prima mare conflagrație mondială.

Cu ultimele modificări operate, aceasta a intrat în istoricul marilor evenimente și sub denumirea de „*Ipoteza Z*”.

Marele Stat Major român a definitivat, în iulie 1916, Planul de campanie, elaborând un document cadru care se intitula „*Proiectul de operațiune în vederea unui război contra Puterilor Centrale și a Bulgariei. România aliată cu Quadripla Înțelegere*”, cunoscut sub numele de „*Ipoteza Z*”⁷. Acest plan a fost distribuit comandanților în plicuri sigilate cu permisiunea de a fi deschise numai în ziua în care se declara război.

Dezideratul principal vizat de România prin intrarea în război era realizarea idealului național, adică „*întregirea neamului, cucerirea tuturor*

⁵ Constantin Nuțu, *România în anii neutralității. 1914-1916*, Ed. Științifică, București, 1972, p. 119.

⁶ Gl.bg. (r). dr. Victor Atanasiu, *op.cit.*

⁷ Colonel Victor Atanasiu, *Unele considerații asupra angajării României în primul război mondial. Ipoteza „Z”*, în Studii, nr.6/1971, pp. 1213-1216.

teritoriilor locuite de români, ce se găsesc astăzi înglobate în monarhia austro-ungară”⁸.

Acest plan prevedea: scopul politic și militar urmărit, formele de acțiune și de manevră, concluzii despre inamic, gruparea forțelor și misiunile armatelor române.

Scopul general al războiului era „realizarea idealului nostru național, adică întregirea neamului”. Acestui scop îi era subordonat *scopul strategic* al acțiunii armate care consta în nimicirea forțelor inamice din Transilvania, debușarea în câmpia ungară și ajungerea în văile Tisei și Dunării pentru a pune stăpânire pe zona de hrănire a armatelor austro-ungare⁹.

În concordanță cu scopul strategic stabilit, cu posibilitățile și caracterul probabil al acțiunilor inamicului, planul comandamentului român prevedea *dispozitivul strategic*, misiunea fiecărei armate și *etapele* desfășurării operațiilor.

Astfel, forțele principale și anume Armata de Nord (Armata 4), Armata 2 și Armata 1, întărite ulterior cu rezerva generală (~75% din totalul forțelor), trebuia să acționeze ofensiv în Transilvania, Banat și Ungaria, atacând pe direcția generală Budapesta¹⁰, iar Armata 3 să treacă la apărare pe Dunăre și în Dobrogea. În rezerva Marelui Cartier General era Corpul 5 Armată.

Dispozitivul strategic era constituit din trei armate (A.1, A.2 și A.Nord) care trebuiau să ocupe imediat Transilvania (reprezentând 65% din totalul forțelor operative, adică 369 159 de oameni) și Armata 3 pentru respingerea atacurilor bulgărești și „apărarea teritoriului național” (reprezentând 25% din totalul forțelor operative, adică 142 523 de oameni)¹¹.

Armata de Nord, comandată de generalul Constantin Prezan, concentrată pe frontiera de vest a Moldovei, avea misiunea să rupă apărarea inamicului din trecătorile Carpaților între Dorna și valea Oituzului și să iasă inițial pe Mureș la nord-est de Tîrgu Mureș, ulterior să continue ofensiva prin Poarta Someșului și să pătrundă în câmpia Tisei.

---

⁸ Colonel Victor Atanasiu, *op.cit.*, pp. 1213-1216.

⁹ General G.A. Dabija, *Armata română în războiul mondial (1916-1918)*, Vol.1, București, Editura I. Hertz, 1928-1937, pp. 55-67.

¹⁰ Marele Stat Major, *România în primul război mondial.1916-1919*, Vol.I, Imprimeria Națională, București, 1934, p. 97.

¹¹ Alexandru Oșca, Dumitru Preda, Eftimie Ardeleanu, *op.cit.*, pp. 122-178.

Planul de campanie al armatei României pentru anul 1916 - „Ipoteza Z”¹²

Armata 2, comandată de generalul Alexandru Averescu, concentrată pe frontiera de nord a Munteniei, trebuia să treacă la ofensivă în fâșia cuprinsă între valea Oituzului și cursul superior al râului Argeș și să iasă pe râul Mureș între Târgu Mureș și Alba Iulia, ulterior să continue ofensiva prin Poarta Someșului.

Armata 1, comandată de generalul Ioan Culcer, concentrată pe frontiera de nord și nord-vest a Olteniei, urma să treacă la ofensivă în fâșia delimitată de cursul superior al râului Argeș și fluviul Dunărea, să pătrundă cu forțele principale în Transilvania pe valea Oltului și Jiului și să iasă pe râul Mureș la vest de Alba Iulia. Ulterior să înainteze prin defileul Mureșului spre vest, iar cu o parte din forțe să pătrundă pe văile Crișului și să iasă la vest de munții Apuseni în câmpia Tisei.

Armata 3, comandată de generalul Mihail Aslan, a primit misiunea să treacă la apărare pe granița de sud pentru a respinge

¹² https://ro.wikipedia.org/wiki/Planul_de_campanie_al_Armatei_Rom%C3%A2niei_pentru_anul_1916_-_Ipoteza_Z

încercările de forțare a fluviului Dunărea și să asigure concentrarea în Dobrogea a *Corpului 47 Armată* rus, în măsură ca la ordin să treacă la ofensivă în Dobrogea pentru a cuceri aliniamentul Ruscuik, Șumla, Varna¹³ pentru a înlătura pericolul unei acțiuni în forță a inamicului. Ca urmare, în Oltenia a fost dispusă Divizia 20 infanterie (*Grupul de Vest*), între râurile Olt și Argeș - *Grupul central* format din Diviziile 16, 18 și 1 cavalerie, iar în Dobrogea *Grupul de Est*, compus din Diviziile 9, 17 și 19 infanterie.

Corpul 5 Armată, comandat de generalul Gheorghe Georgescu, format din Diviziile 10 și 15 infanterie, constituia *rezerva generală* la dispoziția Marelui Cartier General, urma să se concentreze inițial în zona București, ulterior să se deplaseze în Transilvania pentru a participa la luptele din etapa a II-a a operațiilor.

Flotila de Dunăre, având 4 monitoare și 8 vedete, era ancorată în zona Turtucaia.

Dispozitivul strategic realizat și misiunile stabilite erau în acord cu scopurile urmărite de comandamentul român și cu importanța celor două fronturi pe care urma să se acționeze.

Operațiile ofensive pe frontul din Transilvania erau planificate a se desfășura în trei etape, fiind stabilite pentru fiecare dintre ele dispozitivul operativ și misiunile¹⁴. Din analiza acestor etape rezultă că în timp de 38-39 de zile se urmărea eliberarea teritoriilor românești de sub dominația austro-ungară.

Pe frontul de sud se prevedea desfășurarea campaniei în două etape¹⁵.

În prima etapă, toate grupurile trebuiau să rămână în apărare și să acopere debarcarea și concentrarea *Corpului 47 Armată* rus, care urma să treacă la sud de aliniamentul Cernavodă-Constanța.

În cea de-a doua etapă, după concentrarea diviziilor ruse, forțele române și ruse din Dobrogea trebuiau să treacă la ofensivă pentru a pune stăpânire pe aliniamentul Ruscuik-Șumla-Varna,

---

¹³ Alexandru Oșca, Dumitru Preda, Eftimie Ardeleanu, *Proiecte și planuri de operații ale marelui stat-major român (până în 1916)*, Arhivele Militare Române, București, 1992, pp. 122-178.

¹⁴ Marele Stat Major, *op.cit.*, pp. 104-107.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 107, 108.

precum și de a ataca și nimici forțele inamice din Bulgaria de nord și est. Acțiunile terestre de pe frontul de sud urmau să se execute în cooperare cu Flotila de Dunăre română și Flota rusă din Marea Neagră.

Concluzii și învățăminte pentru arta militară românească

Din analiza planului de campanie român din 1916 a rezultat faptul că acesta a fost în concordanță cu scopurile politico-militare propuse, permitea rezolvarea unor situații strategice deosebit de complexe și era în acord cu situația în care se afla în acel moment România și armata română, precum și cu prevederile Tratatului de alianță din august 1916 încheiat cu țările Antantei.

Aprecierile făcute asupra forțelor și posibilităților inamicului au fost în general realiste. S-au analizat corespunzător posibilitățile inamicului de a acționa în Transilvania, în sensul de a angaja prima bătălie de o mai mare amploare pe Mureș, dar s-a omis faptul că adversarul avea posibilitatea de a aduce forțe de pe alte fronturi cu ajutorul cărora ar fi putut trece la ofensivă în Transilvania.

Executarea ofensivei române, cu majoritatea forțelor în Transilvania, pentru a lovi armata austro-ungară, a fost corect concepută având în vedere că acest adversar, la acea dată, avea forțele insuficient pregătite.

Ajungerea cu forțele principale române pe aliniamentul râului Mureș, în cadrul primei etape, ar fi permis scurtarea frontului, de la 900 km (cât era pe aliniamentul munților Carpați), la 300 km, ceea ce ar fi oferit condiții favorabile pentru o mai bună asigurare a îngustării frontului oriental. Totodată se puteau asigura unele avantaje de ordin material și uman, creând, astfel, condiții favorabile pentru dezvoltarea următoarelor etape ale ofensivei.

Dispozitivul strategic și repartitia forțelor și mijloacelor au fost logic stabilite și în acord cu misiunile armatelor pe cele două fronturi, precum și pe fiecare direcție de acțiune în parte.

Totuși, au existat unele prevederi ale planului de campanie român din 1916 care nu au fost suficiente și temeinic argumentate. Astfel, prevederea de a trece la ofensivă pe două fronturi, pe direcții divergente (chiar dacă în Dobrogea ofensiva avea obiectiv limitat și trebuia declanșată după acțiunile din Transilvania) nu a fost benefică

pentru că a creat distanțe între grupuri, le-a îndepărtat treptat, creând posibilitatea inamicului de a le ataca pe rând (nu mai exista nici cooperarea la flancuri).

În Dobrogea, dispozitivul adoptat de trupe, conform planului, nu a fost cel mai indicat. Astfel, Diviziile Grupului de Est erau dislocate în raioane la distanțe mari unele de celelalte (între Turtucaia și Silistra erau 65 km iar între Silistra și Bazargic erau 95 km) neavând posibilitatea de acțiune coordonată și sprijin reciproc. Mai corect era un front continuu care ar fi permis o apărare mai stabilă în cazul unei eventuale ofensive a inamicului.

Trebuie menționat însă că pe frontul de sud comandamentul român sconta pe o participare substanțială în efective rusești, conform înțelegerilor existente, care dacă s-ar fi respectat ar fi asigurat o altă soliditate și stabilitate dispozitivului operativ realizat.

Gândirea strategică românească în primul război mondial

Planul de campanie român, care deși a avut și acordul aliaților, a fost o elaborare proprie a comandamentului național și reflecta deplina libertate în domeniul conducerii și folosirii forțelor sale armate. Astfel, contrar încercărilor puterilor Antantei de a canaliza efortul principal de război al României spre sud, în Planul de campanie român acesta a fost dirijat spre nord și nord-vest în scopul eliberării Transilvaniei de sub dominația austro-ungară și reunirii acestei străvechi provincii românești cu țara liberă.

De asemenea, este semnificativ faptul că pe acest teatru de acțiuni militare au fost destinate să acționeze numai forțele române, fără să se prevadă intrarea în acțiune a trupelor aliate ca forțe de sprijin. Acest fapt reliefează concepția justă și gândirea strategică corectă a cercurilor politico-militare ca eliberarea Transilvaniei să constituie opera poporului român în exclusivitate.

Planul de campanie elaborat de comandamentul suprem român, într-un moment de maximă complexitate a relațiilor internaționale precum și evoluția oscilantă și indecisă a situației strategice pe fronturile primului război mondial, a demonstrat, în primul rând, cunoașterea și aplicarea corectă a legilor și legităților științei și artei militare din epocă.

Gândirea strategică sănătoasă a decidenților români s-a evidențiat și prin faptul că s-a asigurat o perfectă corelație între scopul politic (eliberarea teritoriilor aflate sub stăpânirea austro-ungară și desăvârșirea unității statale) și obiectivul strategic, stabilit prin documentele operative – declanșarea unei ofensive eliberatoare în Transilvania și apărarea integrității teritoriale pe frontiera de sud.

În concluzie, planul de campanie român, pe lângă unele deficiențe referitoare la frontul din Dobrogea, avea numeroase elemente valoroase, unele soluții și prevederi originale, care dacă ar fi fost aplicate cu mai multă consecvență, de către comandamentul român, iar aliații și-ar fi onorat angajamentele, putea fi dus la îndeplinire întocmai.

Ipoteza „Z” a avansat o concepție curajoasă asupra pregătirii și executării acțiunilor militare de anvergură strategică, operativ-strategică și operativă. Comandamentul suprem român își propunea să desfășoare acțiuni în forță și viteză, în maniera războiului de mișcare. Concomitent se viza realizarea surprinderii pe frontul principal și valorificarea avantajului terenului. Totodată, se luaseră măsuri pentru respectarea principiului economiei de forțe, constituindu-se practic două mari grupări, dispuse pe două fronturi, și o rezervă la dispoziția Marelui Cartier General, iar în interiorul fiecărei grupări strategice marile unități au fost restructurate în raport cu misiunile stabilite.

În elaborarea planului său de campanie, comandamentul român a ținut cont atât de posibilitățile proprii (forțele și mijloacele militare, posibilitățile logistice naționale) cât și de toate obligațiile părților contractante astfel încât obiectivele stabilite, liniile directe de acțiune și modalitățile de îndeplinire a misiunilor armatei române să fie cât mai realiste.

Participarea României la primul război mondial pentru atingerea obiectivului său fundamental urmărit de veacuri - **unitatea națională** - s-a materializat prin campaniile din anii 1916, 1917 și 1918-1919, caracterizate printr-un înalt patriotism și spirit de sacrificiu a românilor, prelungindu-se, în mod logic, și după încheierea oficială a primei conflagrații mondiale a secolului al XX-lea, prin **realizarea Marii Uniri și apărarea unității naționale**.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. * * *, *Marele Stat Major, România în primul război mondial.1916-1919*, Vol.I, Imprimeria Națională, București, 1934.
- 2.Colectiv, (Centrul de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară), *Istoria militară a poporului român*, Vol. V, Editura Militară, București, 1988.
- 3.Colectiv, *Curs de Istoria Artei Militare*, Vol II, Editura Academiei Militare, București, 1990.
- 4.Alexandru Oșca, Dumitru Preda, Eftimie Ardeleanu, *Proiecte și planuri de operații ale marelui stat-major român (până în 1916)*, Arhivele Militare Române, București, 1992.Colonel Victor Atanasiu, *Unele considerații asupra angajării României în primul război mondial. Ipoteza „Z”*, în Studii, nr.6/1971.
- 5.Constantin Kirișescu, *Istoria războiului pentru întregirea României:1916-1919*, Vol.I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
- 6.Constantin Nuțu, *România în anii neutralității.1914-1916*, Editura Științifică, București, 1972.
- 7.Gl.bg. (r). dr.Victor Atanasiu, *România în anii 1914-1916-attitudinea și rolul militar-*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997.
- 8.General G.A. Dabija, *Armata română în războiul mondial (1916-1918)*, Vol.1, București, Editura I. Hertz, 1928-1937.
- 9.Glenn E. Torrey, *România în primul război mondial*, Editura Meteor Publishing, București, 2014.
10. Toma Dumitrescu, *JURNAL-RĂZBOIUL NAȚIONAL (1916)*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1999.
- 11.https://ro.wikipedia.org/wiki/Planul_de_campanie_al_Armatei_Rom%C3%A2niei_pentru_anul_1916_-_Ipoteza_Z

GRĂNICERII ROMÂNI ÎN MARELE RĂZBOI DE REÎNTREGIRE A NEAMULUI (1916 – 1918)

THE ROMANIAN FRONTIER GUARDS IN THE GREAT WAR OF THE NATION'S REUNION (1916 – 1918)

Prof. univ. dr. Costel DUMITRESCU
e-mail.dumitrescu Stell@gmail.com

Rezumat: Anul 1918 reprezintă momentul de vârf al evoluției politico-teritoriale a României deoarece în condiții politico – militare cu totul nefaste (ocuparea de către Puterile Centrale a celei mai mari părți a teritoriului locuit de către români, „pacea” impusă de către aceștia în luna mai 1918, situația precară a relațiilor cu Marii Aliați, evenimentele politice din Rusia și pericolul fără precedent reprezentat de către noua paradigmă răsăriteană cu toate urmările care au rezultat de aici), națiunea română din Basarabia, Bucovina, Transilvania și celelalte ținuturi aflate sub stăpânirea Ungariei și a Austriei s-au pronunțat indubitabil pentru autodeterminare și unire cu Regatul Român.

Cuvinte cheie: regiment de grăniceri; front; cap de pod; unități de acoperire; baraj de artilerie; armistițiu.

Abstract: The year 1918 represents the peak of Romania's political and territorial evolution, because under very unfavorable political and military conditions (the seizure of the Central Powers on the largest part of the territory inhabited by the Romanians, the "peace" imposed by them in May 1918, the precarious situation of the relations with the Great Allies, the political events in Russia, and the unprecedented danger represented by the new Eastern paradigm, with all the resulting consequences), the Romanian nation of Bessarabia, Bukovina, Transylvania and the other lands under Hungarian rule, and of Austria have undoubtedly pronounced themselves for self-determination and union with the Romanian Kingdom.

Key words: frontier guards' regiment; front; bridgehead; coverage units; artillery barrage; truce.

1. Participarea Regimentelor 1 și 2 Grăniceri la respingerea ofensivei inamicului în Valea Oltului

Gruparea de forțe germano-bulgaro-turcești declanșând agresiunea la frontiera de sud a României și manevra executată de Marele Cartier

General care a luat mari unități de pe frontul din Transilvania și le-a transferat în Dobrogea și în sudul Munteniei, a creat condiții ca trupele germane și austro-ungare să treacă la o nouă fază a campaniei din Ardeal, urmărind nimicirea trupelor române care trecuseră dincolo de Carpați.

Gruparea de la Sibiu, transformată în „Corpul de Olt”, a fost atacată de forțe puternice în ziua de 13 septembrie 1916, suferind înfrângeri la flancul stâng. Cu o zi înainte, grănicerii din pichetele companiei de pază Târgu Jiu, au raportat descoperirea unei părți din forțele Corpului Alpin german care plecase în ziua de 9 septembrie peste munți de la Jina prin Voineasa, cu misiunea de a trece în apărare pe vârfurile Preajba, Robu, Vadu și Murgașul, a lovi din spate gruparea română și a-i interzice retragerea din Câmpia Sibiului. Comandantul Corpului de Olt a trimis forțe de infanterie în întâmpinarea alpiniștilor nemți care ajunseseră aproape de Căineni – Vadu, iar pentru restabilirea apărării la flancul stâng a destinat Regimentul 1 Grăniceri, care a angajat lupte cu inamicul la Gura Râului, Dealul Ursului și Valea Sadului. Timp de trei zile au apărat grănicerii flancul amenințat al Corpului, respingând atacurile inamicului și producându-i pierderi. Concomitent, cu o parte din forțe, Regimentul 1 Grăniceri s-a apărat pe localitatea Boița stăpânind cu fermitate intrarea în defileul Oltului și asigurând retragerea forțelor principale care creaseră și menținuseră aproape o lună capul de pod de la Sibiu.

La 16 septembrie 1916, după ce se apropiase de Valea Oltului dinspre vest cu forțe din Corpul Alpin care se găseau angajate în luptă la Căineni și făceau eforturi să cucerească șoseaua, calea ferată și să treacă pe versantul de est al văii, generalul Falkenhein a trimis forțe pe înălțimile paralele la est de Olt, pentru a face joncțiunea cu Corpul Alpin la Căineni-Brezoiu, în scopul încercuirii forțelor românești în Valea Oltului și în Câmpia Sibiului. În această situație grea, Regimentul 1 Grăniceri a predat din ordin poziția de apărare de la Boița ariergărzii Corpului și s-a repliat pe Vârful Coți, zădărniciind prin lupte grele acțiunile de încercuire declanșate de inamic. În aceeași zi, a sosit la Brezoiu Batalionul 1/R.2 Grăniceri, comandat de căpitanul Mihai Georgescu, adus urgent de la București, care, împreună cu Batalionul 5 Vânători de Munte și cu alte forțe venite în sprijin de pe frontul de la Dunăre, a lovit în flancul drept unitățile Corpului Alpin german pătrunse aici dinspre vest. După lupte crâncene pe Dealurile Vladului și Chițianetului, unde a pierdut 91 de oameni, a deblocat defileul și

a asigurat retragerea forțelor românești la sud de Căineni. La 25 septembrie, s-a îmbarcat pe tren și a plecat la Mărășești unde s-a întrunit cu celelalte forțe ale Regimentului și, după completări, a intrat din nou în luptă la Soveja pentru oprirea ofensivei trupelor austro-ungare și germane în sudul Moldovei.

Comanda Corpului de Olt a fost încredințată, la 18 septembrie 1916, generalului David Praporgescu. Sub conducerea acestuia, până la 30 septembrie același an, Regimentul 1 Grăniceri a participat la închiderea defileului Olt și a căilor de acces adiacente de la est de acesta, apărându-se cu îndârjire și eroism la frontieră, pe linia vârfulilor Coți și Suru.

Sub impresia deosebită lăsată de vitejia grănicerilor, la 30 septembrie 1916, Comandantul Corpului de Olt, generalul de brigadă David Praporgescu, s-a deplasat la Vârful Coți, unde se apărau acești bravi soldați ai României, pentru a-i felicita și a le inspecta poziția de luptă. Se dețineau date că, pe direcția apărată de ei, inamicul pregătea pentru zilele următoare o ofensivă puternică pentru blocarea din nou a trecătorii la sud de Căineni. Aflându-se, alături de comandantul Regimentului, locotenent-colonelul Gheorghe Cantacuzino, aproape de limita dinainte a apărării, bravul general a fost omorât pe loc de schijele unui proiectil al artileriei inamicului, iar viteazul comandant de regiment a fost grav rănit și scos din luptă pentru aproape 7 luni.

Această situație i-a întristat profund pe grăniceri, pe întreaga Armată și pe Regele Ferdinand I, care a evidențiat bravura celor doi distinși militari, prin Înaltul Ordin de Zi nr. 9 din 1 octombrie 1916, adresat Armatei și întregii națiuni.

A doua zi, locotenent-colonelul Gheorghe Cantacuzino a fost evacuat de pe frontul din Valea Oltului, iar la comanda Regimentului 1 Grăniceri a fost numit maiorul Nicolae Dimitriu. Ducând mai departe glorioasele tradiții și vitejia de luptă, în următoarele două săptămâni după tragicul eveniment, această unitate a dus lupte eroice de apărare, pricinuind inamicului pierderi însemnate în personal și pagube importante în tehnica de luptă.

Având în față forțe mult superioare introduse de generalul Falkenheim în bătălia pentru Valea Oltului, primul regiment de grăniceri, suferind pierderi grele, a fost obligat să se replieze pe rând de pe pozițiile apărate prin lupte deosebit de crâncene la Vârful Coți, Surul, Scara și pe

pantele munților Clocotici, Călugărul și Mormântul din masivul Făgăraș, toate situate într-o fâșie lată de 15-30 km pe stânga râului Olt. Aici au căzut la datorie căpitanul Traian Constantinescu, plutonierul Marin Ilinca, a fost rănit maiorul Nicolae Dimitriu, care luase comanda regimentului cu 10 zile în urmă, și s-a distins, punându-și viața în primejdie de mai multe ori, căpitanul Cristea Gheorghiu. Numai în luptele de pe muntele Mormântul au murit 4 ofițeri, 30 militari în termen și au fost răniți 135 grăniceri¹.

La 15 octombrie 1916, Regimentul 1 Grăniceri mai rămăsese cu 200 de oameni apti pentru acțiuni de luptă. Sub comanda bravului căpitan Cristea Gheorghiu, a fost scos din acel groaznic sector de luptă, deplasat și dispus la Strejnic, pentru completare și instruire. La 21 noiembrie, s-a prezentat acolo și maiorul Nicolae Dimitriu, externat din spital pentru a-și pregăti unitatea în vederea următoarelor misiuni.

În această primă parte a apărării în Valea Oltului, la Predeal și în capul de pod de la Turtucaia, bilanțul eforturilor de luptă ale Regimentelor 1 și 2 Grăniceri, era mai mult decât dramatic. Primul regiment înregistrase, ca pierderi, aproximativ 3405 morți, răniți și dispăruți, din 3605, iar al doilea, 1849, din aproximativ 3.300 de oameni (R.2 Gr. nu avea baterie de artilerie), efective ce le aveau, la 15 august 1916, când țara noastră a intrat în război.

Printre eroii care și-au dat viața în acțiunile de luptă ale acestor regimente, erau căpitanii Traian Constantinescu, Dumitru Mânzu, locotenentul Dumitru Ganovici, sublocotenentul poet Constantin Stoika, plutonierii Romulus Ilinca, Ion Pascu și alții², jertfa lor fiind pilduitoare pentru generațiile următoare.

Putem aprecia fără să riscăm a greși că, trecând în revistă trecutul nostru istoric care ne relevează viitorul, grănicerii români alăturându-se eforturilor depuse de celelalte unități ale Armatei Române au adus un aport considerabil la oprirea ofensivei inamicului pe crestele Carpaților și la temporizarea ei pe frontul de sud, obligându-l să renunțe pentru mai mult timp la planurile pe care și le făcuse de ocupare a României, de desființare a

---

¹ Grigore Cornicioiu ș.a. *Contribuțiuni la Istoricul Grănicerilor*, vol.III, București, 1936, pp. 33-36.

² Arhiva M.Ap.N., dosar nr.67, 63; nr.677, f. 8-9; *România în primul război mondial*, București, 1979, p. 161; *Istoria Trupelor Române de Grăniceri*, București, 1987, pp. 223-230.

armatei sale și de scoatere a ei din războiul pe care Puterile Centrale făceau eforturi disperate să-l câștige.

Dacă România a renunțat la aproape 1/3 din teritoriul Transilvaniei pe care îl cucerise cu un elan ofensiv remarcabil până la 6 septembrie 1916 și a trecut în defensivă pe frontieră, aceasta s-a datorat și încetinelii cu care au acționat aliații săi s-o ajute așa cum se angajaseră în ziua de 14/27 august același an. Frontul francez de la Salonic comandat de generalul Sarrail, a întârziat trecerea la ofensivă pentru a lovi din sud gruparea germano-bulgaro-turcă și a-i interzice să atace țara noastră din spate când ea se găsea în ofensivă la nord de Carpați³. Pe această temă, românii compuseseră un cântec pe care îl fredonau cu amărăciune: „*Aoleu, Sarrail, Sarrail, Noi, ne batem și tu stai*”. Rușii au venit târziu în Moldova, Muntenia și Dobrogea și, după ce au ajuns, s-a constatat că nu au muniție, hrană și nu sunt pregătiți de luptă, între comandamentele lor erau contradicții de neîmpăcat, iar unitățile erau cuprinse de anarhie și indisciplină⁴.

2. Rolul grănicerilor în stabilizarea frontului și temporizarea ofensivei inamicului

Situația de criză a României a fost speculată de către comandamentul germano-austro-ungar, care a făcut noi regrupări și remanieri de dispozitive, a conceput reluarea ofensivei prin trecătorile Carpaților Meridionali concomitent cu trecerea Grupului Kosch din Bulgaria în România pe la Zimnicea și, cu o lovitură din Carpații de Curbură prin sudul Moldovei către Galați, a prevăzut să facă joncțiunea acolo cu gruparea din Dobrogea, să rupă în două România și Armata ei, și apoi să le nimicească pe părți. În baza acestei concepții strategice, la 28 septembrie 1916, inamicul a trecut la o nouă etapă a operației sale în această parte a Europei, dezlănțuind a doua ofensivă pentru pătrunderea în România prin trecătorile din Carpați pe care le-a atacat succesiv cu temeinice măsuri de pregătire, dar la 15 octombrie trupele române l-au oprit după ce i-au produs mari pierderi.

---

³ Kirițescu, Constantin, *Istoria Războiului pentru Întregirea României: 1916 – 1919*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 361.

⁴ *Ibidem*, Vol. I, p. 386.

Pe timpul celei de-a treia ofensive declanșate la 28 octombrie, inamicul a rupt apărarea trupelor noastre în Valea Jiului până la 4 noiembrie, în Valea Oltului până la 12 noiembrie, iar ulterior în trecătorile Bran-Rucăr, valea Prahovei și Bratocea. Concomitent, a intensificat lovitura pe direcția Pasul Oituz-Galați și, la 10 noiembrie, o grupare germano-bulgară a trecut Dunărea în România pe la Zimnicea, urmărind să facă joncțiunea, la sud-vest de București, cu forțele ce traversaseră Carpații Meridionali către sud.

Dată fiind această situație gravă, pentru România se puna în mod dramatic rezolvarea următoarelor probleme:

- stăvilirea ofensivei inamicului pe linia Carpaților Orientali și în Poarta Focșanilor, pentru apărarea Moldovei care trebuia transformată într-o puternică bază de pregătire a condițiilor pentru acțiunile ulterioare;

- zădărnicierea înaintării către capitală și către Poarta Focșanilor a inamicului pătruns în Oltenia și în nord-vestul Munteniei, pentru a oferi cât mai mult timp populației și organelor de stat, să se evacueze în Moldova cu avutul necesar și bunurile de valoare;

- retragerea prin luptă, în Moldova, a armatei din Oltenia, Muntenia și Dobrogea, în vederea pregătirii ei pentru eliberarea ulterioară, cu sprijinul aliaților, a teritoriului românesc vremelnice ocupat.

În mod onorabil și-a îndeplinit Armata Română toate aceste obiective vitale pentru poporul român, iar în dispozitivul ei, grănicerii, parte integrantă a acesteia, și-au adus un aport valoros, cu sacrificii depline și acte de eroism pentru executarea misiunilor ce le-au revenit:

- a) În vederea opririi ofensivei inamicului în partea de sud-vest a Moldovei, Corpul Grănicerilor a destinat, într-o primă fază, Regimentul 2 Grăniceri, care, după recuperarea unor forțe din capul de pod de la Turtucaia și după primirea Batalionului 1 care luptase pe direcția Predeal-Brașov, a fost completat, instruit, i s-a înmănat un nou Drapel și a fost pus sub comanda locotenent-colonelului Dumitru Rădulescu. Ulterior, s-a deplasat în Munții Vrancei și, la 10 octombrie 1916, a intrat în compunerea Armatei a II-a, comandată de generalul Averescu. Acolo a fost repartizat Diviziei 15 Infanterie care era comandată de către generalul Eremia Grigorescu. A trecut în apărare, aproape de linia frontierei, în primul eșalon al Armatei, între Muntele Clăbuc, Muntele Conduratu și originea Văii Tișiței, cu misiunea de a participa la respingerea ofensivei Diviziei 3 Cavalerie

germane, care urma să rupă frontul românesc și să deschidă forțelor principale germano-austro-ungare, Valea Tișitei și Valea Putnei⁵, pentru a nimici unitățile române din Poarta Foșanilor și a realiza joncțiunea, la Galați, cu gruparea din Dobrogea. Însă, planul inamicului nu a fost îndeplinit, deoarece, pe această direcție, toate unitățile românești traduceau în fapte îndemnul memorabil al generalului Eremia Grigorescu: „Pe aici nu se trece!”⁶.

Până la 29 octombrie 1916, Regimentul 2 Grăniceri a executat o incursiune în Munții Brețcani, a dus lupte crâncene, pierzând și cucerind repetat înălțimile Lipșa, Țaica și a pătruns 6 km în dispozitivul trupelor germane⁷.

Ca urmare a unor puternice atacuri ale inamicului, la 9 decembrie, grănicerii s-au retras prin luptă și au trecut în apărare pe aliniamentul Rucăreni-Soveja, unde, folosind și focul artileriei Regimentului 1 Grăniceri sosit de curând în acea zonă, a oprit ofensiva inamicului către Mărăști. De aici, la 16 decembrie, a executat un contraatac, nimicind forțele germane la Tiua Neagră, Tiua Golașe și Râpa Roșie, suferind pierderi însemnate și capturând peste 300 de prizonieri⁸.

În luptele de la Râpa Roșie, și-a pierdut antebrațul stâng caporalul Constantin Mușat, care, după vindecare într-un spital de campanie, a refuzat să fie lăsat la vatră și a revenit la unitate pentru a îndeplini misiuni de luptă ca aruncător de grenade, săvârșind fapte de eroism rămase în legendele Marelui Război. Fapta lui de glorie a fost făcută cunoscută întregului popor român de către presa contemporană, iar el a rămas prin devotamentul și sacrificiul său, simbol al vitejiei grănicerilor, al întregii Armate Române. A fost citat prin ordin de zi pe Oștirea Română de regele Ferdinand I, a fost decorat cu înalte distincții, în nenumărate localități i-au fost ridicate monumente, multe străzi îi poartă numele, iar în comuna Floroaica, județul Călărași, unde s-a născut, i s-a înălțat un alt monument, sfințit și predat școlii și bisericii locale de ziua eroilor din anul 1995, pentru a fi folosit în educarea tineretului și cinstita cultului eroilor⁹.

---

⁵ Arhiva M.Ap.N., dosar nr.677, f. 28.

⁶ Constantin Kirițescu, *op.cit.*, vol. I, pp. 404-409.

⁷ Arhiva M.Ap.N., dosar nr.677, f. 28.

⁸ *Ibidem*, fila 29.

⁹ Revista „Frontiera” nr.23-24 din 26 iunie 1995, p. 2.

Revenind la luptele purtate de Regimentul 2 Grăniceri în iarna anului 1916/1917, este de reținut că, după contraatacul executat și luptele susținute la Tiua Neagră și Râpa Roșie, unde grănicerii au rămas timp de două zile în apărare, inamicul a reluat ofensiva și, până la 28 decembrie, a respins forțele Armatei a II-a până la aliniamentul Bâta Carelor (imediat nord Măgura Cașin), unde făcea joncțiunea la dreapta cu Armata IX-a Rusă, Dealul Arșiței, Plaiul Ursului, vest Răcoasa, vest Vârful Momâia, dealul Voloșcani (la imediat sud Irești), unde făcea joncțiunea, la stânga, cu Armata IV-a rusă¹⁰. În acest context, Regimentul 2 Grăniceri a fost respins la imediat est de înălțimea Momâia, până la 28 decembrie 1916, unde s-a stabilizat linia frontului, pe care au avut loc, până în primăvara anului 1917, mai multe acțiuni locale din partea ambilor adversari, cu scop de a cuceri fiecare poziții mai dominante. Într-o asemenea acțiune, în ziua de 28 februarie, atacul grănicerilor care viza cucerirea înălțimii Momâia ce domina Valea Șușiței a fost respins cu pierderi mari, după care Regimentul 2 Grăniceri a trecut în apărare în raionul Voloșcani, Dealul Satului, Irești, până la 15 martie 1917, când a fost dislocat în apropiere de Adjud pentru refacere¹¹.

În timp ce Armata a II-a, în componerea căreia se găsea și Regimentul 2 Grăniceri, ducea luptele descrise mai sus pentru oprirea ofensivei inamicului în zona Oituz și Munții Vrancei, grupările inamicului, care traversaseră Carpații Meridionali în nord-vestul Munteniei, au început înaintarea în ritm rapid pe direcția Ploiești, Mizil, Buzău, Râmnicu Sărat. Acestea urmăreau să lovească în spate forțele românești care apărau trecătorile din Carpații de Curbură și să întâmpine în Poarta Focșanilor gruparea germano-austro-ungară ce ataca din direcția Oituz către Galați. Cele care trecuseră din Transilvania în Oltenia au depășit linia Oltului între 11-13 noiembrie, au făcut joncțiunea cu gruparea ce trecuse Dunărea în România pe la Zimnicea, au rupt apărarea trupelor noastre de pe Neajlov și Argeș, între 15-20 noiembrie, au ocupat Bucureștiul, în ziua de 6 decembrie, și aveau să se deplaseze ulterior către Poarta Focșanilor și Brăila.

b) În astfel de condiții, se impunea numaidecât intensificarea eforturilor de apărare mobilă pe principalele direcții, pentru a interzice

---

¹⁰ Constantin Kirițescu, *op.cit.*, vol.II, p. 43.

¹¹ *Ibidem*, pp. 43-45.

ajungerea inamicului la Focșani înaintea terminării evacuării în Moldova a tuturor forțelor și mijloacelor cu destinația respectivă. Pentru participarea la îndeplinirea acestei misiuni, Regimentul 1 Grăniceri, comandat de maiorul Nicolae Dimitriu, care terminase completarea cu efective până la 998 de oameni și instruirea lor în tabăra de la Strejnic în urma pierderilor suferite în acțiunile desfășurate pe Valea Oltului, a fost introdus în luptă, la 9 decembrie 1916, pe Cricov, între Inotești și Tomșani, cu misiunea de a produce pierderi inamicului și a-i temporiza înaintarea pe direcția Ploiești, Buzău, Râmnicul Sărat.

În urma grelelor lupte duse cu unitățile germane (în special pe aliniamentul inițial și în zona localităților Mizil, Sătucu, Măgura) și respingerii unor puternice lovituri în flancuri, la Buzău și Râmnicul Sărat, a suferit pierderi mari și a ajuns la Focșani, mai întâi, cu Batalionul 1 care mai avea doar 155 de oameni. După două zile, a primit în locul unde staționa, batalionul 3, care acoperise evacuarea unor coloane de civili și retragerea unor unități, fusese permanent în contact cu inamicul care încerca insistent să-i învâluie flancurile și să-l captureze. Pe timpul luptelor, suferise și acesta pierderi importante, aducând acum în locul unde era așteptat, numai 130 de militari¹².

Cele mai mari pierderi le-a suferit Batalionul 2, care fusese atacat puternic în flanc de forțe superioare germane, în zona localității Sătucu. Apreciind că a dat târziu ordinul de retragere fapt care a adus la capturarea de către inamic a mai mult de jumătate din subordonații săi, comandantul acestui batalion, căpitanul Isbășescu, nu și-a putut reprimă regretul pentru gravele urmări ale lipsei sale de prevedere și, într-un moment de slăbiciune, s-a sinucis. Căpitanul Cristea Gheorghiu, fiind pentru a doua oară printre puținii supraviețuitori, a condus din nou spre locul de refacere 30 de grăniceri scăpați cu viață din sângeroasa încleștare cu inamicul. Astfel, pentru a doua oară, Regimentul 1 Grăniceri își îndeplinise misiunea în mod eroic, înfruntând forțe inamice cu mult superioare. Pierderile lui erau așa de mari încât nu mai putea fi folosit în luptă fără a fi completat cu efectiv, armament și alte materiale și fără a parcurge perioada de instruire necesară în această situație. Completarea cu tot ce era necesar nu se putea realiza

---

¹² Constantin Kirițescu, *op.cit.*, vol. I, pp. 522-526.

imediat deoarece nu existau surse, întreaga Armată Română fiind în curs de redislocare în Moldova. Ca urmare, Regimentul 1 Grăniceri a intrat în refacere la Panciu, iar în ziua de 17 decembrie 1916, a trecut în rezerva Diviziei 15 Infanterie fiind dislocat la Soveja, în așteptarea completărilor. La începutul luptelor din Valea Oltului, acest regiment avea 3605 oameni. Acum avea doar 315 și era inapt de luptă, când țara avea atâta nevoie. Dar, în apropiere se găsea, la acea dată, Regimentul 2 Grăniceri, în apărare pe aliniamentul Rucăreni – Soveja, ulterior Țiua Neagră și Țiua Golașe. Pentru a-și găsi utilitatea și a-și menține nivelul de pregătire, a sprijinit lupta acestuia cu bateria de tunuri ușoare, lovind cu foc inamicul din zona fabricii de cherestea Soveja¹³.

Astfel s-a încheiat a doua parte a luptei Regimentelor 1 și 2 Grăniceri pentru interzicerea pătrunderii inamicului în Moldova și pentru stabilizarea frontului pe aliniamentul Măgura Cașinului, Răcoasa, Momâia, Valea Șușitei. La sfârșitul lunii martie 1917, ambele regimente de grăniceri au fost scoase din zona de operații a Armatei a II-a, deplasate și dispuse în localitățile Răducăneni și Stănileşti (imediat sud Huși), în vederea reorganizării, dotării și instruirii, perfecționare prin care trecea întreaga Armată Română evacuată în Moldova.

c) La trecerea inamicului peste frontierele României de atunci (pe Carpați, Dunăre și din Dobrogea), efectivele pichetelor formate din 2-3 militari grăniceri și completate cu milițieni repartizați de cercurile de recrutare, găsindu-se pe frontieră în siguranța de luptă a marilor unități din apărare sau la intervalele dintre ele, au deschis focul cu armamentul din dotare și, după preluarea luptei de către unitățile de acoperire, s-au adunat pe grupuri de pichete, plutoane, companii și batalioane și s-au deplasat la părțile sedentare ale regimentelor din care făceau parte.

În funcție de distanță și de situația concretă, majoritatea militarilor regrupați au ajuns la destinație, dar o parte dintre ei și din milițieni s-au pierdut pe drum. Constantin Kirițescu ne informează că unii au fost capturați, alții au rămas în localitățile de origine prin care au trecut¹⁴,

---

¹³ Arhiva M.Ap.N., dosar nr.677, f. 29; *Istoria Trupelor Române de Grăniceri, op.cit.*, pp. 231, 233.

¹⁴ Este vorba de Grupul „Cerna” care a încercat să se retragă în spatele trupelor germane pătrunse în România pe Valea Jiului și prin trecerea Dunării la Zimnicea, dar a fost nimicit în apropiere de Islaz, Izbiceni și Stoenești, la începutul lunii decembrie 1916.

deplasându-se în spatele frontului către trupele proprii, pe direcția Turnu Severin, Rogova, Braniște, Băilești, Zăvalu, Caracal. În compunerea acestui grup, au intrat probabil și puținii grăniceri și milițieni din pichetele situate în sectorul Baia de Aramă, Orșova, Calafat, surprinși în vestul Olteniei de invazia germano-austro-ungară din noiembrie 1916¹⁵.

Părțile sedentare ale Regimentelor 1 și 2 Grăniceri au fost evacuate din București la Râsești și Lunca Banului în apropiere de Huși, la 10 octombrie 1916, după ce au staționat o perioadă scurtă la Odobești și Focșani, iar Comandamentul Corpului Grănicerilor a fost evacuat, la 12 noiembrie 1916, la Galați și apoi, în martie 1917, a fost dislocat la Iași, cu batalionul de instrucție la Bârnova, având în instruire cele 4 companii de recruți cu efectivele complete.

Sursele de completare a pierderilor celor două regimente operative erau efectivele recuperate de părțile sedentare de pe frontiera ocupată de inamic, cele din batalionul de instrucție și cele recrutate pe plan local. Este de subliniat faptul că, din Oltenia, Muntenia și Dobrogea, fuseseră evacuate în Moldova și efectivele ce urmau să fie încorporate în anii 1916-1918, precum și o parte din rezervele prevăzute pentru mobilizare. În același timp, numeroși cetățeni români din Transilvania, care fuseseră luați prizonieri de români și de ruși din unitățile inamicului, au fost folosiți pentru completarea unităților Armatei Române. În Rusia, s-au organizat în acest scop mai multe batalioane de ardeleni, dar unele nu au primit permisiunea să ajungă în România¹⁶.

Începând de la 28 decembrie 1916, când a rămas sub jurisdicție românească numai Moldova din spatele frontului de pe Carpații Răsăriteni ce se stabilise de la Vatra Dornei la Oituz apoi pe Valea Șușiței, Valea Putnei, Siretul inferior până la Galați, paza frontierei s-a executat numai în sectorul care începea de la Drăgoiasa (sud Vatra Dornei) către nord-est, pe linia impusă de austrieci în anul 1775, până la Noua Suliță, apoi, în aval, pe Prut și Dunăre, până la Marea Neagră. În acest sector, se găseau, în dispozitivul de pază, forțe numai din Regimentul 2 Grăniceri, 236 de militari aparținând părții sedentare și 1876 de milițieni repartizați de

---

¹⁵ Constantin Kirițescu, *op.cit.*, vol. I, pp. 474-480.

¹⁶ *Ibidem*, vol. II, pp. 240, 259-261.

cercurile de recrutare, grupați în punctele de trecere peste frontieră și în apropierea acestora.

La finalul acestei etape importante a acțiunilor desfășurate de grăniceri în marele război de reîntregire a neamului este imperios de reliefat următoarelor aspecte:

- de la intrarea României în război (15 august 1916) și până în primăvara anului 1917, în mai puțin de un an, pe timpul retragerii pe direcția Ploiești, Buzău, Râmnicul Sărat și al apărării din Munții Vrancei, Regimentul 1 Grăniceri a pierdut 4088, iar Regimentul 2 Grăniceri 2976 de oameni. Avînd în vedere că, în acel timp, un regiment avea aproape 3400-3600 de oameni, rezultă că numai în această etapă a războiului, cele două regimente de grăniceri au pierdut fiecare mai mult de câte un rând de efective, fapt care exprimă duritatea acțiunilor de luptă prin care au trecut;

- în urma faptelor de vitejie dovedite, în ianuarie 1917, drapelele ambelor regimente au fost decorate cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul”. Cu acest înalt Ordin au mai fost decorați colonelul Gheorghe Cantacuzico, locotenent-colonelul Nicolae Dimitriu, căpitanii Ion Popovici, Gheorghe Calistrat și locotenentul Gheorghe Enescu; au fost distinși cu Ordine și Medalii Românești: cu Steaua României 10 ofițeri; cu Coroana României 9 și cu alte decorații 121 cadre și militari în termen. A mai fost decorat, post mortem, cu Steaua României, căpitanul Octavian Isbășescu. Pe timpul cât se găseau în curs de reorganizare și dotare la sud de Huși, cele două regimente au fost inspectate de comandantul Corpului Grănicerilor, generalul Theodor Râmniceanu, iar în zilele de 25 și 26 mai 1917, după ce se constituiseră în Brigada 1 Grăniceri, au fost vizitate de Șeful Misiunii Militare Franceze, generalul Henri Berthelot, care a elogiat faptele de eroism ale celor două unități și, în numele șefului Statului Francez, a înmănat Comandantului Regimentului 1 Grăniceri, colonelului Gheorghe Cantacuzino, Ordinul Legiunea de Onoare, iar maiorului Dragu Buricescu, sublocotenentului Leonte Scarlat, sergentului Ion Ardelanu și altora, medalia „*Croix de guerre*”¹⁷.

---

¹⁷ Arhiva M.Ap.N., dosar nr.367, f. 13; *Istoria Trupelor Române de Grăniceri, Op.cit.*, p. 237.

3. Grănicerii în operația de la Oituz

În primăvara anului 1917, inamicul a intensificat încercările de rupere a apărării trupelor române în sud-vestul Moldovei, pentru a-și deschide drumul către Iași, în scopul scoaterii României din război. Una din ultimele încercări a fost ofensiva declanșată în zona Oituz cu o grupare care urmărea să înainteze ulterior pe valea Troțușului spre Adjud, unde se stabilise să facă joncțiunea cu o altă grupare care lovea din sud, pe direcția Odobești-Mărășești-Adjud, pentru a încercui forțele Armatei a II-a dispusă în apărare, în munții Vrancei¹⁸.

Marele Cartier General român a decis să oprească ofensiva grupării inamicului din zona Oituz, printr-o contralovitură, și să nimicească gruparea principală a acestuia din Poarta Focșanilor, prin trecerea la contraofensivă din sectorul Mărășești. Pentru întărirea grupării inamice de ofensivă din zona Oituz, Armatei a II-a i s-au subordonat unele mari unități, printre care și Brigada 1 Grăniceri, comandată de colonelul Gheorghe Cantacuzino. Brigada finalizase completările și efectuase o scurtă perioadă de instruire în zona de dislocare de lângă Huși.

În zorii zilei de 29 iulie 1917, când ofensiva inamicului era în curs de desfășurare pe aliniamentul Măgura Cașinului, est Grozești, nord-est dealul Coșna, Vârful Cireșoaia, această mare unitate, după un marș de 32 de zile, a ajuns la Onești și a fost pusă la dispoziția Corpului IV Armată¹⁹. Pentru participarea la contralovitură, Regimentul 2 Grăniceri (minus Batalionul 3), comandat de locotenent-colonelul Dumitru Rădulescu, în subordinea Diviziei 1 Cavalerie, a ocupat poziția de plecare în sectorul central al fâșiei Corpului IV Armată, la piciorul pantelor de est ale dealului Coșna, iar Regimentul 1 Grăniceri, comandat de locotenent-colonelul Nicolae Dimitriu, întărit cu Batalionul 3 din Regimentul 2 Grăniceri, în sectorul de sud, la piciorul pantelor de est ale dealului Bâta Cărelor (la imediat nord Măgura Cașinului). Deplasarea pe pozițiile de plecare s-a făcut pe subunități, în condiții foarte grele, impuse de terenul accidentat și de focul inamicului.

¹⁸ Constantin Kirițescu, *Istoria Războiului pentru Întregirea României: 1916 – 1919*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 136.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 141, 145, 148.

În dimineața zilei de 31 iulie 1917, la ora 08.00, după o pregătire de artilerie ce durase trei ore, în sectorul central, Regimentul 2 Grăniceri (minus Batalionul 3), în cadrul celorlalte forțe din Divizia 1 Cavalerie, cu un sprijin puternic de artilerie, a trecut la ofensivă împotriva inamicului de pe dealul Coșna. Atacul a fost întâmpinat cu foc intens de baraj, însă grănicerii nu s-au oprit până la 100 metri de creastă, unde au fost imobilizați de inamic timp de două ore, cu foc concentrat, executat cu toate categoriile de armament. Primul batalion care a ajuns la creastă, a fost Batalionul 1 Grăniceri, comandat de maiorul Alexandru Costăchescu. Prin foc și manevre iscusite, la ora 11.45, el a pus stăpânire pe cota 789, înălțimea dominantă a regiunii, care era obiectivul zilei. Respingând contraatacurile furioase ale inamicului, grănicerii, cavaleriștii și infanteriștii, au cucerit toată creasta dealului de pe care se vedea, către sud-vest, frontiera pe linia Pasului Oituz²⁰, pe unde treceau, din Transilvania în sudul Moldovei, rezervele și materialele trupelor invadatoare.

Două zile, au stăpânit grănicerii și cavaleriștii această înălțime care domina, în dreapta, valea cu râul Slănic, iar în stânga, valea râului Oituz și localitatea Grozești. Pierderile în încleștările de pe dealul Coșnei au fost mari. Aici a căzut la datorie și caporalul grănicer Constantin Mușat, care, la 16 decembrie 1916, în luptele de la Râpa Roșie, rămăsese fără antebrațul stâng²¹.

În aceeași zi de 31 iulie, în sectorul de sud, cuprins între Valea Oituzului și Măgura Cașinului, Regimentul 1 Grăniceri și Batalionul 3 din Regimentul 2 Grăniceri au trecut la atac, pe două eșaloane, împotriva inamicului de pe dealurile Bâtca Cărelor și Chioșurile, au depășit pârâul Curița și, trecând printr-un baraj de artilerie, aruncătoare și foc de mitraliere, au ajuns la rețeaua de sârmă unde au fost oprite timp de patru ore. Până seara, au reluat atacul de șase ori, fără a reuși să se apropie de creasta dealului Chioșurile care constituia obiectivul zilei. Cele patru batalioane s-au constituit în 16 valuri de asalt și au respins 10 contraatacuri, cucerind repetat unele aliniamente importante. La Bâtca Cărelor și dealul Chioșurile, Regimentul 1 Grăniceri a dat „cele mai sângeroase lupte de pe timpul primului război mondial”. Aici au căzut la datorie în chip eroic opt ofițeri,

---

²⁰ Constantin Kirișescu, *op.cit.* vol. II, p. 149.

²¹ *Ibidem*, p. 150.

între care maiorul Petre Caracaș, comandantul Batalionului 3, și patru căpitani, comandanți de companii, 19 ofițeri și subofițeri au fost răniți, peste 1200 de gradați și soldați și-au pierdut viața și 325 au fost răniți. Cei rămași au apărut cu fermitate aliniamentul cucerit, până în dimineața de 1 august când l-au predat Brigăzii 2 Cavalerie și au fost retrași pentru refacere la Onești, în rezerva Corpului IV Armată²².

În ziua de 3 august, reluând ofensiva pentru a rupe apărarea Corpului IV Armată român, în scopul ajungerii în valea Trotușului și apoi la Adjud, de unde să lovească în spate gruparea română de la Mărășești, inamicul a respins Brigada 2 Călărași care s-a retras de pe dealul Chioșurile, la Bâta Cărelor. Pentru refacerea poziției pierdute, comandantul Corpului a scos Regimentul 2 Grăniceri de pe dealul Coșna, a contraatacat la sud de Grozești și a cucerit creasta Runcului, dealul Sticlăriei și dealul Chioșurile, aruncând pe inamic către sud-vest în valea Leșunțului²³.

În ziua de 6 august, inamicul a revenit și a atacat în sectorul de centru pentru a recuceri dealul Coșna, precum și în sectorul de sud pentru a reocupa dealul Sticlăriei și creasta Runcului. Pentru rezolvarea situației create în această zi, în zona Oituz (când și la Mărășești inamicul făcea eforturi să rupă frontul românesc și să înainteze către Adjud), comandantul Corpului IV Armată a trimis în sprijinul trupelor de pe dealul Coșna două batalioane din Regimentul 1 Grăniceri, ce se aflau la Onești, dar acestea au fost respinse și au trecut la apărare pe marginea de vest a localității Nicorești. Ulterior, aici au fost introduse în luptă toate forțele Regimentului 1 Grăniceri.

În sectorul de sud, Regimentul 2 Grăniceri, care primise al treilea batalion de la Regimentul 1 Grăniceri, a respins atacul inamicului de pe creasta Runcului și dealul Sticlăriei, înregistrând 14 morți și 141 răniți²⁴.

A doua zi, trupele Corpului IV Armată, între care și Brigada 1 Grăniceri, au întărit apărarea pe aliniamentul vest Tifești, Nicorești, Grozești, creasta Runcului, dealul Sticlăriei, de pe care au respins ulterior toate atacurile inamicului, încheind, la 9 august 1917, bătălia de la Oituz, al cărei succes a contribuit la obținerea victoriei de la Mărășești.

²² Constantin Kirițescu, *op.cit.* vol. II, pp. 149-150.

²³ *Ibidem*, pp. 151-152.

²⁴ *Ibidem*, p. 153.

În această bătălie, s-a acoperit de glorie și Brigada 1 Grăniceri, ambele regimente ale acesteia confirmând încă o dată eroismul pentru care, anterior, fuseseră distinse cu Ordinul „Mihai Viteazul”. Ele au lăsat pe câmpul de onoare de la Oituz, pentru întregirea Patriei, 28 de ofițeri, 22 subofițeri și 2506 militari în termen. Printre eroii Brigăzii 1 Grăniceri căzuți în zona luptelor de la Oituz, se găsește și căpitanul francez Ioseph Strecher, mort la 5 august 1917, în rândul grănicerilor români, în timpul unei îndrăznețe acțiuni de nimicire a unui lunetist inamic.

Sfârșitul anului 1917 și începutul celui următor, au marcat, pentru Comandamentul Corpului Grănicerilor, trecerea într-o nouă etapă de organizare și realizare a unui nou dispozitiv de pază pe frontierele României Mari, activitate de mare răspundere.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- 1.***, *România în primul război mondial*, București, 1979.
- 2.***, *Istoria Trupelor Române de Grăniceri*, București, 1987.
- 3.***, Arhiva M.Ap.N., dosar nr. 367.
- 4.***, Arhiva M.Ap.N., dosar nr. 67, 63.
- 5.***, Arhiva M.Ap.N., dosar nr. 677.
- 6.***, Revista „*Frontiera*” nr.23-24 din 26 iunie 1995.
- 7.Constantin Kirițescu, *Istoria Războiului pentru Întregirea României: 1916-1919*, vol. I, II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
- 8.Grigore Cornicioiu ș.a. *Contribuțiuni la Istoricul Grănicerilor*, vol.III, București, 1936.

BÂRLADUL ÎN PRAGUL MARII UNIRI

BÂRLAD ON THE EVE OF THE GREAT UNION

Gl. bg. (r.) prof.univ.dr. Viorel BUȚA

Membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale

Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România

e-mail: vbuta49@yahoo.com

Lt.col.drd.Marius-Lucian SAVIN

Rezumat: *România intră în Primul Război Mondial, la finalul unei perioade de aproximativ trei decenii de speranță în îndeplinirea idealului de unitate și de aderare la Tripla Alianță, după o perioadă de aproximativ doi ani de neutralitate. În toată această perioadă puterea guvernantă din Austro-Ungaria încearcă prin orice mijloace să mențină starea de asuprire, desconsiderare și superioritate față de națiile pe care le guvernează și nu încearcă să facă nicio reformă în sensul îmbunătățirii relațiilor cu acestea. Mai mult, face orice este posibil, inclusiv prin sacrificii, să păstreze această stare. Această stare a lucrurilor face ca, în urma Consiliului de Coroană din 14 august 1916, România să declare război Austro-Ungariei.*

Cuvinte cheie: *război, Bârlad, Prezan, Academia Bîrlădeană.*

Abstract: *Romania enters World War I at the end of a period of approximately three decades of hoping and striving for accomplishing the ideal of unity and adherence to the Triple Alliance, after approximately two years of neutrality. During this entire period, the governing Austrian-Hungarian power has tried by any possible means to preserve the state of oppression, minimization, and superiority towards the nations it governs. Also, they have refused to make any reforming effort for improving their relations with these nations. Moreover, the Austrian-Hungarian government seems to have done whatever was necessary to preserve the status quo. This state of facts leads to the moment when, following the Crown Council on August 14th, 1916, Romania declares war on Austria-Hungary.*

Key words: *war, Bârlad, Prezan, Bîrlădean Academy*

Războiul – un „*conflict armat (de durată) între două sau mai multe grupuri, categorii sociale sau state, pentru realizarea unor interese economice și politice*”¹ – a evoluat de la principii conform cărora o armată

---

¹ <https://www.dictionarroman.ro/?c=r%C4%83zboi>.

are mai mulți sorți de izbândă cu cât este mai numeroasă la demasificare și concentrarea efortului în punctele importante².

Conflictul desfășurat sub această formă, de masă, aduce cu sine o serie întreagă de victime și nenorociri: victime directe (morți, răniți, dispăruți etc.), victime indirecte (victime colaterale, victime provenite în urma activării involuntare ale minelor etc.), foamete, boli, migrații ale populației care provoacă aglomerări ce favorizează răspândirea bolilor, consumul accelerat al resurselor.

Toate aceste neazuri și jertfe pot fi justificate doar de un scop nobil, iar acest scop nu poate avea beneficii materiale sau teritoriale. Putem să spunem că salvarea unei identități naționale, a unei națiuni în sine se poate constitui întrun scop nobil. „*Singurul război care are legitimitate morală și istorică pentru o națiune este războiul de eliberare*” afirmă Nicolae C. Paulescu în „*Sinagoga și biserica, față cu pacificarea omenirii*”³.

Am prezentat aceste lucruri în deschiderea articolului de față întrucât considerăm că sunt argumente suficiente pentru a justifica acțiunile întreprinse de oamenii vremii în scopul salvării identității naționale de la dispariția iminentă cu care era amenințată aceasta înainte de Marea Unire.

Ultimatumul Înaltului Comandament Francez din iulie 1916, care se încheia cu celebra sintagmă „*acum ori niciodată*”, determină România să intre în război, în același an, alături de Antanta, după doi ani în care a tranzitat o perioadă de neutralitate. Deși situația Antantei nu era favorabilă pe fronturile de luptă, armata reușește să obțină câteva victorii tactice în Transilvania, împotriva unor forțe austro-ungare care sunt copleșite numeric.

Însă, pe fondul intruziunii politice în actul militar de comandă, cumulată cu lipsa de competență și lașitatea de care dă dovadă o bună parte a personalului de conducere, precum și lipsa de dotare și pregătire, fac ca, în toamna anului 1916, Armata Română să sufere o serie de înfrângeri în sudul țării – în Valea Jiului, la Turtucaia, Silistra, Flămânda, Neajlov-Argheș – fapt

---

² FT-1, *Doctrina operațiilor Forțelor Terestre*, București, 2006, p. 12.

³ Paulescu, Nicolae C – *Sinagoga și Biserica, față cu pacificarea omenirii*, Tipografia Steaua București, vol. I, 1923.

ce se materializează în pierderea a mai mult de trei sferturi din teritoriul regatului de la acea vreme. Se produce astfel retragerea precipitată a armatei în Moldova dintre Prut și Carpați, urmată de coloane imense de refugiați, însumând peste un milion și jumătate de suflete, care se fereau din calea ororilor ocupației naziste și austro-ungare.

Se conturează, astfel, nevoia clară de echipare și dotare a armatei pentru a face față cerințelor războiului, dar mai ales de schimbare a conducerii militare și a modului de gândire în abordarea provocărilor aduse de această situație. Așa cum arăta istoricul Constantin Kirițescu, „*Evenimentele politice din ultimul timp arătașeră că armata noastră avea lipuri care-i micșorau puterea de luptă. Considerații de ordin politic - legăturile noastre cu puterile Triplei Alianțe – o făceau să pară inutilă; considerații de ordin financiar o făceau să pară imposibilă*”⁴. Ion G. Duca menționează că „*Expediția din Bulgaria din anul precedent ne dovedise că puterea noastră militară era fictivă, că armata noastră n-avea cadre suficiente, că rezervele ei nu erau organizate, că lipseau echipamentul, munițiile, armamentul, artileria grea, serviciile dinapoi, medicamentele*”⁵.

Schimbarea de abordare a provocărilor este posibilă cu ajutorul Misiunii Militare Franceze, condusă de generalul Henri Mathias Berthelot, care își oferă serviciile pentru instruirea trupelor de toate armele și consilierea conducerii armatei până la nivel de comandant de divizie, generalul Berthelot fiind el însuși consilierul regelui Ferdinand.

În vara anului 1916 se înființează, pentru a doua oară în istorie, la Periș, Marele Cartier General – organ superior de concepție și conducere a operațiilor militare, depinzând direct și imediat de comandamentul de căpetenie (regele Ferdinand I). Ca urmare a evoluției situației, Marele Cartier General este nevoit să se mute mai întâi la Bârlad și, ulterior, la Iași.

La Bârlad, Marele Cartier General activează în perioada noiembrie 1916 – martie 1917, odată cu omologul său rusesc pentru armatele aflate pe

---

⁴ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României: 1916-1919*, vol. 1, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 206.

⁵ Ion G. Duca, *Amintiri politice*, volumul I, Jon Dumitru Verlag, München, 1981, p. 110.

teritoriul României, dar și cu Marele Cartier Regal, cel din urmă în proximitatea Bârladului, la Zorleni.

Situația aduce cu sine o serie de elemente de noutate și, totodată, de dificultate: aglomerare de populație, animarea vieții urbei odată liniștite, rechiziții, penuria de alimente care conduce la foamete, boli. Este prezentă, inevitabil, și nevoia de cartuire a militarilor ajunși în oraș și în zona limitrofă acestuia, element ilustrat de raportul maiorului Constantin Petrovicescu înaintat către comandantul Marelui Cartier General în care arată că, „din cauza marelui număr de ofițeri sosiți în garnizoană, precum și din aceea a refugiaților din alte părți, capacitatea de cantonament a orașului Bârlad a fost redusă cu totul”⁶.

Importanța militară a orașului este subliniată și de faptul că Misiunea Militară Franceză condusă de generalul Berthelot își desfășoară activitatea în oraș în această perioadă. Crește astfel dimensiunea la care erau abordate problemele militare, în sensul că acum acestea erau la nivel de armată și nu doar de garnizoană. Aici este decisă numirea generalului Constantin Prezan la conducerea Marelui Cartier General al Armatei Române. Misiunea Militară Franceză instruește armata, sau mai bine zis ce mai rămăsese din ea, în toate domeniile funcționale, punându-se astfel bazele noi armate.

Importanța politică a orașului este arătată de I. G. Duca în amintirile sale politice: „Dificultățile erau așa de mari, încât Regele socotise cu drept cuvânt prezența sa indispensabilă la Marele Cartier și imediat după închiderea parlamentului s-a înapoiat la Bârlad, sau mai exact la Zorleni, unde locuia la domeniul său particular, la câțiva kilometri de Bârlad”⁷.

Totodată, un document al Primăriei Comunei Bârlad analizează contribuția orașului la război și afirmă: „Aceasta s-a dovedit pe deplin în momentele cele mai grele, când orașul nostru a ajuns și a fost în stare, să fie punctul cel mai important de legătură, de trecere a armatelor în și dinspre câmpul de luptă,[...], sediul celor mai importante administrații militare române și ruse”⁸.

---

⁶ A.M.R., fond M. C. G., dosar 142/1916, f. 2.

⁷ Ion. G. Duca, *Amintiri politice*, vol. II, Jon Dumitru-Verlag, Munchen, 1981, p. 104.

⁸ SJAN Vaslui, fond Primăria orașului Bârlad, dosar 2/1919, f. 1.

Putem opina că Bârladul a fost urbea care a adăpostit în vreme de restrîște instituții importante ale statului, a oferit găzduire Regelui Ferdinand, este locul unde a început schimbarea Armatei Române și oarecum punctul de plecare al marilor victorii din Primul Război Mondial. Faptele de arme ale unităților militare bârlădene, dar și ale fiilor orașului, sunt menționate și elogiate în documentele militare oficiale ale vremii.

Importante personalități militare, care fac parte din cele două instituții militare de comandă, sunt prezente la Bârlad. Amintim, astfel, pe generalul Constantin Prezan⁹, generalul Dumitru Iliescu¹⁰, generalul Constantin Christescu¹¹, colonelul Paul Angelescu și colonelul Ioan Rășcanu.

Prima dintre personalitățile consemnate, generalul Constantin Prezan primește, în anul 1930, titlul de „Mareșal al României” în semn de grațitudine pentru faptele sale din perioadele în care a fost în fruntea Armatei de Nord și a Marelui Cartier General.

La sosirea sa în orașul Bârlad este cartiruit pe Strada Regală, la casa Palade. *„Din Înalt Ordin sunteți numit, provizoriu, comandant al Armatei 1. În consecință, binevoiți, vă rog, a vă prezenta mâine 10 noiembrie, la orele 10.30 a.m. la Marele Cartier General”*¹². Numirea sa în funcția de șef al Marelui Cartier General se întâmplă la 30 noiembrie 1916 și vine să încununeze o carieră de ofițer formată și desăvârșită, de-a lungul timpului, prin participarea la mai multe evenimente importante.

---

⁹ General, comandant al Grupului de Armate „General Prezan” (noiembrie-decembrie 1916), șef al Marelui Cartier General (decembrie 1916 - aprilie 1918, noiembrie 1918 - aprilie 1920), mareșal al României (1930).

¹⁰ Dumitru Iliescu (1864-1940), general de brigadă. Sub-șef (și conducător efectiv) al Marelui Cartier General (25 octombrie - 5 decembrie 1916). Înlăturat din funcție, a fost trimis în Franța ca reprezentant pe lângă Marele Cartier General Francez.

¹¹ Constantin Christescu (1866-1923), general de divizie (1917; de corp de armată – 1918), sub-șef al Marelui Cartier General (decembrie 1916 - iulie 1917), după care devine comandantul Armatei a I-a române până la înlocuirea sa cu Eremia Grigorescu, de către rege în calitate sa de Comandant de Căpetenie al armatei. Șef al Marelui Stat Major (1918-1923).

¹² *Marele Cartier General al Armatei României. Documente 1916 – 1920*, Editura Machiavelli, București, 1996, p. 153.

Constantin Prezan și regele Ferdinand pe front, în 1917

Începuturile cariere sale militare își au rădăcinile încă din timpul liceului, la Școala Fiilor de Militari din Iași. Urmează, după absolvirea liceului, Școala Militară de Infanterie și Cavalerie, unde se specializează în arma geniu. La doar două luni de la absolvirea școlii merge la București și urmează cursurile Școlii speciale de artilerie și geniu¹³, între anii 1881-1883. În același an 1883, pleacă în Franța, la Fontainebleau, la prestigioasa Școală de Aplicație pentru Artilerie și Geniu, cursuri pe care le absolvă, după trei ani, cu aprecierea „prea bine”¹⁴.

Ulterior, ocupă funcții diverse: profesor-adjunct, reprezentant delegat al Ministerului de Război, șef de sector la „Cetatea București”¹⁵, în cadrul Regimentului 1 Geniu, comandant de batalion în cadrul Regimentului 1 Geniu.

---

¹³ Col. prof. univ. dr. Adrian Stroea, col.(r) Marin Ghinoiu, *Școala Militară de Artilerie, 130 de ani de existență*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2011, ISBN 978-606-524-109-1, p. 15.

¹⁴ Petre Otu, *150 de ani de la nașterea marelui Constantin Prezan*, în revista „Studii și Comunicări” a Comitetului Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române, vol. IV, 2011, pp. 233-244

¹⁵ *Ibidem*, p. 234.

Printre funcțiile importante ocupate de-a lungul carierei, amintim numirea sa ca adjutant pe lângă principele moștenitor Ferdinand, în Statul Major Regal, funcție ale cărei atribuții le îndeplinește pentru aproximativ 5 ani.

Operațiile desfășurate pe timpul celui de Al Doilea Război Balcanic – traversarea Dunării, deplasarea și realizarea dispozitivului de luptă prin ocuparea punctelor strategice care asigurau accesul spre Sofia – sunt apreciate chiar de regele Carol I, care afirma că: „găsește pe divizionarii noștri, afară de Cotescu și Prezan, foarte slabi”¹⁶, și astfel este înaintat, în anul 1914, la gradul de general de divizie și primește comanda Corpului 3 Armată, iar la numai câteva luni este numit comandant al Corpului 4 Armată.

Primul Război Mondial îl găsește pe generalul Prezan în culmea carierei: are cel mai mare grad militar pe timp de pace – general de divizie, și comandă cele mai înalte structuri militare pe timp de pace (cu excepția Statului Major General) – comandant de corp de armată.

Aflat la conducerea Armatei de Nord iese în evidență, prin modul disciplinat și organizat în care au fost conduse și executate acțiunile acesteia, în comparație cu ezitățile și improvizațiile celorlalte trei armate. Atitudinea și eroismul armatei conduse de generalul Prezan sunt laudate și prezentate drept exemplu de regele Ferdinand: „Armata de Nord, într-o situație dificilă și în fața atacurilor unor forțe superioare, a contraatacat admirabil, 10 zile de-a rândul și a reușit să izgonească pe inamic peste frontieră. Aștept același lucru și de la celelalte armate.”¹⁷ — Regele Ferdinand I, Ordinul Comandamentului de Căpetenie nr. 2262 din 11 octombrie 1916.

Generalul Prezan, împreună cu generalul Berthelot, planifică „Bătălia pentru București” care, deși este pierdută, îi aduce admirația regelui pentru profesionalism și hotărâre în modul de planificare și conducere, lucru care ulterior se concretizează în numirea sa ca șef al Marelui Cartier General.

Din această funcție reorganizează armata, elaborează planul de campanie pentru vara anului 1917 și transmite comandanților de armate

---

¹⁶ Alexandru Marghiloman, *Note politice*. Volumul 1: 1897-1915, Editura Institutului de Arte Grafice „Eminescu”, București, 1927, p. 138.

¹⁷ *Marele Cartier General al Armatei României. Documente 1916 – 1920*, Editura Machiavelli, București, 1996, p. 145.

instrucțiunile operative și obiectivele pentru desfășurarea strategică a forțelor. Vara anului 1917 aduce victorii în luptele de la Mărășești, Mărăști și Oituz, victorii care opresc ofensiva Puterilor Centrale la flancul stâng pe Frontul de Est. Reușește să organizeze și să facă ordine în Marele Cartier General, domolește conflictele între factorii politici și militari, realizează concordanța între scopurilor politice ale războiului și obiectivele militare.

După semnarea armistițiului din martie 1918, care menționează și demobilizarea armatei, lucru care implica automat desființarea Marelui Cartier General, generalul Prezan alege să părăsească sistemul militar și să se pensioneze. Revine, în toamna aceluiași an, atunci când este din nou declarat război Puterilor Centrale și ordonată o a doua mobilizare, la comanda Marelui Cartier General unde are ca obiective eliminarea forțelor inamice de pe teritoriul Vechiului Regat, asigurarea frontierelor și alungarea trupelor maghiare din România. În martie 1920 se ordonă demobilizarea iar generalul Prezan își prezintă demisia și este pensionat a doua oară.

Orașul aduce o contribuție substanțială, prin faptele eroice și jertfele fiilor săi, la realizarea idealului de unitate națională. Merită amintiți, pentru faptele lor de vitejie, generalii de divizie Constantin Diaconescu¹⁸ și Traian Epure¹⁹, generalii de brigadă Gheorghe Boureanu²⁰, Lascăr Caracaș²¹, Teodor Deciu²², Silvestru Palade²³, generalul de escadrilă aeriană Gheorghe Negrescu²⁴, colonelul Ștefan Alexandrescu²⁵, maiorul Petre Caracaș²⁶, căpitanii Grigore Ignat²⁷, Nicolae Alexandrescu²⁸, sublocotenentul Gheorghe Mastacan²⁹ și mulți alții. Sunt, de asemenea, demne de menționat și faptele de vitejie ale soldaților Regimentului 2 Roșiori pentru faimoasa

---

¹⁸ Colonel (rtg.) Chiper Constantin, magistrat pensionar Mihai Nicolae, maior (rtg.) Fitcal Mircea, *Omagiu eroilor județului Vaslui*, Editura Sfera, Bârlad, 2016, p. 56.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 56-58.

²⁰ *Ibidem*, pp. 61-63.

²¹ *Ibidem*, pp. 63-66

²² *Ibidem*, pp. 66-67.

²³ *Ibidem*, pp. 71-72

²⁴ *Ibidem*, pp. 72-73

²⁵ *Ibidem*, pp. 73-75.

²⁶ *Ibidem*, pp. 80-81.

²⁷ *Ibidem*, pp. 83-87.

²⁸ *Ibidem*, pp. 81-82.

²⁹ *Ibidem*, pp. 91-92.

șarjă de la Prunaru precum și cele ale soldaților Regimentului 12 Dorobanți „Dimitrie Cantemir” care au luptat la Topraisar, Cobadin, Turtucaia, Mărăști și Oituz.

Comandantul Brigăzii 13 primind onorul Companiei de parade a Regimentului 12 "Cantemir"
(carte poștală - colecția D. Pecheanu)

Însă contribuția orașului nu se limitează doar la a furniza eroi pentru front. Pe *frontul civil*, dacă ne este îngăduit să spunem așa, urbea găzduiește, încă din 01 mai 1915, Academia Bârlădeană, o societate literară înființată la inițiativa poetului George Tutoveanu dimpreună cu Tudor Pamfile și Toma Chiricuță, al cărei președinte de onoare era chiar Alexandru Vlahuță iar George Tutoveanu era președinte în exercițiu. „*Sînt lucruri în viață pe care nu le putem explica prin raționamentul arid și glacial al logicei. Ne-a venit, așa, într-o zi în primăvara anului 1915, data mai exactă 1 mai, să întemeiem o societate unde să ne putem comunica ideile și să ne amestecăm expansiunea sufletească. Și s-a născut „Academia Bîrlădeană”, numită*

astfel, nu cu gând de făloșenie, ci într-un moment de elan tineresc! Am fost trei-număr simbolic”, îl citează Dan Smântânescu pe George Tutoveanu³⁰.

Societatea este activă și pe timpul Primului Război Mondial, după cum afirmă același George Tutoveanu, „Ne-a apucat războiul cel mare în plină ședință!... Pe unii i-a luat cu dânsul, pe alții i-a adus! Alexandru Vlahuță a fost unul din cei aduși...”³¹. Dintre personalitățile culturale care au activat la întâlnirile săptămânale ale societății menționăm pe: frații Iuliu și Virgil Nițulescu, medici; profesorul G. Alexandrescu; avocatul C. Popescu-Gruia dar și scriitorii Donar Munteanu, Victor Ion Popa, doctorul V. Voiculescu, poetul Ion Valerian și alții. Scopul academiei era *apolitic*, urmărea frumosul, artă și literatură.

Bârladul oferă, în timpul războiului, un sprijin moral, fiind, alături de Iași, una dintre oazele de speranță și de îmbărbătare spirituală, „un liman de reconfortare morală”³². În 1917 sosește în oraș și Alexandru Vlahuță, care este găzduit aproape de casa lui George Tutoveanu, în casa profesorului Eugeniu Bulbuc de pe bulevardul Epureanu, și pentru care, în semn de venerație, în fiecare zi de joi se ține o ședință a cenaclului literar-cultural. Aceste ședințe erau „ca o descărcare sufletească”³³.

Putem concluziona că acest demers, merit să reîmprospăteze în memoriile noastre aportul orașului Bârlad și a fiilor săi la realizarea visului de unitate națională, subliniază în egală măsură atât contribuția din punct de vedere administrativ, economic dar și militar. De asemenea, sunt demne de a fi notate și jertfele de sânge plătite pe front și faptele de vitejie scrise cu sângele fiilor orașului. Este de elogiat, în egală măsură, sprijinul pe care l-au asigurat familiilor soldaților, copiilor rămași orfani în urma războiului, sprijin și consolare pe care personalitățile urbei le-au oferit din postura de distribuitori de optimism și încredere, de însuflețitor moral, catalizator de speranță în victoria ostașilor români.

---

³⁰ Smântânescu, Dan, în articolul *Academia Bârladeană în focul înfăptuirii idealului de unitate națională*, publicat în *Bârladul odinioară și astăzi*, din 1984, volumul III, p. 422.

³¹ V. Damaschin, *De vorbă cu G. Tutoveanu*, II, în *Scrisul nostru*, anul I, nr. 2, februarie 1929, pp. 6-7.

³² Smântânescu, Dan, *Bârladul odinioară și astăzi*, articolul *Academia Bârladeană în focul înfăptuirii idealului de unitate națională*, Sub redactia lui Romulus Boteanu. Tiparul - Buletinul oficial, 1984, volumul III, p. 423.

³³ *Ibidem*, p. 424.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- 1.***, *Marele Cartier General al Armatei României. Documente 1916 – 1920*, Editura Machiavelli, București, 1996.
- 2.***, *FT-1, Doctrina operațiilor Forțelor Terestre*, București, 2006.
- 3.***, A.M.R., *fond M. C. G.*, dosar 142/1916.
- 4.Alexandru Marghiloman, *Note politice*, Volumul 1: 1897-1915, Editura Institutului de Arte Grafice „Eminescu”, București, 1927.
- 5.Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României:1916-1919*, vol. 1, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
- 6.Col. prof. univ. dr. Adrian Stroea, col.(r) Marin Ghinoiu, *Școala Militară de Artilerie, 130 de ani de existență*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2011, ISBN 978-606-524-109-1.
- 7.Colonel (r.) Chiper Constantin, magistrat pensionar Mihai Nicolae, maior (rtg.) Fitcal Mircea, *Omagiu eroilor județului Vaslui*, Editura Sfera, Bârlad, 2016.
- 8.Ion G. Duca, *Amintiri politice*, volumul I, Jon Dumitru Verlag, München, 1981.
- 9.Ion .G. Duca, *Amintiri politice*, vol. II, Jon Dumitru-Verlag, Munchen, 1981.
- 10.Paulescu, Nicolae C – *Sinagoga și Biserica, față cu pacificarea omenirii*, Tipografia Steaua București, vol. I, 1923.
- 11.Petre Otu, *150 de ani de la nașterea mareșalului Constantin Prezan*, în revista „Studii și Comunicări” a Comitetului Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române, vol. IV, 2011.
- 12.V. Damaschin, *De vorbă cu G. Tutoveanu*, II, în *Scrisul nostru*, anul I, nr. 2, februarie 1929.
- 13.SJAN Vaslui, *fond Primăria orașului Bârlad*, dosar 2/1919.
- 14.Smântânescu, Dan, *Bârladul odinioară și astăzi*, articolul *Academia Bârladeană în focul înfăptuirii idealului de unitate națională*, Sub redactia lui Romulus Boteanu. Tiparul - Buletinul oficial, volumul III, 1984.
- 15.***, <https://www.dictionarroman.ro/?c=r%C4%83zboi>.

ORGANIZAREA APĂRĂRII ÎMPOTRIVA INCENDIILOR, ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC- LA MAREA UNIRE DIN 1918

THE ORGANIZATION OF DEFENSE AGAINST FIRES IN THE ROMANIAN AREA- THE TIMES OF THE GREAT UNION OF 1918

Col. conf.univ.dr.ing.Florin NEACȘA

Membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale

e-mail: neacsaf@yahoo.com

Rezumat: *Articolul tratează problematica organizării structurilor de stingere a incendiilor în spațiul românesc, până la Marea Unire din 1918. Prima parte a articolului scoate în evidență diferențele existente în ceea ce privește organizarea structurilor de stingere a incendiilor din cele trei țări românești, Moldova, Transilvania și Țara Românească, acest lucru fiind influențat și de modul de organizare al societății. În continuarea articolului sunt prezentate principalele repere istorice care au influențat evoluția pompierilor din țara noastră, care au dus la o organizare de tip militar, existentă până în ziua de astăzi. Odată cu Marea Unire de la 1918, modul de organizare, instruirea și dotarea unităților de pompieri au căpătat un caracter unitar pentru întreaga Românie.*

Cuvinte cheie: *stingere incendii, Roata de foc, baterii de pompieri, companie de pompieri, Inspectoratul pompierilor, A.I. Cuza, lege.*

Abstract: *The article refers to the issues of the organization of the fire extinction structures in Romania until the Great Union of 1918. The first part of the article emphasizes the existing differences regarding the organization of fire extinction structures in the three Romanian countries, Moldavia, Transilvania and the Romanian Country, this being also influenced by the organization pattern of the society. Further on, the main historical benchmarks which have influenced the evolution of the firefighters in our country are presented, which have lead to a military-type organization, existing still in our days. Since the Great Union in 1918, the organization pattern, the training and equipment of the firefighting units have gained a unitary character for our entire country.*

Key words: *fire extinction, Wheel of fire, firefighting artillery, firefighting company, Firefighters Inspectorate, A. I. Cuza, law.*

Organizarea apărării împotriva incendiilor, în spațiul românesc, a avut forme diferite, specifice Transilvaniei, Țării Românești și Moldovei.

Astfel, în zona arcului intracarpatic, organizarea socială a fost puternic influențată de caracteristicile burgurilor germane, fapt ce a dus la apariția unor forme de organizare a apărării împotriva incendiilor asemănătoare cu cele existente în statele germanice.

În secolele XII-XIII, numeroase grupuri de coloniști germani (cunoscuți sub numele de sași), beneficiind de actele oficiale emise de cancelaria regelui Andrei al II-lea (Andreanum), care reglementau situația juridică a acestora, pe teritoriile colonizate, au întemeiat cetăți puternice, din piatră, după modelul germanic, cum au fost cele de la Brașov, Sibiu, Sebeș, Sighișoara, Mediaș, Bistrița, Orăștie etc. Aceste cetăți-orașe erau înghesuite, cu străduțe înguste, casele erau din lemn, ceea ce adus la apariția a numeroase incendii.

Dintre incendiile devastatoare ale vremii, cronicarii aduc în atenție incendiul din 30 aprilie 1676, care a cuprins orașul Sighișoara. Acesta a durat 6 ore și a distrus trei sferturi din oraș (624 de case din interiorul cetății, Orașul de Jos, 7 turnuri de apărare, 120 de ferme, Biserica Mănăstirii și două biserițe ale călugărițelor), fiind înregistrate 20 de victime. Cronicarii vremii arată faptul că la data respectivă nu exista nici o formă organizată de apărare împotriva incendiilor, totuși juzii orașului stabiliseră unele măsuri de prevenire a incendiilor care, din păcate, nu erau respectate de locuitorii orașului. Un alt incendiu devastator a avut loc în data de 21 aprilie 1689, în Brașov, fiind cunoscut ca cel mai mare incendiu din istoria Brașovului. A fost distrusă aproape complet catedrala Biserica Neagră, lucrările de refacere și restaurare durând aproximativ 100 de ani, zidurile înegrite de incendiu ale bisericii au dus la rămânerea acesteia în memoria locuitorilor sub numele de *Biserica Neagră*. Tot atunci, valoroasa bibliotecă a Colegiului fondat de Johannes Honterius a fost distrusă complet, și un număr de 300 de oameni și-au găsit sfârșitul¹. În data de 29 iulie 1834, un incendiu deosebit de puternic a distrus aproape complet orașul Târgul Secuiesc, din cele 558 de gospodării fiind distruse 420.

Primele forme de organizare a apărării împotriva incendiilor apar în Transilvania în anul 1759, atunci când Cancelaria Aulică de la Viena, plecând de la experiența celor mai importante bresle vieneze, elaborează un

---

¹ Udor A., Eftene C., Șchiopu O., *Mari Incendii Urbane*, Ed. DBH, București, 2008.

regulament pentru prevenirea și stingerea incendiilor, care a fost aplicat și în orașele din Transilvania.

Astfel, în funcție de profesie, în caz de incendiu, fiecare breaslă de meșteșugari interveneau cu uneltele specifice muncii lor și tot funcție de profesie aveau și însărcinări speciale în utilizarea tehnicii pentru stingerea incendiilor, specifică vremii (fierarii și lăcătușii manevrau pompele, apa era transportată de căruțași, tâmplarii și dulgherii efectuau operații de demolare iar salvatorii erau hornarii și învelitorii de case)². Totodată, la locul incendiului trebuiau să se prezinte medicii generaliști și chirurgii, farmaciștii, judecătorii și preoții. Era asigurată recompensa bănească pentru cei care participau la stingerea incendiilor dar, în același timp, cei care nu-și îndeplineau atribuțiile stabilite trebuiau să suporte pedepse foarte aspre. Tot prin regulamentul respectiv, era stabilită pentru breslele implicate în stingerea incendiilor obligativitatea înființării unor echipe care făceau de serviciu prin rotație, și care, după fiecare intervenție, trebuiau să întocmească un raport unde erau evidențiate cele mai importante neajunsuri și probleme cu care s-au confruntat.

Trebuie menționat faptul că regulamentul respectiv stabilea doar în linii generale activitatea de semnalizare, alarmare și de stingere a incendiilor, obligativitatea punerii în practică a măsurilor respective fiind lăsată în sarcina autorităților locale, în funcție de condițiile specifice fiecărui oraș.

Astfel, fiecare oraș s-a organizat după tradițiile existente, fiind stabiliți paznici care să patruleze pe timp de noapte sau au fost stabilite puncte de observație situate în cele mai înalte puncte din orașele respective (turnul sfatului din Sibiu, turnul primăriei în Satu Mare, Bastionul țesătorilor în Cluj, turnul Bisericii Evanghelice din Bistrița, turnul Bisericii Evanghelice din Nădlac).

Cu toate măsurile luate de consiliile orășenești din Transilvania, incendiile sunt tot mai numeroase iar pagubele produse semnificative, și astfel apare necesitatea înființării unor structuri specializate de intervenție, mai ales în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Astfel, până la finele secolului al XIX-lea majoritatea orașelor și satelor din Transilvania aveau organizate formații de pompieri voluntari cu structură și atribuții bine stabilite. Una din cele mai vechi unități de pompieri voluntari din Europa

---

² Udor A., Eftene C., Șchiopu O., *op.cit.*

este cea din Arad, înființată după incendiul produs în data de 27 august 1834. Și astăzi în Arad există *Piața Pompierilor*, situată lângă vechiul sediu al formației de pompieri voluntari³.

După Marea Unire de la 1918, în Ardeal, pe lângă unitățile existente de pompieri voluntari, sunt înființate unități de pompieri militari, conform noii împărțiri administrative a teritoriului, care au structura organizatorică a celor din Vechiul Regat. Menționez faptul că, în zona Banatului, și în momentul de față, mai avem unități de pompieri voluntari care sunt continuatoarele vechilor unități de pompieri voluntari.

În Țara Românească și Moldova exista o cu totul altă formă de organizare a societății. Din relatările vizitatorilor străini de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, care au scris despre cele văzute și întâlnite în călătoriile lor, în special despre Iași și București, capitalele celor două țări, reiese faptul că acestea nu erau înconjurate de ziduri, casele erau destul de rare, drumurile erau într-o stare defectuoasă iar starea de igienă generală era destul de precară. Aceste lucruri încep să se schimbe odată cu începutul secolului al XIX-lea, când, tot din relatările diferiților vizitatori străini, aflăm ca Iașul și Bucureștiul beneficiau de apă curentă adusă prin conducte care alimentau cișmelele publice din cele două orașe, chiar dacă debitul nu era suficient iar deficitul de apă era asigurat de sacagii. Totodată, aspectul clădirilor se îmbunătățește așa cum reiese din descrierea curților domnești.

Perioada fanariotă (1711/1716-1821), în care unii dintre membrii de seamă ai familiilor grecești din cartierul Fanar din Constantinopol au fost numiți domnitori ai Țării Românești sau Moldovei, unii chiar de mai multe ori sau chiar în cele două principate, a fost o perioadă destul de tulbură, domnitorii din perioada respectivă având domnii dezastruoase sau, din contră, au încercat introducerea unor idei reformatoare care au asigurat un progres deosebit în cele două principate. Unul dintre cei mai apreciați domnitori din perioada fanariotă este Constantin Mavrocordat care, pe lângă faptul că a abolit iobăgia în 1746 în Țara Românească și 1749 în Moldova, a introdus și o serie de reforme în justiție (aparitia ideii de judecător modern), dar s-a preocupat și de modernizarea arhitectonică a Bucureștiului⁴. În

---

³ Udor A., Eftene C., Șchiopu O., *op.cit.*

⁴ https://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Mavrocordat.

perioada domniilor lui a construit cea mai mare bibliotecă din Europa la vremea respectivă, o școală pe lângă Mănăstirea Văcărești, numeroase biserici și mănăstiri.

Un alt domnitor al Țării Românești din perioada respectivă, care a jucat un rol major în dezvoltarea economică și socială a acesteia, a fost Alexandru Ipsilanti (1774-1782). Acesta a introdus numeroase proiecte de reformă în domeniul administrativ, juridic, edilitar și social. În 1775 acesta a elaborat o culegere de legi *Pravilniceasca Condică*, pentru Țara Românească, care a fost pusă în aplicare abia în 1780 (din cauza opoziției boierilor locali). Cu toate acestea, aceasta s-a aplicat timp de 38 de ani, fiind abrogată abia în septembrie 1818 de Codul lui Caragea⁵. Tot în timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti a fost înființată *Epitropia obștilor*, care era un organ administrativ, format din opt boieri, având ca sarcină rezolvarea problemelor edilitare ale Bucureștului, de asigurare a securității locuitorilor dar și de asigurare a măsurilor de prevenire a incendiilor. Și alți domnitori până atunci au acordat importanță prevenirii incendiilor, având în vedere consecințele dezastruoase ale acestora. Alexandru Scarlat Ghica a stabilit o serie de măsuri în ceea ce privește construirea caselor și clădirilor. Astfel, prăvăliile în care se vopseau țesăturile (boiangeriile), sau cuptoarele băilor trebuiau să se construiască la o anumită distanță față de construcțiile vecine (60 de coți și respectiv 30 de coți)⁶. Constantin Vodă Ipsilanti a interzis reconstruirea caselor arse și a introdus obligativitatea curățării coșurilor de fum iar Ioan Gheorghe Caragea a introdus o serie de măsuri prin care locuitorii orașului trebuiau să aibe pregătite, în permanență, vase cu apă, scări și topoare și a mărit numărul coșurilor și sacagiilor.

În perioada respectivă, stingerea incendiilor era organizată după modelul existent în capitala Imperiului Otoman, cei care aveau această obligație se numeau tulumbagii și erau organizați pe cartiere, iar în caz de incendiu, conducerea acestora era asigurată chiar de principe (este cunoscut faptul că domnitorul Scarlat Ghica a decedat în 1766 în urma participării la o acțiune de stingere a unui incendiu, fiind, se pare, intoxicat cu fum). Această formă de coordonare și conducere de către principe a fost menținută până după 1821.

---

⁵ https://ro.wikipedia.org/wiki/Pravilniceasca_condic%C4%83.

⁶ Udor A., Eftene C., Șchiopu O., *op.cit.*

Din studiul documentelor vremii apare pentru prima dată denumirea de *Steaguri de Foc* care existau în București la sfârșitul secolului al XVIII-lea (două în breasla Spătărească). Numărul acestora a crescut la patru, odată cu începutul secolului al XIX-lea, două în breasla Spătărească și două în breasla Agiască⁷.

În Moldova, organizarea prevenirii și stingerii incendiilor era cu totul alta. În Iași, dezvoltarea orașului la sfârșitul secolului al XVIII-lea a dus la apariția drumurilor pardosite cu lemn, astfel că, autoritățile au decis ca cei care trebuie să intervină în caz de incendiu să fie cei din breasla *Casei podurilor*. Totodată, principii Moldovei au introdus și unele măsuri preventive, cum ar fi obligația mănăstirilor grecești de a avea pregătite în permanență vase mari cu apă, cângi și topoare. În data de 19 iulie 1827 a avut loc cel mai mare incediu din istoria Iașului, supranumit *Focul cel Mare* (amplificat de vântul foarte puternic), care a dus la distrugerea a numeroase locuințe dar și la distrugerea unor clădiri simbol ale orașului (Mitropolia, Biserica *Trei Ierarhi*, Biserica Catolică, hanul și baia turcească)⁸. Paza contra incendiilor a fost organizată prin înființarea unor puncte de observație, situate în cele mai înalte turnuri ale orașului (ex. turnul Mănăstirii Golia), iar în caz de incendiu se trăgea un clopot (în dungă) iar călăreți special pregătiți alarmau pe cei însărcinați cu stingerea incendiilor situați pe strada *Pojarniciei*.

Incendiile au continuat să amenințe orașul, aproape an de an (iulie 1830 este distrusă mănăstirea Socola, iunie 1833 distrugerea mahalalei Tătărași), ceea ce a dus la înființarea unui serviciu militarizat denumit *Roata de pojarnici* în data de 3 ianuarie 1835, cu aproximativ zece ani înaintea Țării Românești, respectiv Bucureștiului. Proiectul de înființare a unei structuri militarizate pentru stingerea incendiilor a fost propus pentru orașul București în 1833 de generalul Starov, sub denumirea *Formuirea unei comenzi de foc sup numirea de roata de pompierilor (tulumbagii) pentru orașul București*, dar autoritățile au întârziat punerea lui în aplicare, acesta fiind preluat, adaptat la nevoile și posibilitățile locale ale Iașului și denumit *Pentru formarisirea comandai de foc sup numirea de roata de pijarnici*

⁷ Colectiv de autori, *Istoria Pompierilor Militari Bucureșteni*, Editura S.C. Luceafărul S.A., București, 1996.

⁸ Udor A., Eftene C., *Șchiopu O., Mari Incendii Urbane*, Editura DBH, București, 2008.

pentru orașul Eși și a fost pus în aplicare la Iași din ordinul principelui Mihail Grigore Sturza (iulie 1834-iunie 1849)⁹. Primul comandant al *Roatei de pojarnici* a fost numit prin *Înaltă poruncă de zi* căpitanul Bacinski, acesta având doi subalterni locotenenții Racliș și Măcărescul (pentru cele *două despărțituri*), cu drepturi la fel ca ofițerii din miliția națională. Serviciul militar pentru efective era de 6 ani, familiile acestora fiind scutite de toate dările către stat pe perioada respectivă. Bugetul necesar pentru funcționarea *Roatei de pojarnici* trebuia să fie asigurat de visteria statului, în comun cu Eforia orașului¹⁰. Această formă de organizare a pompierilor a funcționat până în 1860 când s-a hotărât transformarea *Roatei de pojarnici* în divizion, personalul acestuia fiind format din 10 ofițeri și 220 de soldați.

Renașterea națională a României a început odată cu revoluția care l-a avut la conducere pe Tudor Vladimirescu, în 1821. Acesta a obligat Imperiul Otoman să înlăture domniile fanariote din Țara Românească și Moldova și a atras atenția marilor puteri din Europa asupra situației existente în acestea¹¹.

Primele domnii pământene, după lunga perioadă fanariotă, au fost ale lui Grigore al IV-lea Ghica în Țara Românească și Ioniță Sandu Sturza în Moldova. Războiul ruso-turc din perioada 1828-1829 a pus capăt domniilor acestora, conducerea celor două principate intrând sub stăpânire militară rusă. În perioada 1829-1834 Guvernator al Principatelor Române a fost numit generalul rus Pavel Kiseleff, care a introdus *Regulamentele organice* (elaborate de un grup de boieri munteni și moldoveni), care practic au fost primele constituții ale celor două principate, fiind introduse în 1831 în Țara Românească iar un an mai târziu, în 1832, și în Moldova¹². Acesta s-a implicat activ în reorganizarea administrațiilor celor două țări și a pus bazele viitoarei armate române prin organizarea și crearea milițiilor pământene, instruite de ofițeri din armata imperială rusă. Unul dintre aceștia, generalul Starov, a realizat proiectul de constituire a Roatei de pojarnici care a fost pus în practică la Iași.

---

⁹ Udor A., Eftene C., Șchiopu O., *op.cit.*

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ <http://www.descopera.ro/istorie/14967802-revolutia-care-a-pus-capat-domniilor-fanariote-in-tarile-romane>.

¹² https://ro.wikipedia.org/wiki/Pavel_Kiseleff.

În *Regulamentul organic* este prevăzută și reorganizarea serviciului de stingere a incendiilor, sarcină care revenea Agiei. Au existat mai multe proiecte de organizare a acestuia, fapt ce reiese din documentele vremii: un ofis din 13 mai 1832 al generalului Kiseleff către Sfatul Administrativ, prin care se arăta că este urgentă achiziționarea de tulumbe noi și de reparare a celor vechi, precum și completarea *instrumentelor focului* și a oamenilor și cailor care trebuiau să le deservească; proiectul propus în 1833 de generalul Starov; proiectul dr-lui Zucker în 1835 care, printr-o scrisoare adresată domnitorului Alexandru Ghica, își arăta disponibilitatea pentru formarea unei companii de pompieri militari pentru București¹³.

În urma scrisorii dr-lui Zucker, domnitorul Alexandru Ghica ordonă șefului Miliției să pună la dispoziția dr-lui Zucker soldați care să fie instruiți în fabricarea pompelor de stingere și în stingerea incendiilor. Tot din documentele vremii se arată faptul că soldații instruiți de dr-ul Zucker au participat cu succes la stingerea incendiului din iulie 1836 (mahalaua Sf. Nicolae) și, practic, au constituit punctul de plecare pentru organizarea viitoarei Roate de pompieri din București.

Numeroasele clădiri și edificii publice care apar în București îl determină pe domnitorul Gheorghe Bibescu (1842-1848) să ia în considerare o propunere de proiect prin care se dorea înființarea unei Roate de pompieri (pe structură militară) în București. După analizarea proiectului, domnitorul îl trimite spre analiză și dezbatere Obșnuitei Obștești Adunări, care îl aprobă în luna martie 1844. Astfel, la 19 august 1844, domnitorul Gheorghe Bibescu aprobă înființarea Roatei de pompieri (prima unitate de pompieri militară din Țara Românească și totodată din București), care se va subordona Departamentului Ostășesc și Departamentului Treburilor din Lăuntru, având ca personal 256 soldați, 7 ober-ofițeri și 23 unter-ofițeri, și fiind formată din 6 despărțituri, una la Agie și cinci în cele cinci vopsele în care era împărțit Bucureștiul¹⁴.

În 1848 are loc Revoluția Română, prin care s-a dus lupta de eliberare națională de sub ocupația rusească și otomană. Un loc aparte îl ocupă lupta din 13 septembrie 1848 din Dealul Spirii (devenită Ziua

---

¹³ Colectiv de autori, *Istoria Pompierilor Militari Bucureșteni*, Editura S.C. Luceafărul S.A., București, 1996.

¹⁴ Arhivele Naționale București, fond *Obșnuita Obștească Adunare a Țării Românești*, dosar nr.399.

Națională a Pompierilor), dintre armata otomană și compania de pompieri condusă de Pavel Zăgănescu, luptă devenită simbol al luptei de rezistență a poporului român.

Unirea Principatelor Române din 1859 a dus la numirea lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al celor două principate, Moldova și Țara Românească. Pe parcursul celor șapte ani de domnie (24 ianuarie 1859- 11 februarie 1866), Alexandru Ioan Cuza a realizat mai multe reforme care au avut ca rezultat creșterea bunăstării populației și progresul noului stat creat. Una dintre cele mai importante reforme întreprinse de domnitor a fost cea referitoare la reorganizarea armatei, care avea scopul de a asigura apărarea noului stat.

Reorganizarea armatei a presupus unificarea celor doua armate din Moldova și din Țara Românească din punct de vedere al comenzii, al modului de aplicare a tacticilor militare, al uniformei, al modului de organizare și din punct de vedere administrativ, și a fost realizată prin decretarea în 27 noiembrie/9 decembrie 1864 a legii pentru organizarea armatei. Spre sfârșitul domniei, armata era organizată în trei divizii teritoriale (București, Craiova și Iași), formate din regimente de infanterie, cavalerie și artilerie, precum și din trei batalioane de vânători, geniu și pompieri¹⁵.

Având în vedere toate aceste aspecte, în toate orașele importante din cele două Principate unite se înființează și funcționează unități de pompieri militarizate, având la conducere ofițeri în rezervă și aflate în subordinea Ministerului de Război și a Ministerului de Interne, prin autoritățile locale. În 1860 este promulgată legea prin care este stabilită uniforma militarilor pompieri în ambele Principate¹⁶.

După abdicarea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, în 1866, conducerea Principatelor României Unite a fost asigurată prin Locotenentă Domnească, iar din 10 mai 1866 Domnitor al Principatelor României Unite (România) a fost numit Carol I. Înțelegând importanța armatei în ceea ce privește asigurarea independenței și suzeranității Principatelor Unite, dezvoltarea acesteia a continuat și astfel, în iulie 1868, a fost votată Legea pentru organizarea puterii armate în România.

---

¹⁵ <http://www.istoria-romanilor.com/alexandru-ioan-cuza-si-reforma-militara/2011/09/20>.

¹⁶ <https://www.slideshare.net/PompieriiRomni/repere-cultural-educative-pompieri>.

În legea respectivă era prevăzut faptul că sistemul militar din România cuprindea: armata permanentă cu rezervele ei; armata teritorială (corpurile de dorobanți și grăniceri); milițiile (era prevăzut faptul că toți tinerii, după satisfacerea serviciului militar în armata permanentă sau teritorială, până la împlinirea vârstei de 36 de ani treceau în miliție); garda ostășească și gloatele pentru sate (formate din bărbați între 36 și 50 de ani).

În cuprinsul legii se arată că armata permanentă constituie elementul fundamental al organismului militar românesc, fiind formată din: infanterie, cavalerie, artilerie, geniu, flota de Dunăre, trupele administrației, jandarmii și pompierii. În articolul 32 al legii era prevăzut faptul că trupele de pompieri depind de autoritatea militară în ceea ce privește organizarea și disciplina militară, și se află localizate la București și Iași, precum și în toate celelalte orașe, potrivit cerințelor locale¹⁷.

În anul 1877, apare oficial primul regulament al pompierilor, *Regulamentul asupra comenzilor de pompieri urbani*, care a fost publicat în „Monitorul Oficial al României”, și în care era precizat faptul că, personalul unităților de pompieri provenea din rândul militarilor cu grade inferioare care au servit în armată sau din voluntari, cu o bună conduită, iar serviciul era prevăzut pentru o perioadă de trei ani cu drept de prelungire¹⁸. Tot în acest regulament era prevăzut, între altele, faptul că aceste comenzi de pompieri erau denumite după numele localităților unde se găseau, iar comanda serviciilor de pompieri era asigurată de un ofițer sau sergent major care proveneau din rândurile pompierilor din București sau Iași, numiți de Ministerul de Război, la solicitarea Ministerului de Interne¹⁹.

Legea pentru organizarea puterii armate în România, votată în 1868, a fost modificată în aprilie 1872 și martie 1874, pentru a fi mai bine adaptată cerințelor vremii. În privința pompierilor, prin modificările aduse legii în 1874 era prevăzut faptul că aceștia urmau să se constituie în unități speciale de artilerie teritorială, depinzând de Ministerul de Război. Totodată, a fost schimbată și denumirea unităților de pompieri, acestea fiind transformate în divizioane, baterii, semibaterii și secțiuni, iar fondurile necesare desfășurării activității erau asigurate din bugetele primăriilor 2/3 și de la bugetul de stat 1/3.

---

¹⁷ *Monitorul Oastei*, nr.21/1868.

¹⁸ *Monitorul Oficial al României*, nr. 217 din 1/13 octombrie 1871.

¹⁹ Colectiv de autori, *Istoria Pompierilor Militari Bucureșteni*, Editura S.C.Luceafărul S.A., București, 1996.

În timpul Războiului de Independență (1877-1878), bateriile de pompieri au participat activ la bătăliile care s-au dat la Calafat, Vidin și Rahova și și-au adus pe deplin contribuția la obținerea independenței României.

Organizarea existentă a pompierilor, după legea din 1874, a dus la necesitatea instruirii militarilor din bateriile de pompieri atât pentru formarea deprinderilor de artileriști cât și cele necesare stingerii și prevenirii incendiilor. Acest lucru era de cele mai multe ori imposibil de realizat și, de obicei, sarcinile legate de stingerea și prevenirea incendiilor erau trecute în plan secund. Această stare s-a accentuat mai ales după Războiul de Independență, când instrucția și pregătirea a fost axată preponderent pentru pregătirea artileristică. Toate aceste probleme au dus la nemulțumirea administrațiilor locale dar și a bateriilor de pompieri, având în vedere faptul că acestea făceau față tot mai greu intervențiilor specifice de stingere și prevenire a incendiilor.

Deși discuții privind reorganizarea unităților de pompieri între Ministerul de Interne și Ministerul de Război au existat în permanență, fiind întocmite chiar proiecte de ordin de ministru de război (în 1881), această organizare a rămas neschimbată, în principal din cauza lipsei fondurilor necesare până în 1891, atunci când, Ministerul de Război, prin Ordinul 3149 din 9 iulie, hotărârea desființarea bateriilor de pompieri artileriști și înființarea în locul acestora a secțiilor de pompieri care erau alipite pe lângă regimentele de artilerie²⁰. În București au fost înființate, astfel, cinci secții de pompieri iar clădirile care trebuiau să adăpostească oamenii, caii cu harnașament și tehnica de stingere a incendiilor, trebuiau asigurate de primării iar conducerea secțiilor trebuia să fie asigurată de către un locotenent pentru fiecare secție și câte un căpitan pentru secțiile din București și Iași, din rândul ofițerilor artileriști. Chiar dacă nu au fost realizate schimbări organizatorice deosebite, ordinul din 1891 a dus la desființarea bateriilor de artilerie cu atribuții mixte.

După sfârșitul Războiului de Independență în 1881, Principatul României devine Regat, iar Principele Carol I a devenit rege al României. În perioada domniei acestuia (15 martie 1881- 10 octombrie 1914), România a continuat să se dezvolte din toate punctele de vedere (economic, social,

---

²⁰ *Monitorul Oastei*, nr.30 din 20 iulie 1895.

administrativ) iar populația în marile orașe a continuat să crească, spre exemplu Bucureștiul număra în 1912 un număr de 341 de mii de locuitori²¹ iar Iașul număra la 1900 un număr de aproximativ 60 de mii de locuitori²².

În același timp a crescut numărul construcțiilor destinate locuirii populației, foarte multe fără autorizație legală, mai ales cele aflate la marginea orașelor, unde condițiile erau insalubre, și care au dus la apariția a numeroase incendii.

În București, la sfârșitul anilor 1900, au ars o seamă de construcții reprezentative cum au fost: vechiul Spital Militar, clădirea Ministerului Finanțelor, Palatul Funcționarilor, clădirea Academiei, vechea Casă de Depuneri, intervenția pompierilor militari fiind foarte dificilă având în vedere lipsurile materiale și de personal cu care se confruntau²³.

Lipsa apei în București continua să fie o mare problemă pentru pompieri, cel mai elocvent exemplu este că până în 1904 a existat o singură pompă cu abur situată la Primăria Capitalei. Aproape în fiecare an trebuiau să se facă intervenții pentru ca sumele care trebuiau să fie asigurate de primărie pentru pompieri să ajungă la Ministerul de Război. Deși au existat foarte multe nemulțumiri din partea Administrațiilor locale cu privire la organizarea unităților de pompieri, din lipsa fondurilor necesare reorganizării acestora, situația a rămas neschimbată.

Conform documentelor vremii, în 1900, unitățile de pompieri aveau 2 companii (la București și la Iași) și 13 secții, iar ca personal erau încadrate cu 2 căpitani, 21 locotenenți, un sergent adjutant, 15 sergenți majori, 66 sergenți, 124 brigadieri (caporali) și 754 de soldați la care se adăugau 23 cai ofițerești și 444 cai pentru trupă²⁴. Din acest număr total de pompieri din România, Compania de pompieri București era formată din 6 ofițeri (1 căpitan și 5 locotenenți) și 248 subofițeri și soldați (1 mecanic, 1 sergent adjutant, 1 sergent major, 15 sergenți, 25 brigadieri, 205 soldați) la care se adăugau un număr de 106 cai²⁵.

²¹ https://ro.wikipedia.org/wiki/Bucure%C8%99ti#Evolu.C8.9Bia_demografic.C4.83.

²² <https://ro.wikipedia.org/wiki/Ia%C8%99i>.

²³ Colectiv de autori, *Istoria Pompierilor Militari Bucureșteni*, Editura S.C.Luceafărul S.A., București, 1996.

²⁴ *Monitorul Oastei*, nr.19 din 20 aprilie, 1900.

²⁵ *Monitorul Oastei*, nr.19 din 20 aprilie, 1900.

În anul 1900 a avut loc, la Paris, Congresul pompierilor, unde au avut loc ample discuții referitoare la organizarea și funcționarea serviciilor de pompieri. La acest Congres, a participat și o delegație a României de la Ministerul de Război. Lucrările Congresului au arătat printre altele necesitatea creării unui organism internațional al pompierilor, unde să fie analizate modalitățile de intervenție și de instruire ale unităților de pompieri. Astfel, la 13 august 1900, delegația României a semnat protocolul de înființare a Marelui Consiliu Internațional al Pompierilor care a devenit între timp (1929) Comitetul Tehnic Internațional de Prevenire și Stingere a Incendiilor²⁶.

Tot cu ocazia lucrărilor Congresului din 1900, s-a arătat că este necesară instituirea unei comenzi unice a pompierilor în fiecare țară, prin înființarea funcției de inspector tehnic al pompierilor, cu gradul de ofiter superior, aceste aspecte fiind incluse și în raportul întocmit la întoarcerea în țară de delegația României. Astfel, la 11 aprilie 1912, căpitanul Constantin Urlățeanu, care îndeplinea și funcția de comandant al Companiei de pompieri București, era avansat la gradul de maior și numit în funcția de Inspector al pompierilor militari, păstrând în același timp și comanda Companiei de pompieri²⁷.

Inspectorul pompierilor militari, așa cum reiese din documentele vremii, avea ca atribuții și activitatea de inspectare a instrucției de specialitate a unităților de pompieri și funcționa în cadrul Inspectoratului Artileriei²⁸. Despre Inspectoratul pompierilor, ca și structură, acesta a fost constituit la data de 01 aprilie 1916, prin legea bugetară²⁹. Inspectoratul pompierilor avea aceeași dublă subordonare către Ministerul de Război și Ministerul de Interne. Din documentele existente la Inspectoratul Artileriei, se arată faptul că, Inspectoratul pompierilor militari avea în subordine Compania de pompieri București, Compania de pompieri Iași și celelalte secții din județe.

---

²⁶ <https://de.wikipedia.org/wiki/CTIF>.

²⁷ <http://isubif.ro/local/scurt-istoric-al-pompierilor-militari-bucuresteni/>.

²⁸ Colectiv de autori, *Istoria Pompierilor Militari Bucureșteni*, Editura S.C.Luceafărul S.A., București, 1996.

²⁹ Arhivele Armatei, fond Ministerul de Război, Inspectoratul General al Artileriei, dosar nr.723/1931.

Intrarea României în 1916 în Primul Război Mondial alături de puterile Antantei, cu scopul unirii Vechiului Regat cu provinciile istorice Transilvania, Banatul, Bucovina și Basarabia, a trecut în plan secund orice încercare de reorganizare a unităților de pompieri. Evenimentele militare duc la semnarea de către Germania a armistițiului cu România, la data de 11 noiembrie 1918. În vârtoarea evenimentelor politice ale sfârșitului războiului, provinciile istorice, Transilvania, Basarabia, Bucovina și Banatul hotărăsc să se unească cu vechiul regat formând, astfel, România Mare la data de 1 decembrie 1918.

În timpul războiului, unitățile de pompieri au avut o misiune foarte grea, mai ales în perioada în care germanii au bombardat intens Bucureștiul și orașele aflate pe linia frontului. Astfel, o parte dintre aceștia au rămas pe loc și au dus o luptă continuă pentru stingerea incendiilor provocate de explozii iar apoi au rămas să execute ordinele armatelor de ocupație, iar cealaltă parte a însoțit conducerea statului în retragerea spre Moldova.

După război, se intensifică acțiunile legate de separarea Inspectoratului pompierilor militari de regimentele de artilerie, și obținerea administrației proprii. Discuțiile au continuat, iar argumentele prin care se arăta că o funcționare independentă a Inspectoratului pompierilor militari este mai mult decât benefică, ducând la emiterea, la 30 decembrie 1926, a unei decizii ministeriale, prin care, începând cu data de 01 ianuarie 1927, se înființează gestiunile în bani și materiale la Inspectoratul pompierilor militari, care privesc toate unitățile aflate în subordinea acestuia³⁰. Tot după război, avînd în vedere dezvoltarea industrială majoră a României, se pune accentul pe dotarea corespunzătoare a unităților de pompieri, pentru a face față noilor cerințe ale misiunilor, și astfel, în anul 1923, au fost achiziționate primele autospeciale de proveniență germană Magirus, care erau cele mai performante autospeciale de la acea vreme.

---

³⁰ Arhivele Armatei, fond Ministerul de Război, *op.cit.*

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- 1.***, Arhivele Armatei, fond Ministerul de Război, Inspectoratul General al Artileriei, dosar nr.723/1931.
- 2.***, Arhivele Naționale București, fond Obișnuita Obștească Adunare a Țării Românești, dosar nr.399.
- 3.***, Monitorul Oficial al României, nr. 217 din 1/13 octombrie 1871.
- 4.***, Monitorul Oastei, nr.21/1868.
- 5.***, Monitorul Oastei, nr.30 din 20 iulie 1895.
- 6.***, Monitorul Oastei, nr.19 din 20 aprilie, 1900.
- 7.***, Colectiv de autori, *Istoria Pompierilor Militari Bucureșteni*, Editura S.C.Luceafărul S.A., București, 1996.
- 8.Udor A., Eftene C., Șchiopu O., *Mari Incendii Urbane*, Editura DBH, București, 2008.
- 9.***, https://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Mavrocordat.
- 10.***, https://ro.wikipedia.org/wiki/Pravilniceasca_condic%C4%83.
- 11.***, <http://www.descopera.ro/istorie/14967802-revolutia-care-a-pus-capat-domniilor-fanariote-in-tarile-romane>.
- 12.***, https://ro.wikipedia.org/wiki/Pavel_Kiseleff.
- 13.***, <http://www.istoria-romanilor.com/alexandru-ioan-cuza-si-reforma-militara/2011/09/20>.
- 14.***, <https://www.slideshare.net/PompieriiRomni/repere-cultural-educative-pompieri>.
- 15.***, <http://isubif.ro/local/scurt-istoric-al-pompierilor-militari-bucuresteni/>.
- 16.***, https://ro.wikipedia.org/wiki/Bucure%C8%99ti#Evolu.C8.9Bia_demografic.C4.83.
- 17.***, <https://ro.wikipedia.org/wiki/Ia%C8%99i>.
- 18.***, <https://de.wikipedia.org/wiki/CTIF>.

UNELE ASPECTE PRIVIND ASIGURAREA ORDINII PUBLICE ÎN PERIOADA „MARI UNIRI”

ASPECTS RELATED TO ENSURING PUBLIC ORDER AT THE TIME OF THE GREAT UNION”

Gl. bg. (r.) Petru ȚĂGOREAN

Membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale
tpetrut@gmail.com

Rezumat: Realizarea statului național unitar român a reprezentat un proces deosebit de complex care s-a desfășurat în mai multe etape. Actul de la 1 Decembrie 1918 a reprezentat punctul culminant al acestui proces, iar demersurile întreprinse pentru atingerea acestui obiectiv s-au desfășurat într-un mod riguros, organizat. Alături de forțele politice și de armată, o contribuție importantă pentru derularea fără incidente a manifestațiilor și activităților specifice au avut-o structurile de ordine publică.

Cuvinte cheie: adunari populare; formațiuni de apărare; gărzi cetățenești; gărzi naționale; minorități; ordine publică; structuri populare de ordine publică.

Abstract: The creation of the national unitary Romanian state was an extremely complex process, therefore accomplished in several stages. The act of December 1st, 1918, represented the peak of this process and the endeavors undertaken in order to reach this objective were conducted in a rigorous and organized manner. In addition to political representatives and the armed forces, a significant contribution to the eventless unfolding of the specific actions implied was brought by the public order structures.

Key words: public gatherings; defense structures; citizens' guards; national guards; minorities; public order; popular structures of public order.

Contextul istoric

Măcinat de probleme interne și după ani de conflicte, Imperiul Austro-Ungar – format dintr-un conglomerat de popoare – ajunsese la finalul Primului Război Mondial într-o stare de implozie iminentă. La 11 noiembrie 1918, împăratul Austro-Ungariei, Carol I al Austriei, a abdicat. Fiecare națiune căuta acum soluții pentru descătușare și, mai ales, pentru autodeterminare și dezvoltare.

La nivel mondial, în relațiile internaționale prinsese deja avânt un nou principiu: acela al „autodeterminării națiunilor”, lansat de președintele american Woodrow Wilson, care l-a enunțat în sesiunea Congresului american din 8 ianuarie 1918.

Existau astfel condiții propice pentru schimbări fundamentale, similare unei adevărate revoluții. Ideile politice cunoșteau o efervescență crescândă. Românii – populație majoritară în Transilvania – aveau de ales între trei variante de acțiune: unirea cu România, alipirea la Ungaria sau proclamarea independenței. Au optat pentru prima dintre ele, astfel că, luându-și soarta în mâini trebuiau să se organizeze, atât pe plan intern, cât și pentru a obține recunoașterea internațională.

Demersurile românilor erau parcă așteptate și de celelalte etnii viețuitoare în Transilvania. Astfel, spre exemplu, reprezentanții „legali și autorizați” ai șvabilor declarau „sincer” că așteptau de la națiunea română îndeplinirea aspirațiilor lor, „depunându-și soarta în mâinile ei¹”. Pe aceleași poziții s-au situat și unii reprezentanți ai populației maghiare din Transilvania; astfel, Barabas Béla, unul dintre conducătorii politici ai populației maghiare din Arad, avea să declare la puțin timp după Marea Adunare de la Alba Iulia, că aceste demersuri nu numai că nu au surprins minoritatea maghiară, ci, dimpotrivă, „au liniștit populația minoritară”. În același sens s-a pronunțat și Várjosi Lajos, comitele comitatului Arad, care a declarat că el găsește „cât se poate de natural ca un popor plin de demnitate să nu mai vrea să tolereze robia, cum nici maghiarii nu au tolerat-o față de Austria²”.

Structurile de forță ale imperiului (armata și jandarmeria) continuau să existe în teritoriile ocupate, dar erau și acestea într-o stare de agonie: fînțau pe teritorii străine, funcționau dezorganizat, nu mai aveau autoritate în fața locuitorilor, nu mai puteau fi sprijinite de la centru.

În aceste împrejurări, pentru realizarea în condiții de deplină siguranță a actului Marii Uniri, acesta trebuia precedat de măsuri organizatorice adecvate, inclusiv în domeniul ordinii publice.

---

¹ *Unirea Transilvaniei cu România, 1918*, Editura Politică, București, 1978 p. 647.

² C. Roșuț, *Contribuții arădene la dezvoltarea gândirii social-politice din Transilvania în preajma Unirii*, în Studii privind istoria Aradului, București, 1980, p. 222.

Nevoia unei organizări riguroase a evenimentelor ce urmau să se desfășoare era în mod expres subliniată – spre exemplu – într-un anunț publicat în ziarul „Românul” din Arad, nr.13 din 11/24 noiembrie 1918, în care se arată: *„Organizarea noastră politică și militară trebuie să fie aproape terminată în preajma Adunării Naționale, pentru ca să nu fie nici cea mai mică umbră de îndoială despre vreo ilegitimitate a hotărârilor de acolo, care vor pecetlui soarta noastră pentru vecie, deci de judecata noastră matură depinde totul”*.

Organizarea structurilor populare de ordine publică

Pentru a-și asigura un cadru de acțiune riguros, dar și reușita eforturilor vizând unirea cu România, populația română din Transilvania și-a înființat propriile organisme deliberative³, iar alături de acestea au fost create unele structuri de forță cu caracter popular, care au fost dotate și înarmate, probabil valorificând experiența mișcărilor revoluționare precedente, precum Răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan de la 1784 și Revoluția de la 1848 – 1849, condusă de Avram Iancu. Astfel, au fost create ca structuri cu atribuții pe care azi le includem în categoria de ordine publică numite „gărzi naționale”, formate din „gardiiști”, în toate provinciile istorice românești care luptau pentru ieșirea de sub puterea autorităților de ocupație.

Spre deosebire de precedentele situații revoluționare evocate (1874 și 1848), de această dată formațiunile de apărare a ordinii și bunurilor publice erau formate în special din foști militari - soldați și ofițeri - care s-au întors de pe front, unii păstrând asupra lor armele și munițiile.

De asemenea, documentele de arhivă⁴ menționează că puteau să devină „gardiiști” și alte persoane instruite din punct de vedere militar, care au efectuat stagiul militar în mari unități militare, inclusiv cele maghiare (honvezi), așa cum rezultă din documentul alăturat.

---

³ Acestea purtau diferite denumiri: consiliul național, sfatul național etc., dar toate aveau mențiunea finală „român”, pentru a evidenția dorința de autodeterminare a românilor.

⁴ A se vedea în acest sens, spre exemplificare, redarea după originalul aflat la Arhivele Naționale, filiala Deva (*fond Consiliul Național Român*, dosar 1/1918, fila.3) a Procesului verbal întocmit la 21 noiembrie 1918 cu ocazia ședinței populației române din localitatea Pui, comitatul Hunedoara (pe teritoriul actualului județ Hunedoara).

Atunci când autoritățile deliberative încă locale nu au avut suficiente elemente pentru a decide cu privire la constituirea „gărzilor naționale”, au procedat la constituirea unor „gărzi civile”, care nu erau în mod necesar formate din persoane instruite din punct de vedere militar⁵. Astfel, în procesul-verbal al ședinței din 14 noiembrie 1918 a populației din localitatea Pui (localitate de pe raza actualului județ Hunedoara), se precizează următoarele: „În chestia organizării gărzii naționale, adunarea generală a populației din Pui, în lipsa instrucțiunilor amănunțite și având în vedere referințele speciale locale decide: să se formeze deocamdată o gardă civilă română locală, cu menirea ca această gardă să apere interesele populației din Pui, iar pentru viitor pașii necesari se vor face după primirea instrucțiunilor, care se vor elibera din partea Consiliului Național Român Central. De bună voie s-au insinuat și au fost susceptuți în garda civilă locală:...”⁵. Iar lista celor susceptuți (sic!) nu conținea mențiuni despre prezența în rândul gărzii civile a vreunui militar sau fost militar.

Proces-verbal

adresat în ședința populației române din Pui la 21 noiembrie 1918 sub prezidiul preotului local Ioan Bocanciu spre formarea Gărzii Naționale Române din Pui.

Președintele împărtășește cu cei de față necesitatea și însemnătatea unei gărzii naționale române și provoacă pe cei prezenți să intre benevol în gardă.

Adunarea decide formarea Gărzii Naționale Române din Pui, în care s-au insinuat de bună voie următorii:

Dr. Silviu Bocanciu	născut în anul	1896	
Cornel Florea	"	1891	} Servit în
George Berna	"	1895	
Roman Peșterean	"	1895	
Vasile Florea	"	1894	} Servit în
Nicolae Leban	"	1889	
Sabit Ciot	"	1897	
Julian Leban	"	1897	
Ion Pau	"	1894	} Servit în
Dan Mihăilesc	"	1897	
Dan Mateiu	"	1897	
Andronic Breben	"	1897	sappeur
Matei Becuș			
Luca Becuș			
Moisă Ponea			
Vasile Lucaciu			
Alexiu Pau			

Deoarece garda nu dispune de arme, adunarea re cerează Senatul Național Român din Pui să facă pașii de lipsă la Comanda superioară comitatensă pentru a prevedea garda cu arme în timpul cel mai scurt posibil.

Pentru stindardul național al gărzii s-au colectat în ședință 417 coroane, care sumă s-a predat momentan secretarului Senatului Național Român din Pui pentru procurarea unui stindard.

Alt obiect nemaifiind, președintele închide ședința și pentru verificarea procesului verbal se re cerează Petru Clecan și dr. Silviu Bocanciu.

Dat ca mai sus.

Ioan Bocanciu președinte
dr. M. Tirea notarul ședinței
membrii verificatori
dr. Silviu Bocanciu
Petru Clecan

Între primele formațiuni de apărare create în acest context, menționate de documentele istorice, este cea de la Blaj, înființată la 8/21 octombrie 1918 de către căpitanul Victor Munteanu, sosit de la Viena, care a organizat studenții din oraș în fruntea cărora a luat cu asalt cazarma

⁵ Document aflat la Arhivele Naționale Deva, fond *Consiliul Național Român Pui*, dosar 1/1918, fila 1-2.

jandarmilor maghiari care, intimidati, după o scurtă rezistență, au ales să predea armele⁶.

Practic, au fost înființate gărzi naționale în toate localitățile importante ale Transilvaniei (chiar dacă uneori și vremelnic aceste structuri aveau alte denumiri⁷), organizarea și funcționarea acestora fiind specifică unităților militare.

La intrarea în „garda națională” viitorii gardiști depuneau un jurământ, care în linii mari viza aceleași valori fundamentale în toată Transilvania: „*Noi jurăm într-un Dumnezeu că în vremurile grele de acum, vom apăra cu toată credința bunul comun, precum (și – n-a.) viața, averea oricărui om, fără deosebire de ce limbă și credință se ține, și voim să trăim în pace și bună înțelegere unul cu altul, român, maghiar, sas ori orice altă națiune și vom asculta cu supunere de Consiliul Național Român Central*”.

O altă variantă de jurământ este menționată într-o telegramă specială trimisă de către prefectul din Deva, cu caracter confidențial, Ministerului de interne de la Budapesta⁸, în conținutul căreia se arată: „*În județul Hunedoara s-au constituit, în orașe și comune, consilii naționale românești care, separat, au înființat gărzi cetățenești ale națiunii române. Acestea depun următorul jurământ: «Jur pe atotputernicul Dumnezeu ca de acum încolo, în toate împrejurările vieții mele și în fața oricăror promeșdii să-mi apăr fidelitatea națională română și să mă supun delegaților numiți și trimiși de către Comitetul Național Român. Așa să-mi ajute Dumnezeu. Amin*»”.

La nivelul Transilvaniei, în subordinea nemijlocită a Consiliului Național Român Central (CNCR)⁹ a fost înființat în data de 11/24 noiembrie

⁶ A. Decei, *Acte privind Blajul în lunile Unirii, noiembrie și decembrie 1918*, în „Apulum”, VII (1969), pp. 237-238.

⁷ În documentele reproduse în facsimil la final, inițial, structura de ordine publică ce a fost creată la Blaj prin „ordinul de zi nr.1 s-a numit „Sfatul militar român”, pentru ca în „ordinul de zi nr.2” să fie numită „garda națională”. Într-un document (manifest) aflat la Muzeul Unirii din Alba Iulia, la fondul „Documentele Unirii”, vol VII, inv. nr.2416 se vorbește despre „Sfatul poporului român și legiunea sa...”.

⁸ Originalul documentului se află la Budapesta. Copia în păstrarea Arhivelor Naționale București, colecția Mirofilme Ungaria, rola 77, cadrele 473-474.

⁹ CNCR – Consiliul Național Român Central s-a constituit inițial la Budapesta la 30 octombrie 1918, dar s-a mutat a doua zi la Arad. A reprezentat structura cu rol de coordonator al tuturor activităților destinate realizării Marii Uniri. Era format din câte 6 reprezentanți ai Partidului Național Român din Transilvania și ai Partidului Social Democrat din Ungaria.

1918 „Statul Major” al gărzilor naționale. În perioada premergătoare Marii Uniri, la conducerea acestui Stat Major se afla maiorul Alexandru Vlad, ajutat de mai mulți „prezidiali” (care făceau parte din prezidiu n.a.), ofițeri, între care căpitan Vasile Avramescu, locotenent Alexandru Raicu, precum și „strategici” precum căpitan Teodor Șerb și locotenent Sabin Codarcea.

Conform instrucțiunilor Consiliului Național Român Central, constituirea de gărzi naționale a continuat și după Actul de la 1 Decembrie 1918, obiectivele structurilor de forță nou înființate fiind adaptate noilor condiții istorice.

Se poate menționa în acest sens scrisoarea din 24 decembrie 1918 adresată Consiliului Național Român din localitatea Pui (actualul județ Hunedoara) în care preotul din localitatea Fizești anunță constituirea gărzii naționale „formată din 35 de feciori”¹⁰.

De asemenea, într-un Protocol¹¹ încheiat cu ocazia adunării generale a poporului din comuna Șerel, la 29 decembrie 1918 se menționează expres că obiectul acestei reuniuni este, „conform scriptei Marelui Consiliu Național Român, constituirea gărzii naționale și a comitetului acestei gărzi”. În acest context, conducătorul adunării „invită pe cei prezenți ca dintre feciorii care au fost soldați să se aleagă 12 feciori care apoi vor constitui garda națională a acestei comune”.

De menționat că, după exemplul comunității române, și minoritatea maghiară a încercat – iar uneori a și reușit – să își organizeze propriile structuri deliberative și propriile „gărzi naționale” care, acolo unde pe plan local a existat înțelegerea necesară, au conlucrat pentru combaterea actelor anarhice și infracționale. Astfel, la Oradea, de exemplu, alături de Consiliul Național Român s-a constituit și Consiliul Național Maghiar (ca organe deliberative), iar alături de garda națională română s-a constituit garda națională maghiară. Mai mult, documentele vremii au consemnat că la 4 noiembrie 1918 a avut loc prima ședință comună a Comiteturilor executive ale celor două consilii¹². După actul de la 1 Decembrie 1918, însă „gărzile

---

¹⁰Documentul se află în păstrarea Arhivelor Naționale, filiala Deva, fond Consiliul Național Român Pui, dosar 1/1918, fila 14.

¹¹*Ibidem*, fila 16.

¹²Procesul verbal al ședinței comune a fost publicat de A. Porțeanu, sub titlul Lupta revoluționară a maselor din Bihor pentru unirea Transilvaniei cu România, în revista „Crisia”, vol.V Oradea, 1975, filele 203-205.

naționale maghiare” și-au pierdut orice rol, iar activitatea lor a devenit fără sens.

Inițiativele românilor nu au rămas neobservate de către autoritățile centrale din Ungaria care au început să promită liderilor românilor din Transilvania acordarea unor drepturi etnice în viitorul stat ungar. Se poate menționa în acest sens întâlnirea ce a avut loc la Arad pe 13 noiembrie 1918 între Oskar Jaszi, ministrul maghiar al minorităților și reprezentanții Consiliului Național Român.

Pe de altă parte, autoritățile centrale maghiare au inițiat demersuri vizând subordonarea structurilor de ordine publică românești aflate în curs de constituire. Astfel, spre exemplu, cu ocazia primei ședințe comune a Comitetului Național Român și a Comitetului Național Maghiar din comitatul Bihor, la 4 noiembrie 1918, un anume căpitan Halasz Alexandru (comandantul gărzii naționale maghiare) a făcut precizări privind ordinul dat de Ministerul de război de la Budapesta referitor la constituirea Gărzii Naționale¹³.

Între altele, pentru a reduce din nivelul de intoleranță al românilor față de structurile de ocupație, în ordinul menționat se prevedea recrutarea cu preponderență a românilor în cadrul gărzilor naționale. Această inițiativă a fost însă cu operativitate parată de reprezentantul Comitetului Național Român care, în cadrul respectivei ședințe a arătat că pe lângă Consiliul Național Român s-a constituit Consiliul Militar, iar membrii gărzilor naționale trebuie să depună jurământ acestui consiliu.

Efectivele și dotarea gărzilor naționale române

În ceea ce privește efectivele gărzilor naționale române și dotarea acestora, din lucrările publicate de participanți la marele act istoric¹⁴ rezultă că acestea au variat de la o localitate la alta, în funcție de condițiile locale și de posibilitățile de procurare a materialelor de luptă.

Astfel, spre exemplu, la Cluj, garda națională județeană era compusă din 4 companii de infanterie și o secție de mitraliere, iar efectivele acesteia

---

¹³ Document aflat la Arhivele Naționale București, fond C.N.R. Oradea și Bihor, inventar 838, dosar 30/1918, fila 1-3.

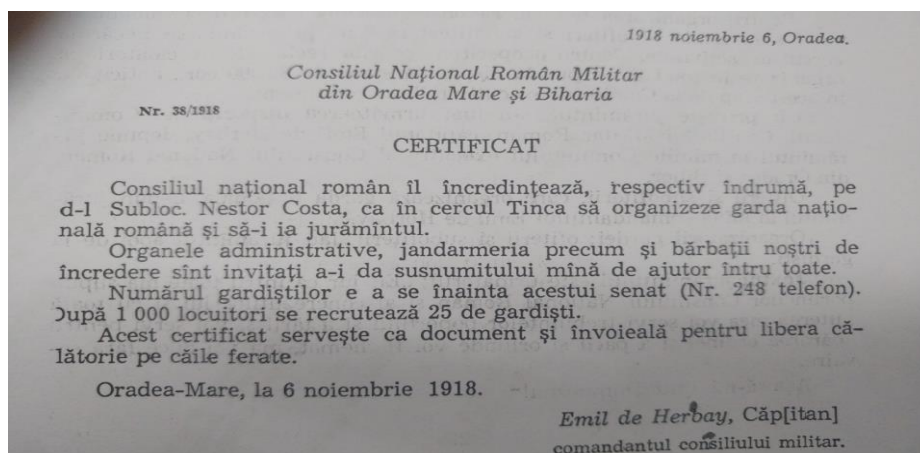
¹⁴ I. Clopoțel, *Mișcarea istorică a gărzilor naționale în luptele pentru dezrobire din 1918*, București, 1943. p. 24

erau compuse din 72 de ofițeri și 271 de soldați. Garda națională din Făgăraș era compusă din 35 de ofițeri, 11 subofițeri și 2668 de soldați, dar numai 653 posedau armament.

În același timp, garda națională din țara Bârsei număra circa 1450 de gardiști, însă numai 800 erau înarmați. La Cugir, garda națională număra circa 20 de persoane. Într-o „invitare” la ședință emisă de „Sfatul Național” din Cugir către membri săi, la 11 noiembrie 1918 se menționează la primul punct de pe ordinea de zi „*Întregirea gărzii naționale la 20 de inși ori mai mulți*”¹⁵.

De asemenea, într-un „Certificat”¹⁶ destinat să asigure gratuitatea transportului pe căile ferate (al cărui conținut este redat mai jos), se menționează asigurarea unei proporții între numărul de locuitori și numărul membrilor gărzii naționale, la 1000 de locuitori urmând să ființeze 25 de gardiști.

În ceea ce privește dotarea cu armament și muniție a gărzilor naționale, situația era, de asemenea, diferită de la o localitate la alta. De multe ori, armele „gardiștilor” erau de fapt cele ale militarilor întorși de pe

¹⁵ Documentul este arhivat la Arhivele Naționale Alba Iulia, fond Consiliul Național Român Cugir, dosar 1/1918, fila 5.

¹⁶ Redare după documentul aflat la Arhivele Naționale, filiala Oradea, Colecția de documente, nr.162.

front. Alteori, armamentul și muniția proveneau de la unitățile germane care, în retragere fiind, erau dezarmate de populație¹⁷.

Uneori, noile organisme deliberative constituite la nivel local vizau obținerea armelor și munițiilor pentru garda națională cu sprijinul financiar al fostelor structuri de ocupație. În acest sens, este relevant procesul verbal al ședinței Comitetului Executiv al Consiliului Național Român din Oradea Mare și Bihor din 5 noiembrie 1918 în care se arată că: „Armamentul ... acestei garde se va primi de la erariu (ministerul de resort – n.n.), iar spesele necesare, până la lichidare din partea erariului, se anticipează din sumele încasate prin comitetele executive din comitat”¹⁸.

Nu în ultimul rând, armele erau preluate de la fostele unități ale jandarmeriei maghiare. În acest sens este edificator Raportul nr.985 din 17 noiembrie 1918 al Comandamentului VII teritorial maghiar către Ministrul de interne al Ungariei¹⁹, având ca obiect activitatea Gărzii Române în care se arată că: „Din raportul comandamentului de flanc al jandarmeriei din Deva rezultă că, la Orăștie, sub comanda locotenent-colonel Cernăuțeanu Titus și sub un corp ofițeresc format din 20-25 de persoane, s-a constituit Garda Națională Română de circa 220 de persoane de limbă curat românească. Această gardă a pus mâna cu totul pe putere în teritoriul plaselor Orăștie și Geoagiu și acționează ca o gardă regulată românească.

Împreună cu Consiliul Național Român din Orăștie a somat posturile de jandarmi să-și predea armele, munițiile și inventarul lucrurilor și să se retragă. Această dispoziție, pe care o anexăm, a dat-o și în scris postului din Raportul Mare.

Apoi, în ziua de 13 a lunii curente, 20 de gardiști români sub comanda unui locotenent, complet înarmați din punct de vedere militar, au sosit în satul Băcia, în care cu câteva zile mai înainte se formase Garda Națională Română și înlăturase pe jandarmi (căci în post se aflau numai șeful de post și un jandarm în urma fugii glotașilor ...

¹⁷ În acest sens, poate fi menționat faptul că feldmareșalul von Mackensen s-a văzut nevoit să ceară sprijinul CNRC pentru a-i asigura drum liber pentru retragerea trupelor sale prin Transilvania.

¹⁸ Document aflat la Arhivele Naționale București, fond C.N.R. din Oradea și Bihor, inv.838, dosar 3/1918, fila 1-2.

¹⁹ Originalul se află la Budapesta; copia este la Arhivele Naționale București, colecția Microfilme Ungaria, rola 77, cadrele 594-597.

... resturile fostului Regiment 64 de infanterie dispun de armamentul și muniția batalioanelor suplimentare pentru ca să înarmeze gărzile naționale române din toate localitățile cu arme militare și astfel, față de aceștia, jandarmeria este neputincioasă, întrucât oriunde apar jandarmii acolo sosește și garda națională română și fiind în număr covârșitor mai mare, dezarmază jandarmii, așa cum s-a întâmplat în 11 a lunii curente în localitatea Foit, unde, ..., a apărut patrula de 4 jandarmi și a reintrodus ordinea, dar a sosit și garda română compusă din 20 de oameni, a dezarmat pe jandarmi, i-a prins însă după o reținere de o oră, i-a eliberat fără arme”.

În același document, cu privire la postul de jandarmi din Bințiși se menționează că „a fost izgonit din locul său și constrâns să se retragă la Șibot și de aici, la ordinul comandamentului de flanc, la Orăștie, dar după plecarea trupei a sosit la Bințiși garda română formată din 22 de oameni cu un ofițer și a adunat întreg cazarmamentul postului și l-a transportat la gardă, la Orăștie.

La Orăștie, trupa strânsă laolaltă a posturilor din Orăștie, Sibiușelul Vechi și Bințiși nu-și poate presta serviciul deoarece de îndată ce pășește în stradă ea este dezarmată”.

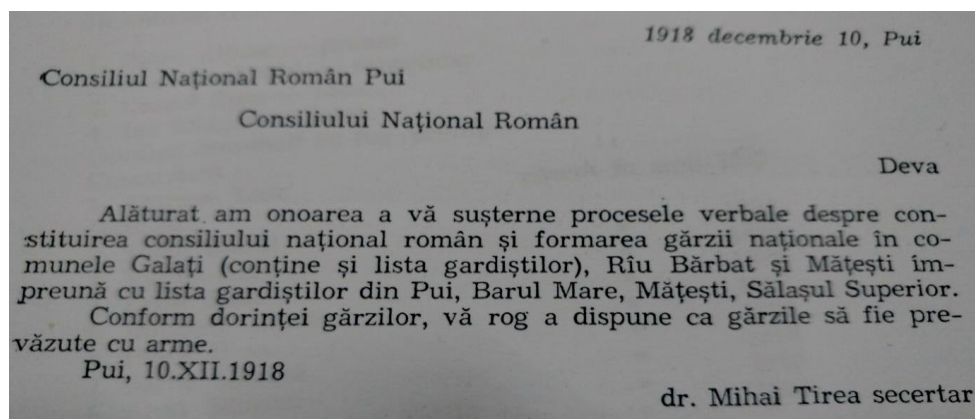
Raportul menționat ne aduce și precizări importante cu privire la soarta fostelor structuri de forță ale puterii de ocupație și a foștilor membri ai posturilor (maghiare) de jandarmi: „comandamentul de flanc din Deva a tratat cu comandamentul gărzii (naționale române – n.n.) care a declarat că el nu are nevoie de jandarmerie, care să-și predea armamentul și munițiile și să trăiască mai departe acolo ca cetățeni pașnici și să nu presteze nici un fel de serviciu”... Astfel, cu excepția trupei de oameni căsătoriți care își păzesc cazarma, toți ceilalți au fost trimiși la Deva”.

Același document oficial, menționat mai sus, este de natură să ne edifice asupra percepției pe care o aveau rămășițele structurilor de forță maghiare cu privire la potențialul gărzilor naționale române în contextul istoric respectiv. Astfel, Raportul în cauză menționează că: „Ținând însă seama de faptul că, în urma cantonării în tabere, această gardă poate să ridice o trupă militară regulată compusă din 1-2000 de oameni și cum componența actuală a flancului de jandarmi (maghiari – n.n.) este formată din 139 de jandarmi prestatori de serviciu și din 28 de trupă de glotași aflată în serviciu, nici prin strângerea laolaltă a tuturor acestora nu i s-ar putea face față, respectiv de a se obține o victorie sigură, ba în cazul unei

ciocniri armate de o mai mare proporție ar fi doar otrăvite actualele tratative de armistițiu și de pace”.

În unele localități, pentru dotarea la nivelul dorit a gărzilor naționale – în vederea îndeplinirii misiunilor de ordine publică – s-a considerat că erau necesare demersuri pe lângă autoritățile superioare cu rol de decizie (Consiliul Național Român Central), pentru asigurarea acestora cu arme, așa cum rezultă din documentul prezentat alăturat²⁰.

De precizat faptul că membrii gărzilor naționale nu erau întotdeauna plătiți, neexistând reguli foarte clare în ceea ce privește proveniența eventualelor fonduri destinate plății soldelor pentru „gardiști”. Uneori, dotarea „gardiștilor” era susținută financiar chiar de către comunitățile locale, care colectau sume de bani cu ocazia adunărilor publice în cadrul cărora se decidea constituirea gărzii naționale locale. Alteori, autoritatea deliberativă locală a decis ca plata gărzii naționale să fie asigurată de către „minister²¹”. Existau și situații în care, cu toate că încă se mai conta – formal - pe asigurarea financiară din partea „erariului” (adică a ministerului competent în materie de finanțe în cadrul Imperiului astro-ungar), autoritățile deliberative locale au prevăzut să avanseze sumele necesare din

²⁰Redare a documentului aflat în posesia Arhivelor Naționale, filiala Deva, fond *Consiliul Național Român Pui*, dosar 1/1918, fila 10.

²¹ Astfel, pe ordinea de zi a ședinței Sfatului Național din Cugir din 11 noiembrie 1918 s-a aflat și „Hotărârea asupra ridicării plății gărzii”, precum și „Cererea la ministru pentru a ne da bani pentru a ne plăti garda”.

încasările proprii. Spre exemplu, în ședința Comitetului executiv al Consiliului Național Român din Oradea Mare și Bihor din 5 noiembrie 1918 se menționează că „... solda acestei garde se va primi de la erariu, iar speșele necesare, până la lichidare din partea erariului, se anticipează din sumele încasate prin comitetele executive din comitat”²².

Documentele istorice menționează și situații în care s-au găsit soluții pentru achitarea soldelor pentru membrii gărzii naționale. Spre exemplu, într-o comunicare²³ adresată Comenzii generale a gărzilor române din Sibiu de către Sfatul Național din Cugir se menționa: „...gardiștii noștri, în număr de 41, și-au primit soldele din împrumutul ridicat de Sfatul Național din Cugir.

Solda a fost achitată până la 30 noiembrie. Comandantului i s-a stabilit zilnic 30 de coroane, subofițerilor 18 coroane, iar gardiștilor simpli 14 coroane”.

Același document evidențiază însă și dificultățile existente în privința achitării soldelor, astfel: „Notăm și aceea că de azi înainte Sfatul Național (din Cugir, n.n.) nu mai este în posibilitate a suporta speșele cu susținerea gărzii, ceea ce ar duce cu sine dizolvarea cu urmările ei foarte grave.

În consecință, ne rugăm respectuos să binevoiți a ne sprijini în năzuințele noastre pentru susținerea ordinii, cu atât mai vârtos, că erariul are în loc (locuitate – n.n.) avere de zeci de milioane de coroane”.

Rolul gărzilor naționale

Încă înainte de momentul înființării „gărzilor naționale”, obiectivul acestora era clar stabilit. Astfel, într-un anunț publicat în ziarul „Românul” din Arad, nr.13 din 11/24 noiembrie 1918 se menționa: „Constituirea gardelor noastre naționale are ca scop să susțină ordinea și să apere interesele populației”.

De asemenea, o analiză chiar succintă a jurământului pe care îl depuneau membrii acestora evidențiază, în primul rând, scopul înființării gărzilor naționale: acela de a apăra bunurile comune ale nației pentru a evita

---

²² Document aflat la Arhivele Naționale București, fond C.N.R. din Oradea și Bihor, inv.838, dosar 3/1918, fila 1-2.

²³ Document aflat în posesia Arhivelor Naționale, filiala Alba Iulia, fond Consiliul Național Român, dosar 1/1918, fila 77.

spolierea bogățiilor și reluarea vieții normale la nivelul teritoriilor locuite de români. Acest fapt reiese, spre exemplu, și din comunicarea făcută de către Consiliul Național Român din Cugir către conducerea unei fabrici din localitate, ai cărei diriguitori încercau să sustragă parte din valorile existente, prezentată mai jos²⁴.

Onor
Oficiu al fabricii

în loc

Ne-a ajuns la cunoștință cum că oficianții dumneavoastră vor să-și părăsească posturile lor. Vă recercăm să ne încunoștințați și produceți ordinul mai înalt la care faceți acest pas. Și întrucit nu aveți acest ordin, noi îndată vom face înștiințare la centrala dumneavoastră că în timpuri grele, fără a fi șicanați sau siliți de cineva, v-ați părăsit posturile, prin urmare să vă tragă în cercetare disciplinară și eventual să vă pierdeți și pensia.

Vă mai avizăm că cei care, pe lângă toate acestea, vor să părăsească comuna, ce se ține de averea lor privată pot să învagneze în gara din loc, însă la nici un caz în lăuntru fabricii și nu permitem sub nici o condiție ca averea aparținătoare erariului, precum nici documente și acte să se depărteze din loc. Spre acest scop ne luăm voie a pune un post din garda noastră spre a controla dispozițiunile de mai sus, ceea ce vă rugăm să luați la cunoștință.

Cugir, la 11 decembrie 1918.
Ariton Migia

Romul Crișan

Totodată, gărzile naționale au avut un rol deosebit de important în instaurarea autorității revoluționare a românilor din Transilvania, reprezentate de consiliile naționale – organismele cu rol decizional la nivel local. Iar documentele istorice demonstrează că, la rândul lor, consiliile naționale s-au bazat pe „gărzile naționale” în realizarea obiectivelor lor. Astfel, într-un manifest²⁵ emis la 5 noiembrie 1918 de către Secția Hunedoara a Consiliului Național Român, se menționează: „*Frați români ... Puneți-vă cu toții sub poruncile comandei militare române, ce în numele sfatului poporului vă întâmpină și dați tribunilor voștri tot ajutorul pentru pacea tuturor!*”

²⁴ Redare după originalul aflat în posesia Arhivelor Naționale, filiala Alba Iulia, fond *Consiliul Național Român Cugir*, dosar 1/1918, fila 69.

²⁵ Manifestul se află la Muzeul Unirii din Alba Iulia, fond «Documentele Unirii», nr. inv. 2416.

Gărzile naționale au reușit în scurt timp după constituire să asigure restabilirea unui nivel rezonabil al ordinii publice în satele și orașele transilvănene, prin reprimarea actelor anarhice, oferirea de protecție cetățenilor, asigurarea pazei instituțiilor, a gărilor, podurilor și depozitelor de alimente. Membrii gărzilor naționale române patrulau permanent pe străzile localităților, efectuau controale în localurile publice și sprijineau activitățile de asigurare normală cu produse și de combatere a speculei. Totodată, pentru asigurarea și menținerea ordinii, au fost incluși în rândurile „gardiștilor” și paznicii prizonierilor aflați pe teritoriul Transilvaniei.

Documentele istorice atestă că gărzile naționale române au preluat practic sub comanda lor posturile de jandarmi existente (din timpul imperiului austro-ungar) și le-au subordonat. Astfel, într-o adresă, redactată în limba maghiară, emisă de Garda națională română din Orăștie la 17 noiembrie 1918²⁶ se menționează: *„Din ordinul Consiliului Național Român din Orăștie, grâul, armamentul, muniția și alte bunuri aflate la dispoziție (la dispoziția dvs – n.n.), pe bază de rechiziționare să fie puse la dispoziția Consiliului Național Român din Rapotul Mare”*.

În același timp, gărzile naționale române au jucat un rol deosebit de important în propagarea ideilor politice promovate de Consiliul Național Român Central. Astfel, îndeosebi prin intermediul ofițerilor și subofițerilor comandanți, gărzile naționale au fost mesagerii și propagandiștii neobosiți în rândul maselor deciziilor și hotărârilor adoptate de către Consiliul Național Român Central, prin explicarea locuitorilor din mediul rural a conținutului manifestelor și apelurilor lansate de organismul central.

Gărzile naționale s-au implicat nemijlocit în realizarea actului Marii Uniri și prin participarea reprezentanților desemnați ai acestora la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. În acest sens, în urma apelului lansat de Consiliul Național Român Central, la nivelul fiecărei gărzi naționale s-au desfășurat adunări generale în care au fost desemnați membrii care au reprezentat structura respectivă la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Despre existența acestui apel se face referire explicită în documentul „credenționar” emis la 12/25 noiembrie 1918 de către Notarul localității Oravița Montană²⁷.

---

²⁶ Documentul original se află la Budapesta. Copie la Arhivele Naționale, «Colecția microfilme Ungaria», rola 77, cadrul 598.

²⁷ Document aflat în posesia Arhivelor Naționale filiala Caraș-Severin, Tom I, pp.811-813.

De asemenea, în procesul verbal încheiat la 12/25 noiembrie 1918 cu ocazia adunării Consiliului Național Român și a Gărzii Naționale Române din Bran se menționează chiar existența unui „ordin” venit de la Consiliul Național Român Central, „prin care se ordonă alegerea urgentă a 2 membri (*un ofțier și un soldat*). Astfel, prin „Credenționale” emise de „Comanda Supremă a Gărzii Naționale Române” din fiecare „comitat²⁸” în noiembrie 1918, de regulă câte un ofițer și un subofițer, din fiecare structură de gardă națională au fost „*autorizați a lua parte cu vot decisiv la Marea Adunare Națională Română cese va convoca prin Consiliul Național Central, în numele tuturor românilor din acest cerc electoral și la alte Mari Adunări Naționale Române, cari eventual o să mai fie convocate în decursul anului acestuia ori în anu următor și a contribui cu votul lor la deciderea asupra sorții viitoare a neamului românesc din Transilvania, Ungaria și Bănatul Timișan*”. De asemenea, prin „Ordinul II al Comandei militare Brașov²⁹” s-a dispus ca „*fiecare secție de gardă română, aparținătoare de Centrul Brașov, să aleagă până la 26 novembre câte un ofițer și un soldat, cari vor reprezenta secția respectivă la adunarea națională ce se va ține în Alba Iulia la 1 decembrie st.n*” (stil nou n.n.). Prin același ordin s-a dispus ca numele celor desemnați să fie comunicat Comandei militare, iar comandantul secției să asigure fiecărui gardist desemnat „document-plenipotență”.

Referitor la această activitate a gărzilor naționale, Ion Clopoțel, unul dintre participanții la evenimentele din 1918 din Transilvania avea să menționeze într-o lucrare publicată în 1943 că gărzile naționale „*au fost numite cu adevărat «armata unirii», pentru că ele au constituit forța publică la adăpostul căreia s-au înfăptuit libertățile publice și dreptățile sociale*”³⁰.

Nu în ultimul rând, trebuie subliniat faptul că, în pofida încercărilor de subminare a rolului și importanței gărzilor naționale – prin crearea de

²⁸ Astfel de Credenționale au fost emise, spre exemplu, în comitatele Bihor, Bistrița, Brașov, Caraș-Severin, Maramureș, Odorhei, Sătmar (Satu Mare), Sălaj, Sibiu, Solnoc-Dăbâca, Timiș, Torontal, Treiscaune, Turda-Arieș etc.

²⁹ Document publicat în „Glasul Ardealului” nr.13 din 13/26 noiembrie 1918. Noiembrie 1918 de către Notarul localității Oravița Montană,

³⁰ I. Clopoțel, *Mișcarea istorică a gărzilor naționale în luptele pentru dezrobire din 1918*, București, 1943, p. 26.

„gărzi naționale” maghiare, chiar în jurământul gardiștilor se poate observa dorința de a sluji în egală măsură populația majoritară și minoritățile „*fără deosebire de ce limbă și credință se ține*”.

În contextul măsurilor de organizare a Marii Adunări Naționale, prin ordinul de zi nr.5 din 12/25 noiembrie 1918³¹ „Comanda Supremă” a gărzilor naționale (de pe lângă Consiliul Național Român Central de la Arad) a dispus măsuri speciale de pază pentru intervalul 14/27 noiembrie – 20 noiembrie/3 decembrie 1918. Totodată, prin același ordin s-a stabilit că gărzii naționale locale din Alba Iulia, sub comanda căpitanului Florian Medrea, îi revenea sarcina, deloc ușoară, de a asigura securitatea participanților la Actul de la 1 Decembrie de la Alba Iulia, efectivele de gardiști ajungând în ajunul evenimentului la circa 3500 de oameni.

De menționat că, la solicitarea Consiliului Național Român din Alba Iulia, gărzile naționale din localități învecinate au acordat sprijin pentru asigurarea ordinii publice pe timpul evenimentului. În acest sens poate fi menționată adresa nr.652/1918³² a Consiliului Național Român din Blaj către conducerea Gărzii naționale din această localitate prin care se dispune, dată fiind solicitarea autorității deliberative din Alba Iulia trimiterea a „100 de gardiști înarmați și bine echipați”.

Pentru asigurarea condițiilor optime de desfășurare, au fost constituite 3 cordoane de pază în jurul orașului unirii. Referitor la organizarea măsurilor de ordine publică pe timpul Marii Adunări Naționale, publicația de limbă maghiară „Aradi Kozlöny³³” ce apărea la Arad menționa că:

„Ordinea la Alba Iulia este menținută de ostașii fostului regiment 31 infanterie, încadrați în garda națională română sub conducerea maiorului Alexandru Vlad. Ordinea în gară, pe care flutură acuma drapelul românesc, este păzită tot de membrii gărzii naționale...”

Prin Ordinul de zi nr.6 din 26 noiembrie 1918³⁴, „Comanda Supremă” a gărzilor naționale a dispus și măsuri speciale pentru preluarea în

---

³¹ Ordinul a fost publicat în «Telegraful Român», nr.126 din 14/27 noiembrie 1918.

³² Documentul se află la Arhivele Naționale București, Fond Consiliul Național Român Blaj, dosar 108/1918, fila 145.

³³ Este vorba de ediția din data de 1 decembrie 1918.

³⁴ Ordinul a fost publicat în ziarul «Românul» din Arad, nr.15 din 14/27 noiembrie 1918.

pază a căilor ferate, a gărilor, podurilor și tunelurilor. Astfel, la pct.2 al ordinului se menționează:

„Pe timpul din 27 nov. până în 3 dec. toate gările care sunt de-a lungul căilor ferate au să facă serviciul la gări ziua-noaptea. Cu deosebire a se urmări persoanele suspicioase, apoi a se păzi podurile și tunelele”.

Implicarea gărzilor naționale în transportul delegaților la Alba Iulia reiese dintr-un „Aviz” emis de comandantul legiunii române din Sibiu la 16/29 noiembrie 1918³⁵, prin care se stabilesc instrucțiuni pentru organizarea unui transport special, cu trenul, de la Sibiu la Alba Iulia și retur, precum și pentru asigurarea documentelor de transport ocazionate de această deplasare.

Cu privire la măsurile de ordine publică în gări, există și o relatare a publicației de limbă maghiară „Aradi Hirlap”³⁶ ce apărea la Arad care menționează următoarele: *„În stație se văd numeroși jandarmi și polițiști (din vechile structuri ale imperiului n.n.). Căpitanul Paszler și comisarul de poliție Grumaz suprachegează cu oamenii lor – alături de gărzile românești – la menținerea ordinii. Dispozitivul mare de pază a fost necesar deoarece Consiliul Regional Român a fost informat că împotriva românilor delegați la adunarea de la Alba Iulia, și cu deosebire împotriva lui Ștefan Ciceo Pop și Vasile Goldiș, mâini criminale ar pregăti un atentat...”*

Relevant pentru a demonstra gradul de rigoare în organizarea evenimentelor de la 1 decembrie 1918 considerăm că este documentul numit „Îndrumări pentru ținuta publicului”, emis de Comanda Legiunii Române din Alba Iulia la 29 noiembrie 1918³⁷, în care se arată:

„1. De păstrarea ordinii și decurgerea fără tulburări a adunării naționale se îngrijește comanda Legiunii române locale, 12 companii de asistență și 14 mitraliere. Publicul este provocat să se supună întru toate îndrumărilor date de organele legiunii, ca să nu trebuiască să se facă uz de arme.

2. Publicul are să vină la adunare grupat după comune. Nu este iertat sătenilor să umble singuratici, ci înșiruiți în rânduri de câte patru sub

³⁵ Avizul a fost publicat în «Telegraful Român» din Sibiu, nr.128 din 16/29 noiembrie 1918.

³⁶ Ediția din 30 noiembrie 1918.

³⁷ Conținutul documentului este reprodus după originalul aflat la Muzeul Unirii din Alba Iulia, inv. Nr.2437.

conducerea frunțașilor din comuna proprie. Comunele puse în ordine, au să păstreze, până la întoarcerea acasă, cea mai deplină rânduială militară.

3. Toate comunele trec peste piața orașului și colo vor fi puse în coloană de către oficierii aranjeri, apoi mergând prin cetate în ordinea dată, se vor așeza pe Câmpul cel mare de exerciții militare, unde li se va arăta locul de către oficierii încredințați cu aceasta.

4. Comunele în decursul adunării nu este iertat să se amestece.

5. În sala adunării naționale constituante nu pot să intre decât persoanele cari au mandat spre aceasta.

Alte persoane numai cu permisiunea în scris a Consiliului Național Român. Legitimațiile le eliberează avocatul dr. Ioan Suciu, membru al Comitetului central, otel³⁸ «Ungaria», odaia nr.2.

6. După sfârșitul adunării, fiecare comună rămâne la locul său până când vor primi avizul de plecare de la oficierii aranjeri.

7. Plecarea către casă trebuie să se facă în chipul următor:

a) Reîntoarcerea prin cetate este permisă numai membrilor constituantei, apoi acelor persoane cari sunt încvartirate în oraș și comunelor cari, spre casă au să treacă peste podul de la Drâmbar.

b) Comunele cercurilor Abrud, Aiud, Blaj, Ighiu, Teiuș, ocolesc cetatea și se reîntorc pe drumul către Zlatna sau Teiuș.

c) Comunele din Cercurile Vinț, Sebeș, Miercurea și Orăștie ocolesc cetatea și trec de-a dreptul podul Murășului la Partoș.

8. Atragem din nou atențiunea publicului, că beuturi spirtoase nu se vor vinde și transgresiunile se vor pedepsi cu cea mai mare asprime.

Cea mai mică neobservare a îndrumărilor de mai sus, va putea provoca învălmășeală și nenorociri. Prim urmare facem responsabili frunțașii și conducătorii comunelor pentru neobservarea dispozițiilor luate în această îndemnare”.

Unele evoluții ulterioare Marii Uniri

Analiza documentelor istorice evidențiază că, după înfăptuirea Marii Uniri, gărzile naționale au continuat să aibă un rol important în asigurarea condițiilor funcționării corespunzătoare a statului, a administrației publice,

---

³⁸ A se citi „hotel”.

precum și a vieții sociale pe teritoriile care au hotărât să se unească cu România.

Totodată, se poate observa că se manifestă un fenomen de așezare a ierarhiilor între gărzile naționale de la nivelul localităților și cele cu competențe teritoriale mai largi. Spre exemplu, în Procesul verbal al Adunării delegaților consiliilor naționale din cercul pretorial Pui, ce s-a desfășurat la 28 decembrie 1918, se menționează că Adunarea a decis ca „*gărzile comunale se îndrumă a preda comanda Gărzilor Naționale din Pui, lista gardiștilor și a opri devastarea pădurilor*”³⁹.

Mai mult, chiar din luna decembrie a anului 1918 va începe un proces de cristalizare și chiar „profesionalizare” a structurilor de ordine publică subordonate noilor organe de conducere ale națiunii române din Transilvania. Demersul avea la bază tocmai gărzile naționale deja existente.

Astfel, într-o comunicare transmisă de secția militară a Consiliului Dirigent⁴⁰ la 10 decembrie 1918 se arată: „*Se intenționează înființarea unui corp de jandarmerie. Comanda gardelor să facă înștiințările necesare și să înainteze cât mai curând o listă a celor ce ar dori să intre în acest corp (ofițeri, subofițeri și jandarmi). Lista să arate serviciile și gradul militar al aspiranților. Se primesc și persoane care până acum nu au servit la jandarmerie. Prima companie de jandarmi se va înființa la Sibiu. Cei aleși pentru această companie se vor convoca prin comandele comitatense*⁴¹” „*Instituțiunea jandarmeriei va fi permanentă. Membrilor li se va face drept de penziune*⁴²”.

Comunicarea menționată are, în același timp, și rolul de a stabili atribuții gărzilor naționale existente de a de îndruma și planifica activitatea acestora, de la nivelul fiecărui comitat urmând să se raporteze săptămânal principalele evenimente, dar și evoluțiile înregistrate de către gărzile

---

³⁹ Document aflat la Arhivele Naționale, filiala Deva, fond Consiliul Național Român Pui, dosă 1/1918, fila 1.

⁴⁰ Consiliul Dirigent a îndeplinit rolul de guvern al Transilvaniei, până în 1920. Acesta a fost înființat de Marele Sfat Național, la 2 decembrie 1918 (structură echivalentă parlamentului, desemnat de Adunarea de la Alba Iulia). Președintele Consiliului Dirigent a fost Iuliu Maniu.

⁴¹ A se citi „ale comitatelor”.

⁴² A se citi „drept la pensie”.

ungurești și săsești care, așa cum am arătat, treptat și-au pierdut rațiunea existenței lor.

Sunt relevante în privința surprinderii evoluțiilor înregistrate în direcția profesionalizării gărzilor naționale relatările din ordinul de zi nr.30 din 14 decembrie 1918 emis de comanda Batalionului II din Blaj a „Legiunii române Alba Iulia”, sub semnătura căpitanului Victor Munteanu. Astfel, în document se menționează (la pct.5. Împărțire): „*Pe caporalii Petru Braica și Ion II. Mureșianu, apoi pe fruntașul Ion II. Mureșianu și pe legionarul Antonie Stoica îi comandez cu ziua de mâne 15 dec. a.c. pentru serviciul jandarmeresc, ca jandarmi de probă pe un timp de o lună...*”.

De asemenea, prin Ordinul de zi nr.31 din 15 decembrie 1918 al aceleiași găzi naționale (la pct.2. Rectificarea Ordinului de zi nr.23, pct.2) se menționează, între altele: „... *Căpitanul orașului și șef de poliție locot. Dr.Ioan Roman. – Oficier de jandarmerie: căpitanul Liviu Horsa și locot. Horațiu Șerban...*”.

Aceste mențiuni demonstrează că gărzile naționale preluaseră deja atribuții clare în domeniul ordinii și siguranței publice.

Sintetizând, putem afirma că gărzile naționale constituite în contextul mișcărilor revoluționare ce au precedat Marea Unire au jucat un rol de prim ordin în pregătirea și derularea evenimentelor de la 1 Decembrie 1918. Totodată, acestea au constituit un factor dinamizator extrem de eficient al maselor de români în rândurile cărora au propagat ideile mobilizatoare și interesele naționale ale populației majoritare.

Nu în ultimul rând, garzile naționale au reprezentat precursorul structurilor de ordine publică din Transilvania, care au evoluat în perioada 1918 – 1920 și s-au aliniat organizării statale din România.

Forțele de ordine publică române, sub diferitele forme de organizare și înzestrare, corespunzătoare etapelor istorice pe care le-au traversat, au jucat un rol deosebit de important în perioadele premergătoare evenimentului excepțional de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia, în timpul evenimentului dar și ulterior pentru **apărarea Marii Uniri.**

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. * * *, Arhivele Naționale Deva, fond Consiliul Național Român Pui, dosar 1/1918.
2. * * *, Arhivelor Naționale București, colecția Mirofilme Ungaria, rola 77.
3. * * *, Arhivele Naționale București, fond C.N.R. Oradea și Bihor, inventar 838, dosar 30/1918.
4. * * *, Arhivele Naționale Alba Iulia, fond Consiliul Național Român Cugir, dosar 1/1918.
5. * * *, Arhivele Naționale, filiala Oradea, Colecția documente.
6. * * *, Arhivelor Naționale filiala Caraș-Severin, Tom I.
7. * * *, Muzeul Unirii din Alba Iulia, Document inv. Nr.2437.
8. * * *, Muzeul Unirii din Alba Iulia, fondul „Documentele Unirii”, vol VII, inv. nr.2416.
9. * * *, *Unirea Transilvaniei cu România 1918*, Editura Politică, București, 1978.
10. A. Decei, *Acte privind Blajul în lunile Unirii, noiembrie și decembrie 1918*, în „Apulum”, VII (1969).
11. I. Clopoțel, *Mișcarea istorică a gărzilor naționale în luptele pentru dezrobire din 1918*, București, 1943.
12. C. Roșuț, *Contribuții arădene la dezvoltarea gândirii social-politice din Transilvania în preajma Unirii*, în Studii privind istoria Aradului, București, 1980.
13. * * *, Revista „Crisia”, vol.V Oradea, 1975.
14. * * *, Publicația „Glasul Ardealului” nr.13 din 13/26 noiembrie 1918.
15. * * *, Publicația „Telegraful Român”, nr.126 din 14/27 nov. 1918 și nr.128 din 16/29 nov. 1918.
16. * * *, Ziarul „Românul” din Arad, nr.15 din 14/27 noiembrie 1918.

AVIAȚIA MILITARĂ ÎN RĂZBOIUL DE ÎNTREGIRE A ROMÂNIEI

MILITARY AVIATION IN THE WAR TO INTEGRITY OF ROMANIA

Cdor. (r.) lect. univ. dr. Jănel TĂNASE

Lector universitar la Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”

e-mail:tanase-janel@yahoo.com

Rezumat: *Deși la început de drum, Aeronautica Militară Română, constituită prin înalt decret regal la 1 aprilie 1913, a avansat cu rapiditate ca importanță și ordine de intervenție în timp și spațiu în conflictele secolului XX și a dat prima probă a maturității sale în aprigele încleștări aeriene pentru făurirea și apărarea României Mari, eroismul, spiritul de sacrificiu, înaltul patriotism fiind repere de continuitate și conduită pentru generațiile de zburători care au făurit faima aripilor tricolore în lumea întreagă.*

Cuvinte cheie: *aeroplan, avion, aviație, zbor, pilot, misiune aeriana.*

Abstract: *Although at the beginning the Romanian Military Aeronautics, constituted by a high royal decree on April 1st, 1913, advanced rapidly in importance and order of space and time intervention in the twentieth century conflicts gave the first proof of its maturity in the harsh air creep for the creation and defense of Great Romania, heroism, the spirit of sacrifice, and the high patriotism being the landmarks of continuity and conduit for the flying generations that have made the fame of the three-colored wings all over the world.*

Key words: *airplane, airplaine, aviation, flight, pilot. air mission.*

Evoluția mijloacelor de luptă înregistra o etapă profundă în istoria omenirii la sfârșitul secolului al XIX-lea. Cucerirea „oceanului aerian” începuse cu era aparatelor aeriene mai ușoare decât aerul. Și în acest domeniu, ca în atâtea multe altele, România se va alinia la startul acestui proces care va avea un impact semnificativ asupra tuturor abordărilor și analizelor în materie de securitate, dar, mai ales, asupra efectelor distructive, de maximă intensitate, generate de apariția mijlocului aerian, deși, inițial, se preconiza un impact cu totul diferit. În cadrul Conferinței de la Haga din

1899, delegatul Statelor Unite ale Americii aprecia că „*Aeronavele militare, după ce se vor perfecționa, se vor dovedi utile omenirii scurtând războiul și făcându-l mai puțin distrugător*”¹.

Transformarea semnificativă se va produce cu toată vigoarea la început de secol XX. Locomoția aeriană, bazată pe mijlocul aerian mai greu decât aerul, se va impune cu toată forța noului concept și produs.

Sunt de evidență realizările de pionierat, care susțin și demonstrează contribuția esențială a inteligenței românești la descoperirea și dezvoltarea avionului și altor aparate de zbor, care vor propulsa omenirea într-o nouă etapă a evoluției sale.

Astfel, în epoca de la începutul tatonărilor, în anii 1903-1906, prin determinare, muncă intensă, pricepere și mai ales curaj, Traian Vuia concepea și încerca în aer mașina sa de zbor, numele său, cu greutate, impunându-se la temelia apariției aviației în lume, fiind și astăzi omagiat ca primul dintre inventatori și constructori care a rezolvat integral problema zborului mecanic cu mijloace proprii existente la bord.

Mai târziu, inginerul, inventatorul și constructorul de aeroplan Aurel Vlaicu, rezolva integral, pe plaiuri românești, problematica zborului. Genialitatea în acest domeniu de pionierat s-a manifestat public la orele 18.00, în ziua de 4/17 iunie 1910, la încercarea a treia, după un rulaj de 40 de metri, aeroplanul „*Vlaicu nr. 1 - model 1910*” ridicându-se de la pământ și executând un salt în aer de 50 de metri, la o înălțime de 3-4 metri.

Spiritul creativ românesc se manifesta din nou în acest domeniu, atunci realizându-se „*primul zbor cu un avion inventat, construit și pilotat în spațiul aerian al României*”. Aeroplanul fusese construit la Arsenalul Armatei, cu sprijinul direct al Ministerului de Război. „*...Primul zbor al lui Vlaicu a fost o victorie a întregului neam românesc care, prin aceasta, s-a afirmat și în acest domeniu al tehnicii, din nou, după zborul lui Vuia, alături de marile state din Occident, care au luptat pentru cucerirea aerului...*”^{*}.

¹ Daniel Moran, despre „*Puterea aeriană*” în Comandor dr. Jănel Tănase, *Transformări în învățământul militar de aviație pentru pregătirea personalului aeronavigant (1 aprilie 1912 – 1 august 2003)*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București 2010, p. 10.

^{*} Documentul original se află în patrimoniul Muzeului Aviației.

Tot în 1910, dar către finele anului, genialul inginer Henri Coandă a inventat, realizat și încercat în zbor primul avion din lume care utiliza principiul reactiv al propulsiei în aer.

Exploatarea aeronavelor proiectate și construite în această perioadă de început reclama ca prioritate formarea unui corp de elită, temerari capabili să exploateze în aer mașinile zburătoare. Iar România se va situa și în acest domeniu cu activități de pionierat la nivel mondial și european, inclusiv prin reglementarea și constituirea acestei noi realități și în arealul militar.

Începutul exploatării locomoției aeriene în scopuri comerciale va avea ca protagonist pe avocatul bîrlădean Mihai Cerchez, care va înființa în 1909 prima societate de aviație, iar în anul 1910 va construi la Chitila, lângă București, un autentic complex aeronautic cu întreaga infrastructură necesară unui aerodrom școală, dar și ateliere în care vor fi construite primele avioane de tip Farman III, sub licență franceză, utilizate ca avioane pentru învățarea zborului și pentru misiuni aeriene în sprijinul armatei terestre.

La această Școală de Pilotaj, model pentru acele vremuri, vor învăța tainele zborului și vor fi brevetati în anul 1911 primii piloți militari, care vor prelua cu responsabilitate destinul construcției și dezvoltării noii arme în Armata Română.

Pe aceleași coordonate, în vara anului 1911, prințul George Valentin Bibescu, trecut la zbor în Franța, în anul 1909, cu brevetul nr. 20, va înființa ce-a de-a doua școală de pilotaj, la Cotroceni, unde armata începuse să construiască prima sa bază aeriană și unde va fi brevetat ca zburător un pilot militar.

De semnalat este faptul că, după participarea inginerului Aurel Vlaicu cu aeroplanul „*Vlaicu nr. I*” la manevrele regale din luna septembrie 1910, când temerarul pilot, pe o vreme nefavorabilă, a executat prima misiune aeriană în folosul unităților terestre în țara noastră, cele două școli de pilotaj vor participa la rândul lor la manevrele regale din toamna anului 1911, cu rezultate de excepție, apreciate ca atare de Suveranul României, regele Carol I, prin decorarea cu înalte distincții militare a echipajelor aeriene care au participat la aceste activități de amploarea ale armatei.

Pe acest fond de dezvoltare și continuitate istorică, prin Înaltul Decret nr. 1953 din 27 martie/8 aprilie 1912, sub semnătura regelui Carol I, contrasemnat de ministrul de război, conservatorul Nicolae Filipescu, se

înființa la București, pe aerodromul de la Cotroceni, începând cu data de 1/13 aprilie, Școala Militară de Pilotaj și Parcul de Aviație din subordinea Direcției 4 Geniu-Batalionul de Căi Ferate*. Lua ființă astfel, prima școală de pilotaj militar din țara noastră, care a continuat pregătirea personalului aeronavigant, una dintre primele instituții de acest gen din lume².

Sub presiunea situației internaționale din anii 1912 – 1913, când România s-a confruntat cu situația explozivă existentă în Balcani, generată de războaiele de independență față de Imperiul Otoman desfășurate de țările sud-dunărene și de repercusiunile lor în plan mai larg european, la propunerea Ministerului de Război, Parlamentul României a dezbătut și aprobat Legea de organizare a aeronauticii militare, care a fost sancționată de regele Carol I prin Înaltul Decret Regal nr. 3199 din 18/30 aprilie 1913.

Această lege a reglementat pentru prima dată în România structura tehnico-organizatorică și de instruire a aviației și aerostației sub forma *Seviciului de aeronautică militară* care avea la București, potrivit art. 5, un *Parc central, cu personalul, școala, aparatele și tot materialul trebuincios*.

Pe baza acestei legi au fost constituite ulterior și primele structuri de aeronautică la mobilizare, prima participare la un conflict armat fiind prilejuită de declașarea celui de-al Doilea Război Balcanic. Mobilizată ca și întreaga Armată Română, Aeronautica Militară prin misiunile executate de recunoaștere, legătură, lansare de manifeste deasupra câmpului tactic și operativ, prin informațiile valoroase furnizate comandamentelor terestre, a permis marilor unități terestre să înainteze rapid către Sofia și să urgenceze încetarea războiului și încheierea păcii până la intervenția Marilor Puteri.

În urma acestui conflict armat au fost formulate documente și propuneri care se vor dovedi folositoare pentru fundamentarea înființării, până la intrarea României în război, a primei mari unități aeronautice. Corpul de Aviație Român constituit prin Decizia ministerială nr. 305 din 10/23 august 1915, a fost reorganizat la data de 5/18 mai 1916 de Ministerul de Război, potrivit noilor concepții de întrebuințare a aviației în luptă și specializarea de război a aviațiilor beligerante, în următoarele componente:

* Art. I prevedea: „Pe ziua de 1 aprilie 1912...se crează **una școală și un parc de aviațiune**, cu reședința la București, depinzând ca administrație și comandament de batalionul de căi ferate, iar din punct de vedere tehnic de inspectorul general al genului” („Monitorul Oastei”, nr. 20 din 15 aprilie 1912).

² Comandor dr. Jănel Tănase, *op. cit.*, p. 35.

comanda corpului, 3 grupuri active, fiecare cu trei escadrile (de recunoaștere și bombardament, pentru reglarea tirului artilerie și pentru goana avioanelor inamice), escadrila de legătură a Marelui Cartier General, escadrila de recunoaștere a Diviziei 1 Cavalerie, escadrila de recunoaștere a Diviziei 2 Cavalerie, escadrila Cetății București, Școala de pilotaj Băneasa.

În conformitate cu Convențiile politică și militară încheiate la 4 august 1916 cu Puterile Antantei, România a intrat în război la 15 august 1916, cu idealul realizării unității naționale, trecând în Transilvania prin trecătorile Carpaților.

Cu noile măsuri organizatorice întreprinse în primăvara anului 1916, Corpul Aerian Român constituit din structuri de aviație și aerostație, la care se vor adăuga și cele ale artileriei antiaeriene apărută în plină desfășurare a ostilităților militare, va intra în războiul de întregire națională.

La declanșarea mobilizării, deși Corpul Aerian Român avea brevetați 94 de piloți și 84 de observatori aerieni, datorită faptului că aviația nu dispunea decât de 12 avioane Maurice Farman, 12 Caudron, 6 Morane Saulnier, 8 Voisin, 6 Bleriot monoplan, 4 Bristol Tractor și 5 Henri Farman, în total 53 de avioane, din care numai 24 de avioane capabile să îndeplinească misiuni de război, dar și aceste aparate nu erau înarmate cu mitraliere de bord și nu dispuneau de lansatoare de bombe³, marea majoritate a zburătorilor brevetați vor face campania anului 1916 în cadrul unităților de origine. Dotarea aviației de vânătoare cu avioane de luptă performante de tip Nieuport XI Bebe venite din Franța va începe în luna septembrie, prima escadrilă de luptă fiind constituită cu piloți francezi prin Ordinul 645 din 30 septembrie 1916.

Aceste realități au făcut ca prima campanie a Armatei Române și Aviației Militare să fie complet defavorabilă. Fără sprijinul aliaților prevăzut de convenția militară, atacată de forțe superioare numeric și ca dotare, trupele române au fost nevoite să se retragă, pas cu pas, prin luptă în triunghiul rezistenței delimitat de Carpații Orientali, Prut și linia Focșani-Nămoloasa-Galați.

Aviația a participat la aceste operațiuni militare cu toate componentele sale, executând gama de misiuni permisă de performanțele

---

³ Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), fond *Direcția Aeronautică*, dosar 20, f. 163.

avioanelor din dotare și de nivelul de încadrare și instruire a echipajelor de zbor. Și, cu toate aceste limitări, Aeronautica Română și-a făcut datoria, dând și primele jertfe.

Venirea în țară a Misiunii Militare Franceze și, în cadrul acesteia, a unei misiuni aeronautice⁴, completarea dotării cu avioane performante care operau și pe frontul de vest, a determinat adoptarea unor noi măsuri organizatorice pentru participarea aeronauticii la campania planificată pentru anul 1917.

În baza aprobării din 7/20 decembrie 1916 dată de șeful Marelui Cartier General, generalul Prezan, Aeronautica Militară a fost organizată în următoarele componente: Direcția Aeronautică cu o Secție de aviație și una de aerostație, un Grup aeronautic la dispoziția fiecărei armate format din stat major, un parc și un număr variabil de escadrile (se recomandă încadrarea cu trei escadrile de reglare a tirului artileriei, două escadrile de recunoaștere și o escadrilă de vânătoare), un Parc central de aviație, o Rezervă generală a aviației și un Depozit central al aerostației, Școli pentru piloți și observatori aerieni, un Centru de Instrucție al aerostației, un Serviciu de fotografie aeriană și un Serviciu de meteorologie⁵.

Potrivit acestor reglementări generale, până în luna mai 1917 Aeronautica Română a fost reorganizată pentru a participa la campania anului 1917, în trei Grupuri aeronautice active și un Corp de aerostație puse la dispoziția armatelor de operații, respectiv⁶: Directorul Aeronauticii - Locotenent colonel de Verguette; Comandantul Aviației - Maior aviație Fotescu Costache; Grupul 1 Aeronautic la Armata 2 Română - Maior av. Sturdza cu Escadrila N1 - Căpitan Micheletti, Escadrila F2 - Căpitan Chalet Panait, Escadrila F3 - Căpitan Ștefănescu Scarlat; Grupul 2 Aeronautic la Armata 4 Rusă - Maior av. Popovici Andrei cu Escadrila N3 - Căpitan Grand, Escadrila F4 - Căpitan Giossanu Haralambie, Escadrila F7 - Căpitan Gaulin; Grupul 3 Aeronautic la Armata 6 Rusă - Maior av. Capșa Nicolae

⁴ Comandată de colonelul de Malherbre, Misiunea Aeronautică Franceză era formată din 35 de ofițeri, 11 adjutanți, 38 de segenți, 28 caporali și 165 soldați (*Aeronautica*, Tipografia Școalelor Militare Aeronautice, anul III, nr. 2, februarie 1928, Cotroceni, p. 10).

⁵ A.M.R., fond *Direcția Superioară Aeronautică*, dosar nr. 4, vol. I Misiuni, f. 64-66V (documentul este redactat în limba franceză).

⁶ *Aeronautica*, Tipografia Școalelor Militare Aeronautice, anul III, nr. 2, februarie 1928, Cotroceni, p. 11.

cu Escadrila N10 - Căpitan Blery, Escadrila F5 - Irimescu Radu, Escadrila BM8 - Căpitan Delas; comandantul Corpului de Aerostație - Maior Iarca Ioan, format inițial din patru companii, ulterior fiind constituită și a cincea companie; șeful Aerostației - Maior rez. ing. Laudet. În preajma Bătăliei de la Mărășești vor fi constituite alte două escadrile, F 9 și N 11, care vor fi atașate Grupului 2 Aeronautic, grup care anterior trecuse la dispoziția Armatei I Române.

Cu această încadrare mixtă româno-franceză și cu un nivel de dotare și instruire corespunzător misiunilor de executat, în iarna și primăvara anului 1917, dar mai ales în vara de foc a aceluși an, Aeronautica Română a probat înalt profesionalism, spirit de sacrificiu, dragoste de neam și glie strămoșească, echipajele tuturor structurilor de aeronautică făcându-și pe deplin datoria. Citările prin ordinele de zi ale armatelor române și ruse, aprecierile misiunilor militare străine, cele mai înalte decorații acordate zburătorilor români, sunt tot atâtea dovezi ale contribuției remarcabile a noii arme renăscute la obținerea victoriilor decisive împotriva forțelor dezlănțuite ale Puterilor Centrale la Mărăști, Mărășești și Oituz.

Când furtuna a trecut și armistițiul a fost semnat, cele trei grupuri aeronautice și aerostația au încheiat bilanțul campaniei aeriene a anului 1917 cu rezultate care vor demonstra peste vremuri activitatea strălucitoare a aeronauticii române din acele timpuri de grea cumpănă pentru existența poporului român.

Escadrilele grupurilor au totalizat 8888 ore de zbor, 27 de avioane inamice sigur doborâte, în cursul a aproape 500 lupte aeriene, fiind lansate asupra pozițiilor inamicului 30931 Kg. bombe. Gloriosul Grup 2 Aeronautic comandat strălucit de celebrul maior aviator Andrei Popovici a zburat 3989 ore, doborând 18 avioane dușmane, în cursul celor 275 lupte aeriene. La acest efort hotărâtor au contribuit artileria antiaeriană, cu cel puțin șase aeronave doborâte, și aerostația care a executat 1703 ore ascensiune, cu 410 reglări ale tirului artileriei, fiind surprinse în acțiune și semnalate 281 baterii inamice.

Pierderile suferite au probat, de asemenea, eroismul și spiritul de sacrificiu al personalului aeronautic român: 14 morți și 40 răniți la aviație, 3 morți și 8 răniți la aerostație⁷.

În acest sens, activitatea plină de realizări a Grupului 2 Aeronautic de la Tecuci și a comandantului acestuia a fost relevată special pentru aviație prin Ordinul de Zi nr. 96 al comandantului Armatei I Române, generalul Ieremia Grigorescu:

„În crâncenele lupte date în intervalul de la 24 iulie la 6 august 1917 un ajutor neprețuit a fost dat de unitățile Grupului 2 Aeronautic.

Recunoașteri de armată, arătând mișcările dinapoi ale inamicului, recunoașteri de sector, reglaje, fotografii, zboruri de vânătoare, ascensiuni permanente s-au executat cu un admirabil avânt.

Dar faptele ce au obținut admirația tuturor și unde s-a arătat cel mai frumos spirit de sacrificiu sunt în timpul zborurilor pentru legătura cu infanteria, când fără a ține seama de pericol, v-am văzut zburând la înălțime foarte mică deasupra liniilor vrăjmașe, pentru a putea aduce știri precise în mijlocul întunericului cauzat de bombardamentul de artilerie, atunci când în vuietul asurzitor nu vă vedeam decât pe voi și nu primeam decât de la voi știri că navăitorii au fost biruiți, că valurile dușmane s-au sfârâmat și dau înapoi, în timp ce trei avioane inamice doborâte sunt proba bărbăției aviatorilor de luptă.

Pentru toate acestea aduc mulțumirile mele:

Comandantului de grup pentru priceperea cu care a condus lucrările aeronautice.

Comandanților de escadrițe, piloților și observatorilor din aeroplan și balon pentru curajul admirabil și spiritul de sacrificiu de care au dat dovadă, disprețuind moartea.

Mecanicilor, pentru bunul mers al avioanelor gata de zbor la orice moment.

Prin mine, țara întreagă vă este recunoscătoare!

Dat la Cartierul General al Armatei I-a, astăzi 12 august 1917⁸.

---

⁷ Lt. Colonel Td. Radu, *Zborul Nostru Scris pe înțelesul simțirii românești*, Institutul de Arte Grafice E. Marvan, București, 1930, pp. 81-82.

⁸ General-maior de aviație inginer GHEORGHE NEGRESCU, *Din amintirile unui vechi aviator*, Editura militară, București, 1977, pp. 144-145.

Ocupația Puterilor Centrale din anii 1917-1918 va genera o situație extrem de dificilă. Cu 2/3 din teritoriul național ocupat și clauze teritoriale și economice extraordinar de grele fixate în armistițiul și ulterior în Tratatul de pace semnat cu Puterile Centrale, la care s-au adăugat jaful generalizat în zonele de ocupație, precum și situația dificilă alimentară și sanitară din Moldova, România trăia una dintre cele mai mari drame ale existenței sale.

Dar și în aceste condiții poporul român a găsit resursele interne necesare pentru conservarea ființei statale și realizarea idealului pentru care intrase în război.

În noua conjunctură geopolitică, Aeronautica Militară Română, cu deficiențe majore în dotare, datorate întreruperii rutelor de aprovizionare, alături de întreaga Armată Română, își va face datoria. Deasupra Basarabiei, pentru executarea recunoașterilor solicitate de diviziile române vor acționa escadrilele de aviație din organica Grupului Aeronautic Basarabean, echipaje din Grupului 1 Aeronautic vor acționa în Bucovina, iar Grupul Aeronautic Ardelean, nou înființat în cea mai mare parte cu echipaje ale românilor ardeleni care au făcut parte din armata austro-ungară, va acționa în Transilvania, după remobilizarea Armatei Române și declanșarea acțiunilor militare pentru apărarea României Mari.

Un reper determinant al rolului și importanței participării aeronauticii militare la războiul pentru eliberarea, unirea tuturor românilor și apărarea României Mari îl constituie, cu puterea de netăgădit a faptelor și consecințelor, misiunea aeriană de excepție, cu rol hotărâtor în orientarea și pregătirea acțiunilor pentru întrunirea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia.

În condițiile declanșării unei ierni timpurii, căile de comunicații terestre nu mai asigurau legăturile necesare ale Guvernului României de la Iași cu românii transilvăneni reprezentați de Consiliul Național Român Central din Transilvania. În vederea coordonării activităților pentru mobilizarea armatei și reluarea ostilităților cu Puterile Centrale în vederea eliberării teritoriului românesc ocupat și a teritoriilor de peste munți, Marele Cartier General Român a hotărât executarea unei misiuni aeriene de sacrificiu la Blaj. Se avea în vedere informarea organismului de conducere al românilor transilvăneni cu reperele noi privind evoluția generală a operațiilor militare de pe front, în special de pe frontul sud-estic european și

măsurile de urmat pentru realizarea unirii românilor din fosta monarhie austro-ungară cu țara.

Onoarea realizării acestei misiuni a revenit locotenentului aviator Vasile Niculescu, un pilot cu numeroase misiuni la inamic, inclusiv peste munți, în Transilvania, deși și alți aviatori se oferiseră voluntari. Pilotul era special antrenat pe tipul de aeronavă destinată acestui scop, avionul Farman 40, în campania anului 1917 fiind încadrat la Escadrila F. 4 din Grupul 2 Aeronautic Tecuci. După o serie de amânări, în ziua de 10/23 noiembrie 1918, după ce în prealabil fusese pregătită special prin suplimentarea rezervoarelor de benzină, aeronava Farman 40 cu nr. 3240 a decolat de la Bacău cu destinația finală Blaj, în condiții meteorologice extreme determinate de un ger de minus 35 grade, având ca însoțitor pe căpitanul ardelean Victor Precup.

Încărcătura de la bord era constituită din materiale cu destinație specială, pe lângă sacul cu manifeste încredințat de Marele Cartier General Român fiind transportată o geantă militară sigilată ce conținea, așa cum se va dovedi ulterior, documente de o importanță vitală pentru desfășurarea evenimentelor din Transilvania.

Zborul a decurs în condiții aproape normale, cu trecerea Carpaților Orientali la înălțimea de 2600 metri, cu traiectul pe deasupra orașului Sibiu, unde au fost aruncate primele manifeste, ulterior cu punctul final Blaj, unde, după survolul orașului și aruncarea manifestelor care anunțau sosirea clipei visate a eliberării fraților transilvăneni, la 2 ore și 15 minute de la decolare avionul a aterizat în siguranță pe Câmpia Libertății.

Sosirea soliei române de peste munți a fost onorată cu un entuziasm popular de nedescris. Echipajul a fost întâmpinat de reprezentanții Consiliului Național Român de la Blaj, preotul Macavei și doctorul Precup, având alături mulțimea adunată să audă vestea mântuirii venită de la Iași.

Misiunea aeriană Bacău-Blaj, precum și informațiile transmise Consiliului Național Român Central au determinat amplificarea acțiunilor românilor transilvăneni pentru proclamarea unirii cu țara și au orientat spiritul și conținutul documentelor ce urmau să fie adoptate. Ele vor contribui la grăbirea organizării Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia și adoptarea rezoluției de unire cu România.

În geanta militară sigilată au fost transportate: o scrisoare redactată de preotul doctor Nicolae Bălan către președintele Consiliului Național Român Central de la Arad, Vasile Goldiș, prin care se relatau întâlnirile și dezbaterile avute cu reprezentanții Guvernului României, inclusiv convorbirile purtate cu regele Ferdinand în cadrul audienței acordate, pozițiile exprimate de miniștrii plenipotențiali ai Franței, Marii Britanii și Statelor Unite al Americii acreditați în capitala Moldovei, prin care se solicita, în scopul susținerii cauzei românilor la conferința păcii, necesitatea convocării urgente a unei adunări naționale pentru aprobarea unirii necondiționate a Transilvaniei și celorlalte teritorii românești din defuncta monarhie austro-ungară cu România; un alt document era scrisoarea aceluiasi semnatar adresată de data această preotului Vasile Suci, președintele Consiliului Național Român din Blaj, prin care erau prezentate aceleași informații și modalități de acțiune și se solicita sprijin în situația înaintării trupelor române peste munți; ultimul document aparținea fostului prim-ministru al României, Ion I.C. Brătianu, către Comitetul Național Român Central care vestea apropierea realizării visului de unitate națională și jalona viitoarea construcție a României bazată pe idealurile drepturilor și libertăților fundamentale pentru toți locuitorii patriei unite.

În ziua următoare, 11/24 noiembrie 1918, avionul pilotat de locotenentul Vasile Niculecu a decolat în uralele mulțimii către Bacău și apoi la Iași, unde a fost transmisă corespondența Consiliului Național Român de la Blaj.

Consecință și acestei misiuni aeriene, la 1 decembrie 1918, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia vota unirea Transilvaniei cu România, vis din toate timpurile al românilor, realizat doar o singură dată, vremelnic, pentru câteva clipe, de voievodul întregitor, Mihai Viteazul.

Participarea și contribuția Aeronauticii Militare Române în anii războiului de întregire națională este remarcabilă și prin bilanțul general al operațiilor aeriene executate, respectiv: 10.000 ore de zbor, cu susținerea a peste 700 lupte aeriene, peste 75 tone de bombe lansate în liniile inamice, aproape 1000 misiuni de recunoaștere aeriană în câmpul de luptă strategic și tactic, numeroase misiuni speciale pentru infiltrarea în teritoriul inamic a ofițerilor din serviciile de informații, 146 avioane doborâte, din care 91 de

aviație și 55 de artileria antiaeriană. Și sacrificiile au fost mari, 33 de piloți, observatori și mecanici de avion au dat jertfa supremă pentru țară⁹.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- 1.***, Arhivele Militare Române, fond *Direcția Aeronautică*.
2. Comandor dr. Jănel Tănase, *Transformări în învățământul militar de aviație pentru pregătirea personalului aeronavigant (1 aprilie 1912 – 1 august 2003)*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.
3. General-maior de aviație inginer GHEORGHE NEGRESCU, *Din amintirile unui vechi aviator*, Editura militară, București, 1977.
4. Valeriu Avram, *Istoria Aviației Militare Române, 1910-2010*, Editura SCRIB, București, 2010.
5. Prof. Dr. Valeriu Avram, cdor. Țiplea Mircea, *Aviația și Marea Unire*, Editura Crisserv, Mediaș, 2010.
6. Lt. Colonel Td. Radu, *Zborul Nostru Scris pe înțelesul simțirii românești*, Institutul de Arte Grafice E. Marvan, București, 1930.

---

⁹ Prof. Dr. Valeriu Avram, cdor. Țiplea Mircea, *Aviația și Marea Unire*, Editura Crisserv, Mediaș, 2010, pp. 138 – 139.

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ ÎNAINTE DE MAREA UNIRE. PROIECȚIA OFICIALĂ PRUSACĂ VS DEZIDERATUL ȘCOLII FRANCEZE

ROMANIAN MILITARY THINKING BEFORE THE GREAT UNION. OFFICIAL PRUSSIAN DESIGN VS DESIDERATUM OF THE FRENCH SCHOOL

Lt.col. prof.univ.dr. Adrian LESENCIUC

Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov

e-mail: a.lesenciuc@yahoo.fr

Rezumat: Armata Română, organizată de Alexandru I. Cuza prin Legea privitoare la instrucția Armatei Principatelor Unite din 1860 după modelul armatei franceze, a început să conteze pe plan internațional abia după Războiul de Independență (1877-1878). Dar asupra organizării în acea perioadă deja își pusese amprenta pattern-ul gândirii militare a noului șef al statului, Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, fost căpitan în armata prusacă. În ciuda proiecției oficiale prusace, școala de gândire militară românească începe să se dezvolte pe fundamente ale școlii franceze, dat fiind și numărul mare de ofițeri români absolvenți ai studiilor militare în Franța. Această faptă va permite, după decembrie 1916, când Misiunea militară franceză a început să aibă un rol fundamental în reorganizarea Armatei României, o aliniere a școlii de gândire militară românească la cea franceză.

Cuvinte cheie: gândire militară, școala prusacă, școala franceză.

Abstract: The Romanian Army, organized by Alexandru I. Cuza through The Law on training of the United Principalities Army from 1860, following the French Army's, began to be important at international level only after the Independence War (1877-1878). But the Romanian Army's organization during the Independence War was made following the pattern of the new head of state military thinking, Carol of Hohenzollern-Sigmaringen, a former captain in the Prussian Army. Despite the official Prussian design, the Romanian military thinking school began to develop itself on the foundations of the French school, taking also into account the large number of Romanian officers that graduated the military studies in France. This would allow an alignment of the Romanian military thinking school with the French one, only after December 1916, when the French Military Mission began to play a fundamental role in the reorganization of the Romanian Armed Forces.

Key words: military thinking, Prussian school, French school.

După un secol în care nu au avut loc mutații majore în gândirea militară¹, secolul XX consacră încă de la început concepția prusacă asupra războiului (datorată, în principal, lui Clausewitz și Moltke) și asimilarea celor mai importante elemente de noutate tehnologică în acțiunea militară.

Un aspect straniu se insinuase în gândirea militară a vremii: superioritatea apărării poziționale în raport cu ofensiva (Popescu *et al.*, 2004:120), fapt care a dus la extinderea enormă a frontului: un total de peste 2.100 de kilometri în Primul Război Mondial. Dar această extindere, dublată de relativul echilibru de forțe (care va conduce la o anumită angajare pozițională) avea să fie extrem de costisitoare în numărul de vieți omenești pierdute. Cumva, proiecția războiului pe coordonatele „absolute”, așa cum încercase să îl contureze Clausewitz

Războiul este așadar un act de violență, pentru a sili adversarul să ne îndeplinească voința. (...) Violența, adică violența fizică (deoarece violența morală nu există în afara conceptului de stat și a celui de lege) este deci mijlocul, iar a-i impune inamicului voința noastră, scopul (Clausewitz, 1982:35).

își găsisse expresia maximă, până la acea dată, prin Marele Război (1914-1918). Perspectiva geopolitică a unui Halford J. Mackinder, autorul remarcabilei lucrări *The Geographical Pivot of History* (1904), mută accentul de pe gândirea militară pe cea politico-militară (sau, simplu, politică), sau, în termenii contemporanului său, Julian Corbett – a se vedea *Some Principles of Maritime Strategy* (1911) – de pe mica strategie pe strategia globală. B.H. Liddell Hart avea să denumească ulterior cele două perspective drept mica strategie (militară)², respectiv marea strategie (politică).

¹ Cel mai important aspect, mobilitatea, câștigă în importanța proiectării acțiunilor pe câmpul de luptă abia la sfârșitul anilor 1800.

² În fapt, mica strategie este adevărata strategie (militară), cea care face obiectul gândirii militare. Într-un studiu din 2014, notam: „*Strategia, ca domeniu disciplinar subordonat artei militare, reprezintă știința care studiază principiile, metodele, procedeele și regulile pregătirii și ducerii acțiunilor militare la nivel strategic, răspunzând problematicii micii strategii în clasificarea lui Liddell Hart*” (2014:26).

În România acelor ani, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, organismul militar era în formare. Între cele trei imperii: Otoman, slăbit, dar manifestându-și dominația până în 1922, Habsburgic, în ultimă încercare de recuperare a strălucirii de altă dată, dar dispărut în 1918 și Țarist, apus odată cu revoluția din februarie 1917, provinciile românești unite aveau de apărut granițe de peste 3.000 de kilometri. În plus, menținerea țării sub regimul de garanții internaționale și poziția strategică importantă, chiar dacă armata română a început să conteze abia după Războiul de Independență din 1917-1918, au determinat România să se concentreze pe o politică de apărare coerentă, având la bază o gândire militară proprie. Dar cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea nu se putea caracteriza printr-o proiecție strategică coerentă la nivelul marilor armate occidentale, chiar dacă scrierile de artă militară s-au înmulțit înainte de 1900, iar cele două școli dominante de gândire militară, prusacă și franceză, continuau să fie dominante și aproape egal apreciate.

Nici bibliografia militară românească nu suferea din numărul de titluri. Până în zorii Primului Război Mondial, Războiul de Independență stârnise interesul și condusese la apariția a numeroase titluri, majoritatea cu caracter memorialistic, după cum notează generalii Arsene și Botezatu într-o lucrare dedicată evoluției strategiei militare românești în epoca modernă (1999:43, notă de subsol):

Numai despre campania armatei române din 1877-1878 existau peste 60 de titluri, de la monografii, memorii, însemnări, studii critice, până la albume și povestiri. Dintre acestea, pot fi reținute ca importante pentru teoreticienii preocupați de strategia militară românească: „*Operation de l'Armée Roumaine pendant la guerre de l'Independence*” apărută la Paris în 1980³ sub semnătura lui Petre Vasiliu-Năsturel, generalul Ștefan Fălcoianu cu „*Istoria războiului din 1877-1878, ruso-româno-turc*” scrisă în 1895, „*Studiu critic asupra războiului ruso-româno-turc*”, scris de căpitanul Ion Ștefănescu, în 1902.

---

³ Printr-o eroare, anul apariției lucrării generalului de artilerie Petre Vasiliu-Năsturel a fost menționat a fi 1980. De fapt, lucrarea, intitulată complet *Guerre d'Orient: Operation de l'armée roumaine pendant la guerre de l'Independence: journal d'un officier*, a fost publicată la Paris în 1880.

Practic, lucrările publicate până la intrarea României în Primul Război Mondial și incluse biblioteconomic în subclasa „Artă militară” impresionează din punct de vedere numeric. Dar, dintre acestea, majoritatea sunt lucrări de memorialistică, de istorie și geografie militară, cursuri de tactică, lucrări dedicate fortificațiilor, studii de drept internațional, realizate de autori români, dar și bibliografie străină tradusă, grație numeroșilor ofițeri români pregătiți la școlile militare din vest, de la Viena, Torino, Paris, Berlin, Bruxelles, dar și din vest: Sankt Petersburg.

Nu lipsesc din publicațiile militare regulamentele, ordinele și instrucțiunile, multe dintre ele inspirate de documente normative similare din alte armate. În plus, aceste lucrări devin foarte răspândite în rândurile *oastei* prin intermediul a cel puțin două canale: cel formativ, prin intermediul învățământului militar, începând cu Școala pregătitoare de ofițeri de la București (înființată în 1847), ulterior cu Școala militară de infanterie și cavalerie (1872) și Școala specială de artilerie și geniu (1881), continuând cu Școala superioară de război (1889), Școala de tragere a infanteriei (1906), Școala militară de aviație de la Cotroceni (1912), Școala de piloți militari și civili de pe aerodromul Băneasa (1912), Școala de tragere a artileriei de câmp (1917) ș.a., respectiv cel informativ, prin intermediul presei militare centrale: *Monitorul Oastei/ Revista Armatei* (1883-1914), *România Militară* (1864-1947), *Revista Artileriei* (1887-1952), *Revista Infanteriei* (1887-1952), *Marina* (1897-1898), *Memorialul Geniului* (1905-1907) etc.

În ceea ce privește dimensiunea formativă a răspândirii cunoașterii strategice, se remarcă interesul Școlii superioare de război de a angrena marile personalități ale vieții militare, începând cu, pe atunci, colonelul Alexandru Averescu, în cursuri și conferințe având ca scop dezvoltarea culturii și gândirii strategice, la care s-au adăugat, în timp, personalități ale vieții culturale românești, printre care Bogdan Petriceicu Hasdeu sau Nicolae Iorga.

În ceea ce privește dimensiunea informativă, rolul cel mai important în reflectarea problematicii gândirii militare românești l-a jucat *România Militară*, înființată în 1864 de nouă căpitani ai primei promoții ai Școlii de cadeți de la București, dintre care se remarcă numele viitorului general Slăniceanu, autor al unor lucrări de referință în literatura militară a acelor ani. Studiind rolul publicațiilor Statului Major General în promovarea

gândirii militare românești, cercetătoarea Alina Papoi sublinia îndrăzneala asumării unui asemenea program consistent de dezvoltare a gândirii militare românești de niște tineri ofițeri care au înțeles că nivelul instruirii trupelor depinde și de cunoștințele militare teoretice ale ofițerilor instructori:

România Militară a fost rezultatul inițiativei unui grup de nouă căpitani, absolvenți ai celei dintâi promoții a Școlii de cadeți din București, înființată de către Barbu Știrbei: G. Slăniceanu, A. Gramont, G. Borănescu, G. Anghelescu, A. Anghelescu, E. Arion, E. Boteanu, E. Pencovici și C. Barozzi, așa cum ne sunt ei prezentați în paginile lucrării jubiliare din anul 1939⁴. O idee „îndrăzneță“, după cum afirmă autorii lucrării menționate, această apariție a unei reviste militare românești în mijlocul unei armate tinere și destul de restrânse pentru acea perioadă, cu atât mai mult, cu cât revista era o publicație independentă, dar aflată sub egida Ministerului de Război! Cuvintele-deviză alese pentru *România Militară* au fost: „Știință, artă și istorie militară“ – cuvinte care sintetizează, în conținutul și sobrietatea lor, întreg rostul pe care îl va îndeplini revista în viața noastră militară“⁵.

Practic, cei nouă căpitani, de geniu, stat major și artilerie, educați în țară și în străinătate, au pus, prin intermediul publicației *România Militară*, a cărei moștenitoare este astăzi *Gândirea Militară Românească*, bazele programului teoretic de dezvoltare a gândirii strategice românești. Surprinde cu adevărat în anii premergători intrării României în Primul Război Mondial, nivelul ridicat al dezbaterilor în presa militară românească, care ajunsese la circa 30 de publicații:

Schimbul de idei, dialogul fertil și critic despre concepția generală de conducere a războiului. Rolul diferitelor categorii de arme în luptă, necesitatea pregătirii din timp a armatei pentru participarea la un război regional, problemele de pregătire psihică pentru luptă au fost mijlocite de o presă militară specializată, surprinzător de dezvoltată și susținută într-o

---

⁴ Tomița-Razașul, Anastase (coord.). (1939). *Din trecutul României Militare cu prilejul aniversării a 75 de ani de la apariția ei în viața armatei. 1864-1939*, București: Tipografia Marelui Stat Major.

⁵ *Ibidem*, p. 25.

măsură însemnată prin contribuția privată a câtorva ofițeri pasionați și devotați vocației și profesiei lor (Arsene, Botezatu, 1999:45).

Stimularea interesului pentru teoria militară, ulterior pentru gândirea strategică, prin intermediul Școlii superioare de război și a Marelui Stat Major și a publicațiilor sale, dar mai ales prin implicarea unor ofițeri școliți în Occident, capabili să analizeze și să generalizeze experiența războiului (lecțiile învățate din propria implicare sau din acțiunile militare ale altor armate, în primul rând ale celei franceze), a însemnat punerea temeliei gândirii militare românești, concretizată prin câteva lucrări deosebite.

În anii neutralității României din Primul Război Mondial, studiile militare s-au dezvoltat într-o direcție nouă: cea a proiectării scenariilor (ipotezelor) de apărare sau acțiune. Varianta A (propusă de generalul Averescu), însemnând concentrarea armatei spre est, respectiv varianta C (propusă de generalul Christescu), însemnând concentrarea spre sud, erau cele mai cunoscute.

Chiar dacă aceste documente au rămas „simple modele și exerciții teoretice atâta timp cât economic [n.a. România] nu dispunea de posibilități pentru a satisface cerințele elementare ale modernizării și dotării oștirii române la nivelul exigențelor timpului⁶” (Arsene, Botezatu, 1999:51), chiar dacă, în final, în august 2016 a fost aleasă Ipoteza Z, *Proiectul de operațiune în vederea unui război contra Puterilor Centrale și a Bulgariei. România aliată cu Quadrupla Înțelegerere*, pentru a deveni plan de campanie, elaborarea scenariilor a însemnat un pas important în dezvoltarea gândirii militare românești la începutul secolului XX.

Sub coordonarea colonelului Marius Andone, Biblioteca Centrală a Ministerului Apărării Naționale publica în 1975 un prim volum, prefațat de

---

⁶ În nota de subsol care însoțește punctul de vedere, generalii Arsene și Botezatu făceau următoarea mențiune: „la sfârșitul primului deceniu al secolului XX, România aloca 13,5% din buget pentru apărare, în timp ce majoritatea statelor europene rezervau acestui scop peste 20%”. De altfel, Primul Război Mondial a surprins România slab înzestrată, inferioară din acest punct de vedere adversarilor militari neavând armament suficient și lipsind în mare măsură materialul artileristic. Este interesant de observat cum au evoluat bugetele de apărare pe parcursul ultimei sute de ani, în contextul în care, actualmente, România este unul dintre puținele state care aloca regulat 2% pentru apărare.

renumitul bibliograf român și ulterior membru de onoare al Academiei Române, Dan Simonescu, intitulat *Bibliografia militară românească*.

Printre lucrările de referință incluse în catalogul Bibliotecii Centrale a MApN se numără cele de memorialistică, istorie militară, tactica armelor ș.a., dar există și numeroase cărți dedicate strategiei și artei militare, care au contribuit la configurarea unei gândiri militare autohtone. Câteva dintre ele au constituit repere în configurarea unei școli de gândire militară, iar autorii lor au publicat deopotrivă și în presa militară specializată a vremii.

Amintim, spre a rezuma, cele mai semnificative lucrări ca influență ulterioară asupra gândirii militare românești: Gl. G. Slăniceanu. (1881). *Tactica și strategia . Curs de studiu*. București: Pressa autografă a Școlii militare; Col. C-tin Poenaru. (1886). *Curs de Artă Militară*. București. lito cu fig.; Col. I.Gh. Istrate. (1888-1889). *Curs de artă militară*. 5 volume. București: Autografia Școlii speciale de Artilerie și Geniu; Cpt. R. Radian. (1893). *Strategia după Derrecagaix, Valdor de Heuch, Fix etc., coprinând cestiuile din programul pentru esamenul de maior*. București: Tipografia și Fonderia de litere Thoma Basilescu; Col. Ion Popovici. (1895). *Strategia în campaniile din 1866, 1870 și 1877*. București: Tipografia „Voința Națională”; Mr. [I.] Cocorăscu. [1899-1900]. *Studii elementare asupra artei războiului*, 4 volume, culese și așezate în conformitate cu prescripțiunile programelor cerute la: examenele de maior; examenele de admitere la Școla superioară de război și inspecțiile generale. București: Tipografia și Fonderia de litere Thoma Basilescu; Lt.col. A.D. Lupu. (1890). *Note de strategie și tactică*. 2 vol. București: Tipografia Carol Göbl; Mr. I. Popovici. (1901). *Strategia în campaniile napoleoniene. [De la 1796 până la 1815]*. Roman: Tipografia Leon Friedman; Cpt. Al. Atanasiu. (1903). *Chestiuni de strategie, cu exemple din istoria campaniilor ([de la] 1796 la 1878)*. București: Tipografia „Clemența”; Col. Const. Christescu. (190...). *Strategia și tactica*. București, lito, cu tabele și figuri⁷; Mr. P. Angelescu. (1912). *Studiu critic al avangardelor tactice și antegardelor strategice*. București: Institutul de Arte Grafice Carol Göbl.; Col. Alex Lupescu. (1912). *Principii de strategie și istorie militară. Strategia marilor căpitani până la Revoluțiunea franceză și strategia napoleoniană*. [Rezumatul

---

⁷ Studiul coordonat de col. Andone explică suplimentar conținutul lucrării viitorului general Christescu: „Reeditarea cu mici diferențe a volumului de conferințe din 1905; la p.1-92 cuprinde material nou despre serviciul de cercetare, serviciul de descoperire și marșuri” (BCMApN, I, 1975:47).

conferințelor din anul școlar 1911-1912]. 4 volume. București: Litografia Școlii superioare de război și Cpt. I. Florescu. (1916). *Procesul avangardelor strategice*. București: Institutul de Arte Grafice Eminescu.

Este lesne de înțeles că gândirea militară românească de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX se contura pe lecțiile de strategie militară oferite istoriei de generalii francezi și, mai ales, pe „bogata experiență de luptă” (Baboș, Vlad, 2001:128) pe care o câștigaseră militarii români în Războiul de Independență și în războaiele balcanice. Oficial, domnitorul român, Carol Ludovic de Hohenzollern-Sigmaringen, fost ofițer al armatei prusace, ulterior devenit primul rege al României, impusese o linie a organizării armatei și, implicit, o linie a gândirii militare, influențată de propria formare. Anterior, *Legea privitoare la instrucția Armatei Principatelor Unite* din 1860 urma modelul armatei franceze, iar instructorii militari urmau să fie instruiți de ofițeri francezi. În condițiile în care arta militară stagnase aproape un secol, punerea în practică a conceptelor și ideilor clausewitziene de către generalul Helmuth von Moltke (1800-1891) a determinat apariția unei școli omonime, *Școala lui Moltke*, dezvoltată prin intermediul Academiei prusace de război, pe care a condus-o Clausewitz între 1818 și 1831, respectiv prin intermediul marelui stat major prusac.

Generalul Moltke puna în aplicare, în baza unității doctrinei promovate de școala prusacă, ideile ilustrului său predecesor, fără a putea le fi înțeles în profunzimea lor metafizică (așa cum intenționase Clausewitz, inspirat de filosofia lui Kant și Hegel), iar adepții acestei școli, printre care și fostul ofițer Carol I, au încercat să impună sistemul *Landwehr*-ului prusac drept politică națională de „apărare a țării”. Proiectul lui Carol I, însemnând trupe permanente și posibilitatea mobilizării rapide de forțe în caz de război, s-a impus formal prin intermediul legii organice din 1868, dar, în condițiile unei elite militare influențate de școala de gândire franceză, proiecția legislativă/doctrinară oficială (descinzând din școala prusacă, clausewitziană) a evoluat în paralel cu tactica (și marea tactică) descinzând din școala franceză. Publicațiile românești, în frunte cu *România Militară*, începuseră să promoveze scrierile lui Clausewitz – la 1895, într-un articol nesemnat, Clausewitz era recomandat atât pentru aprofundarea perspectivei, cât și pentru punerea în aplicare a atribuțiilor Statului Major, așa cum rezultă din proiecția generalului prusac (Papoi, 2018, cu referire la articolul publicat în *România Militară* vol. 2, p.3, „Atribuțiunile șefilor de serviciu la comandamente”).

Totuși, până la punerea în aplicare a Ipotezei Z, discrepanța dintre școala de gândire prusacă și cea franceză nu era flagrantă, în ciuda discordiei frecvente, recunoscute și amendate, dintre ofițerii din comandamente. În plus, odată cu Misiunea militară franceză începută în decembrie 1916, alinierea la preceptele acestei școli s-a putut realiza fără sincope în anii de după Marea Unire.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Arsene, Valentin (gl.div.r. prof.univ. dr.), Botezatu Petre (gl.bg. dr.) (coord.). (1999). *Strategia militară românească în epoca modernă*. Prefață de general de corp de armată dr. Constantin Degeratu. București: Editura Nummus.
2. Baboș, Alexandru, Vlad, Ioan. (2001). *Istoria artei militare. Culegere de lecții*. Sibiu: Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”.
3. Biblioteca Centrală a Ministerului Apărării Naționale. (1975). *Bibliografia militară românească*. Vol. 1 (1831-1913). Coord.: col. Marius Andone. Prefață de prof. dr. doc. Dan Simonescu. București: Editura Militară.
4. Clausewitz, Carl von. (1982). *Despre război*. Operă postumă a generalului Carl von Clausewitz. Studiu introductiv, note și verificarea științifică a textului de general-maior dr. Corneliu Soare. București: Editura Militară.
5. Corbett, Julian S. [1911] (2012). *Principles of Maritime Strategy*. Mineola, NY: Dover Publications, Inc.
6. Lesenciuc, Adrian. (2014). *Introducere în arta militară*. Brașov: Editura Academiei Forțelor Aeriene „Henri Coandă”.
7. Liddell Hart, B.H. (1954) [1973]. *Strategia. Acțiunile indirecte*. Traducere din limba engleză de colonel L. Cojoc, lt.-col. S. Pitea. Cuvânt înainte de general maior în rez., dr. I. Cupșa. București: Editura Militară.
8. Mackinder, Halford J. [1904] (2004). The Geographical Pivot of History. *The Geographical Journal*, no.4, vol.XXIII, reprodus în no.4 vol.170 din 2004 al publicației *The Geographical Journal*.
9. Papoi, Alina. (2018). *Publicațiile Statului Major General – Loc și rol în promovarea gândirii militare românești*. Teză elaborată în vederea obținerii titlului de doctor în științe militare (în manuscris). Coordonator: col.(r.) prof.univ. dr. Ion Giurcă. București: Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.
10. Popescu, Mihail (gl.dr.), Arsene, Valentin (gl.lt.r.dr.) & Văduva, Gheorghe (gl.bg.r.dr.). (2004). *Arta militară de-a lungul mileniilor*. Vol.2. București: Centrul Tehnic Editorial al Armatei CTEA.
11. Tomița-Razașul, Anastase (coord.). (1939). *Din trecutul României Militare cu prilejul aniversării a 75 de ani de la apariția ei în viața armatei. 1864-1939*. București: Tipografia Marelui Stat Major.

ROMÂNIA ÎNCOTRO?

ROMANIA WHERE?

Gl. mr. (r.) Prof.univ.dr. Gabriel-Florin MOISESCU
Membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale
e-mail:moisescu.gbrl@gmail.com

Rezumat: 1918 – Anul Marii Uniri...sau poate Anul Miracolului Românesc, ne-a oferit o lecție: că deși avem opinii diferite, putem construi împreună același viitor. Anul 2018 găsește România ca partener strategic al S.U.A. și țară membră a N.A.T.O. și U.E. dar, fără un proiect de țară pe termen lung. Proiectul „România grănicer” se dorește a fi punctul de plecare al unei dezbateri la nivel național care să vizeze transformarea poziției geostrategice a țării noastre aflate la frontiera N.A.T.O. și U.E. în oportunități de dezvoltare pe termen lung. Important este să vedem miracolul și să-l transformăm într-un ideal național astfel încât, peste 100 de ani, urmașii noștri să poată sărbătorii România din viitor. Lecția anului 1918 este valabilă și astăzi și va fi valabilă și în viitor: miracolul stă în fiecare dintre noi și în puterea de a înfăptui un ideal chiar dacă suntem diferiți.

Cuvinte cheie: Anul1918, Marea Unire, miracol, lecție, izolaționism, securitate, viitor, oportunitate, proiect de țară.

Abstract: 1918 - The Year of the Great Union ... or maybe the Year of the Romanian Miracle gave us a lesson: that although we have different opinions, we can build together the same future. Year 2018 finds Romania as a strategic partner of the United States and a member of N.A.T.O. and U.E. but, without a long-term country project. The "Romania border" project is meant to be the starting point of a national debate aimed at transforming the geostrategic position of our country, border country at the N.A.T.O. and U.E. in long-term development opportunities. It is important to see the miracle and transform it into a national ideal so that in 100 years our descendants can celebrate Romania in the future. The lesson of 1918 is still valid today and will be valid in the future: the miracle lies in each of us and in the power of realizing an ideal even if we are different.

Key words: Year 1918, Great Union, miracle, lesson, isolationism, security, future, opportunity, country project.

1918 – Anul Marii Uniri...sau poate Anul Miracolului Românesc.

Anul 1918 intră în istorie ca anul nașterii României Mari, iar durerile acestei nașteri treceau ușor, ușor în umbra istoriei...dar poate că azi,

când ca națiune încercăm să ne proiectăm viitorul pentru următorul secol ar merita să ne amintim istoria acelui an, fiindcă nimic din începutul lui nu prevedea sfârșitul măreț.

1918 debuta cu o situație dezastruoasă pentru țara noastră, în condițiile în care suprafața îi era practic redusă la teritoriul actual al Moldovei, familia regală și guvernul erau în exil la Iași, Bucureștiul fiind ocupat de trupele germane la care se adăugau grave lipsuri alimentare și probleme sanitare. Viața politică era și ea în continuare afectată de puternica sciziune apărută încă de la începutul războiului, în 1914, între partizanii Antantei și cei filogermani favorabili Puterilor Centrale. Dar ceea ce este de subliniat, este că fiecare tabără dorea ca România să valorifice participarea la război pentru a-și realiza idealul de unitate și mai ales că fiecare tabără va contribui la realizarea lui.

În plan militar, marile victorii ale Armatei Române din 1917 păreau a nu mai conta în noile condiții internaționale în care România rămânea fără aliați pe front ca rezultat al defecțiunii rusești de după revoluția bolșevică și, mai ales, după retragerea Rusiei din război și înțelegerea separată cu Germania.

Acestea erau condițiile în care începea anul 1918. Silită de acestea și izolată internațional, România începea în februarie/martie tratativele de pace cu Puterile Centrale conduse de Germania, încercând să diminueze cât mai mult pierderile.

Dar în ziua de 27 martie/9 aprilie, Sfatul Țării din Basarabia votează unirea cu România. În acel moment, oamenii politici cu vederi progermane înțeleg oportunitatea și, chiar dacă tratatul de pace de la Buftea – București, semnat la 7 mai 1919, avea condiții dureroase pentru țara noastră, în el se recunoștea unirea cu Basarabia.

Tratatul, deși a fost ratificat de ambele camere ale parlamentului, nu a fost semnat niciodată de regele Ferdinand, astfel că, în toamna lui 1918, armata română reîntra în luptă împotriva Puterilor Centrale și sfârșitul războiului o găsea alături de Antanta, lângă care poporul român își dorise încă din 1914 să se afle și alături de care luptase în campania din 1916 – 1917 și avusese strălucitele victorii de la Mărăști, Mărășești și Oituz.

După armistițiul din 11 noiembrie 1918, Bucovina în 28 noiembrie și apoi Transilvania, la Marea Adunare de la Alba Iulia de la 1 decembrie, proclamau unirea cu România.

Astfel, anul 1918 se încheia cu realizarea unui ideal la care puțini români avuseseră curajul să viseze și cu atât mai mult la începutul aceluși an.

Apoi, la tratativele de pace de după Primul Război Mondial, oamenii politici, indiferent de orientarea lor partinică, au știut să colaboreze pentru recunoașterea în tratatele de pace a actelor de unire din 1918.

De aceea s-a vorbit de 1918 ca Anul Miracolului Românesc. Dar oare, cu tot contextul internațional favorabil recunoașterii realizărilor noastre, acest miracol ar fi fost posibil dacă poporul român, în frunte cu oamenii săi politici și familia regală, nu l-ar fi „văzut” și nu ar fi făcut tot ceea ce era posibil pentru înfăptuirea lui?

Poate acesta este mesajul pe care ni-l trimite prin istorie anul 1918: chiar și atunci când te afli într-o situație extrem de grea, dacă ai un ideal puternic, poți lucra împreună și poți folosi în favoarea realizării lui chiar și idei și poziții ce la prima vedere par ireconciliante.

2018 – azi, după un secol, poate ar trebui să ne gândim viitorul pornind tocmai de la această lecție a anului 1918: că deși avem opinii diferite, putem construi împreună același viitor.

La 100 de ani de la Marea Unire, trăim într-o lume aflată într-un proces de globalizare ireversibil.

Criza din anul 2008, declanșată în S.U.A., s-a extins ca un „bulgăre” de zăpadă în Europa și ulterior în întreaga lume. A urmat declanșarea războiului din Siria și alipirea Crimei de către Federația Rusă împreună cu acțiunile militare din Ucraina. În urma extinderii N.A.T.O., Federația Rusă nu se simte confortabil decât atunci când are asigurat un „coridor de securitate” între frontiera N.A.T.O. și teritoriul său, de aici rezultând și acțiunile sale privind menținerea Republicii Moldova ca țară neutră și împiedicarea Ucrainei de a accede în Uniunea Europeană și în N.A.T.O.

Turcia, după eșuarea loviturii de stat din 2016 și modificarea Constituției, în sensul acordării de puteri depline președintelui, și-a schimbat atitudinea și comportamentul strategice, privind S.U.A., N.A.T.O. și U.E., și-a întors „fața” către Rusia, Iran și China și, în același timp, prin acțiunile desfășurate, accentuează conflictualizarea relațiilor cu U.E. și N.A.T.O.

Marea Britanie se pregătește să părăsească U.E. în urma referendumului din 2016, însă negociază intens pentru menținerea poziției privilegiate pe care a avut-o în uniune (a doua economie a Europei, după Germania) atât în relațiile cu statele membre ale U.E. cât și cu S.U.A.

Sub Administrația Trump, S.U.A. se îndreaptă spre o politică izolaționistă, la fel ca și Marea Britanie, dar nu dorește să-și părăsească pozițiile geostrategice „cheie” (vezi relațiile cu Japonia și Coreea de Sud; în privința relațiilor cu partea Nord-Coreeană se observă o detensionare a acestora însă problema nu este rezolvată). Ambele state își întorc mai mult „fața” către propriile interese, către proprii cetățeni, parcă mai mult decât au făcut-o până acum. Astfel, S.U.A. s-au retras în iunie 2017 din Acordul global pentru climă¹, în octombrie a aceluiși an din UNESCO², în luna mai 2018 din Acordul nuclear³ semnat de marile puteri cu Iranul și la 20.10.2018, președintele Donald Trump a anunțat intenția S.U.A. de a se retrage din Tratatul INF⁴, semnat în anul 1987 între Mihail Gorbaciov și Ronald Reagan, și a acuzat Moscova de încălcarea prevederilor documentului. Reacțiile Federației Ruse și U.E. nu s-au lăsat așteptate și, începând cu 21.10.2018 ministrul adjunct de externe rus Serghei Riabkov a precizat faptul că în situația în care S.U.A. continuă să se retragă unilateral din acordurile internaționale, Rusia va lua măsuri de retorsiune, inclusiv de ordin militar⁵. La rândul său, U.E. a avertizat Administrația Trump că decizia S.U.A. de retragere din Tratatul Forțelor Nucleare Intermediare va genera „instabilitate” precum și o nouă cursă a înarmărilor, cu efecte asupra țărilor europene. De aceea Washingtonul și Moscova trebuie să mențină un dialog constructiv pentru păstrarea acestui tratat⁶.

---

¹ N.A. este vorba despre acordul de la Paris privind schimbările climatice, semnat în decembrie 2015 de 195 de state. Doar S.U.A., Siria și Nicaragua nu respectă înțelegerea (conform <http://n.digi24> accesat în 02.08.2018).

² N.A. Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură; conform Departamentului de Stat American, Washingtonul va rămâne observator (conform <http://m.mediafax.ro>, accesat în 26.08.2018).

³ N.A. Iranul și marile puteri din grupul P5+1 (S.U.A., Marea Britanie, Franța, Rusia, China și Germania au semnat în luna mai 2015 un acord privind programul nuclear iranian, cunoscut ca JCPOA (Joint Comprehensive Plan of Action) - Planul de Acțiune Comun Cuprinzător (Conform <http://www.agerpres.ro>, accesat în 26.08.2018).

⁴ N.A. tratatul prevede interzicerea utilizării de rachete cu încărcătură convențională și nucleară cu raza de acțiune între 500-5500 km. (conform <https://evz.ro>, accesat în 22.10.2018).

⁵ *Ibidem.*

⁶ Conform m.ziare.com, accesat în 22.10.2018.

De asemenea, S.U.A. au declanșat acțiuni de „război comercial” împotriva Canadei, U.E., Turciei, Chinei, etc., acestea aflându-se în plină desfășurare. Din punctul de vedere al specialiștilor în domeniu, aceste dispute comerciale răspândesc nesiguranță.

Interesant este faptul că, în tot ceea ce întreprinde, Administrația Trump invocă problema securității naționale.

În noua Strategie de Securitate Națională a S.U.A.⁷ (decembrie 2017), China și Rusia sunt indicate drept competitori care încearcă să conteste puterea S.U.A. și să le erodeze securitatea și prosperitatea. De partea cealaltă, în noua Strategie Națională de Securitate a Federației Ruse⁸, S.U.A. și U.E. sunt trecute la amenințări.

Asistăm oare în S.U.A. la convergența curentului izolaționist de origine republicană cu discursul pentru o reducere a prezenței militare care aparține taberei republicane?

Suntem martorii declanșării „mecanismului” de depriorizare a alianțelor de către S.U.A. și dacă este așa, ce loc ocupă România pe această scală ținând cont că S.U.A. sunt interesate în primul rând de „punctele cheie strategice” de la „frontiera globală” pentru protejarea propriilor lor investiții?

Au nevoie S.U.A. din nou de o strategie globală conform căreia acestea să întrebuințeze rețeaua alianțelor de la frontiere în scopul creșterii costurilor unei eventuale agresiuni militare din partea rivalilor emergenți (Rusia, China și Iranul) și care este locul României în această strategie?

Este extrem de dificil de prognozat „comportamentul” S.U.A. la nivel global întrucât, până în prezent, retorica și acțiunile acestora au fost ambivalente. Pe termen scurt, este posibil ca acestea să transmită rivalilor emergenți și aliaților același mesaj. Pe termen mediu și lung ne abținem în a da un prognostic ținând cont de „comportamentul” imprezvizibil al S.U.A. ca actor global.

⁷ N.A. noua Strategie de Securitate Națională a S.U.A. este orientată spre protejarea frontierelor și forța economică. China și Rusia sunt considerate „puteri revizioniste”, prima prin incursiunile sale în Marea Chinei de Sud, iar cea de-a doua în Europa, prin incursiunile militare în Ucraina și Georgia (conform <https://www.agerpres.ro>, accesat în 04.09.2018).

⁸ N.A. până acum, extinderea N.A.T.O. era considerată o amenințare la adresa Federației Ruse. Noua Strategie cuprinde perioada 2016-2020 (conform <https://adevarul.ro>, accesat în 04.09.2018).

Se pare că suntem martorii unei tendințe în care interesele la nivel global și regional pierd teren în favoarea intereselor naționale, „geografia”⁹ își pune din ce în ce mai mult „amprenta” asupra politicii interne și externe a statelor, iar securitatea reprezintă o preocupare fundamentală a acestora.

N.A.T.O., în urma Summit-ului de la Varșovia, și-a dislocat o parte din forțele și mijloacele din centrul continentului european către est. Practic, prin această decizie, a mutat centrul de greutate al unor eventuale acțiuni militare din vestul și centrul în nord-estul și estul continentului. Concentrarea este mai mare în Țările Baltice și Polonia decât în România și Bulgaria, asta rezultând și din fondurile alocate de către S.U.A. prin inițiativa de Reasigurare Europeană¹⁰.

Federația Rusă a răspuns cu aceeași măsură și este posibil să rămână superioară din punct de vedere al gradului de mobilitate al forțelor și mijloacelor. La Summitul de la Bruxelles din 11-12 iulie 2018, țările membre NATO au decis noua strategie a alinței cu accent pe apărarea colectivă, nivelul de pregătire al trupelor și mobilitatea acestora precum și pe războiului cibernetic¹¹.

Există, de asemenea, indicii ca baza militară a NATO de la Incirlik (Turcia) să fie mutată, Grecia și România fiind unele din posibilele destinații¹².

Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) prin intermediul Politicii Europene de Securitate Comună (PESC), în urma Brexit-ului și a politicii SUA încearcă să fie „revigorată”, vorbindu-se din ce în ce mai mult în ultima vreme, la propunerea președintelui Franței, Emmanuel Macron, despre crearea unei armate europene ca forță complementară a NATO. Inițiativa a fost considerată „jignitoare” de către

---

⁹ N.A. vezi Robert D. Kaplan, *Răzbușarea geografiei. Ce ne spune harta despre conflictele viitoare și lupta împotriva destinului*, Editura Literara, București, 2015, p. 66.

¹⁰ N.A. Inițiativa de Reasigurare Europeană (European Reassurance Initiative-ERI) a pornit în 2014, la inițiativa fostului președinte american Barack Obama, care a propus alocarea unui miliard de dolari pentru reasigurarea militară a aliaților din E. Europei. Pentru 2018, S.U.A. au alocat un buget de 4,7 miliarde de dolari. Pentru România, bugetul ERI înseamnă alocarea a 3 milioane de dolari bazei aeriene de la Câmpia Turzii și 2,2 milioane de dolari bazei aeriene de la N. Kogălniceanu (conf.<https://n.gandul.info>, accesat în 04.09.2018).

¹¹ N.A. conform <https://n.adevarul.ro>, accesat în 27.08.2018.

¹² N.A. conform www.in.gr; English Edition, 04.04.2018, Americans abandoning Turkey, approaching Greece/in. gr. Vasilis Kanellis.

președintele SUA Donald Trump, care a recomandat țărilor UE membre NATO să-și plătească în totalitate contribuția de 2% din PIB la NATO dar a fost considerată binevenită de către președintele rus Vladimir Putin, acesta precizând faptul că, dacă UE dorește să devină o putere globală, are nevoie de o armată proprie.

Este extrem de dificil de apreciat care va fi viitorul acestei inițiative europene, ținând cont de faptul că, țările membre ale UE vor trebui să contribuie cu 2% din PIB la Alianță și cu un alt procent la armata europeană¹³.

Ce economii își pot permite acest lucru fără a declanșa nemulțumirile propriilor cetățeni și amplifica acțiunile naționaliste și populiste? Probabil numai cele ale Germaniei, „motorul Europei” și Franței.

Europa se confruntă în continuare cu migrația ilegală și acțiunile teroriste, cu tendința de fragmentare a unor state, cu procesul de „contagiune” a acestora, cu revenirea la naționalism, rasism, antisemitism și extremism¹⁴.

În cuvântul luat la lucrările de deschidere ale Forumului Păcii organizat de președintele Franței, în perioada 11-13 noiembrie 2018 la Paris, cancelarul Germaniei Angela Merkel a subliniat faptul că pacea nu trebuie considerată de la sine înțeleasă și a pus sub semnul întrebării soluția politicii izolaționiste care nu a avut succes acum 100 de ani și nu poate avea succes nici astăzi, într-o lume interconectată¹⁵. Retrăim oare „filmul” frământărilor geopolitice din anii 1930? Asistăm la sfârșitul unei „Pax Europa” care a durat șapte decenii?

Da, este adevărat că Europa este supusă mai multor „puncte de presiune”, iar de modul în care decidenții politici vor reacționa va depinde existența și viitoarea ei poziție de putere regională sau globală¹⁶.

¹³ N.A. La Summit-ul de la Bruxelles, din 11-12 iulie 2018, președintele SUA Donald Trump a sugerat ridicarea cotei de participare la NATO la 4% din PIB. Germania și Franța s-au opus întrucât la Summit-ul din Țara Galilor s-a decis alocarea de 2% din PIB de către statele membre NATO până în anul 2024. În medie, statele membre UE alocă apărării 1,3% din PIB.

¹⁴ N.A. conform cu <http://www.agerpres.ro>; accesat în 14.11.2018.

¹⁵ N.A. sintagma „puncte de presiune” este preluată din lucrarea lui George Friedman, „Puncte de presiune. Despre viitoarea criză din Europa”, Editura Litera, București, 2016.

¹⁶ N.A. vezi Strategia globală pentru politica externă și de securitate a Uniunii Europene „Viziune comună, acțiuni comune: o Europă mai puternică” (conform <http://europa.eu>, accesat în 04.09.2018).

În acest context România, ca partener strategic al S.U.A. și stat membru al N.A.T.O. și al U.E., și-a materializat interesele naționale de securitate și obiectivele ce decurg din acestea în Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2019 - O Românie puternică în Europa și în lume.

Situându-se pe locul al doilea, după Polonia, din punct de vedere al suprafeței teritoriale și al populației și fiind „grănicerul” frontierelor N.A.T.O. și U.E., țara noastră încă nu își găsește locul pe care-l merită pe „harta” N.A.T.O. și U.E., întrucât nu reușește să-și rezolve în primul rând propriile vulnerabilități. Probabil avem nevoie de mai mult pragmatism, coerență și consecvență în ceea ce întreprindem pe plan intern și extern așa cum au fost înaintașii noștri în 1918, fie că erau filogermani sau pro-Antanta.

Pe bună dreptate, în acest context, mai sus prezentat, ar trebui să ne întrebăm dacă nu cumva România ca și „grănicer” este unul „dezarmat”, dezarmat de propriile întrebări nerezolvate, de propriile neputințe economice, de scindările sociale marcante, de lipsa unei viziuni pentru viitor?

România, ca „grănicer” al frontierelor N.A.T.O. și U.E., ar trebui, prin liderii săi politici, să exploateze această oportunitate și să-și transforme această poziție geostrategică într-un proiect de țară care să fie respectat de toate forțele politice indiferent de cine se află, vremelnic, la guvernare.

Din punctul nostru de vedere, un eventual proiect de țară ar trebui să aibă în vedere „înzestrarea” „grănicerului”, reprezentat de România, cu o infrastructură modernă, o economie puternică bazată pe investiții și nu numai pe consum, un învățământ modern adaptat secolului în care trăim, în care triada cercetare-inovare-dezvoltare să aibe lucrul pe care-l merită, urmate de o armată puternică dotată cu tehnică de vârf ar fi doar o parte din ceea ce ar trebui să se întâmple. Dar, ca toate acestea să prindă „viață”, avem nevoie de o bună guvernare, deci de un leadership politic cu viziune, în măsură să unească energiile creatoare din această țară și nu să le dezbine.

Înzestrarea „României grănicer” ar putea coagula națiunea română în jurul unui proiect de țară susținut de armata sa, considerată a fi cel mai bun ambasador al țării noastre în ultimii 30 de ani, o armată care să consolideze și să dezvolte poziția României ca beneficiar, producător și exportator de securitate în plan regional de ce nu și global și poate, încă o dată în istoria noastră, armata ar putea aduce în față stindardul care să ne

lege din nou pe toți în crearea unei României nu doar unită teritorial ci și în structura ei profundă.

Miracolul poate să existe în fiecare zi, în fiecare situație, dar depinde de noi dacă știm să-l „vedem” și să ne folosim de roadele lui.

Miracolul adevărat nu a fost în primul rând situația internațională favorabilă României în anul 1918 ci faptul că românii, împreună, au știut să-l valorifice transformându-l în cea mai mare realizare a istoriei noastre.

Acum, după 100 de ani, mai suntem capabili împreună să „îmbrățișăm” un miracol, ca peste un secol urmașii noștrii să poată sărbători România din viitor?

Miracolul adevărat stă în fiecare dintre noi și în puterea de a realiza un ideal împreună, chiar dacă suntem diferiți.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Friedman George, *Puncte de presiune. Despre viitoarea criză din Europa*, Editura Litera, București, 2016.
2. Grygiel Jacob J., Mitchell A. Wess, *Frontiera neliniștită. Rivali emergenți, aliați vulnerabili și criza puterii americane*, Editura Comunicare. Ro., București, 2018.
3. Kaplan Robert D., *Răzbunarea geografiei. Ce ne spune harta despre conflictele viitoare și lupta împotriva destinului*, Editura Litera, București, 2015.
4. Kirchick James, *Sfârșitul Europei. Dictatori, demagogi și noul întunecat*, Editura Polirom, Iași, 2018.
5. * * *, <http://m.digi24.ro>.
6. * * *, <http://m.mediafax.ro>.
7. * * *, <http://www.agerpres.ro>.
8. * * *, <http://evz.ro>.
9. * * *, <https://adevarul.ro>.
10. * * *, <https://m.gandul.info>.
11. * * *, <https://europa.eu>.
12. * * *, <http://m.ziare.com>.
13. * * *, www.in.gr. English edition, 04.04.2018, Americans abandoning Turkey approaching Greece/in.gr. Vasilis Kanellis.